

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tea Hojsak

**Usoda Slovanske knjižnice:
vrednotenje javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tea Hojsak

Mentorica: doc. dr. Simona Kustec Lipicer

**Usoda Slovanske knjižnice:
vrednotenje javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Iskrena hvala moji družini,
ki se je z menoj veselila vsakega koraka k uspešnemu zaključku študija,
me prenašala, spodbujala in verjela vame.

Posebna zahvala mentorici doc. dr. Simoni Kustec Lipicer
za njena kvalitetna predavanja v času študija ter
strokovno in prijazno pomoč pri pripravi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi sogovornikom
za njihov prispevek k diplomskemu delu.

Hvala vsem, ki ste mi na
študijski poti stali ob strani.

Tea

USODA SLOVANSKE KNJIŽNICE: VREDNOTENJE JAVNOPOLITIČNE ODLOČITVE O ZDRUŽITVI LJUBLJANSKIH KNJIŽNIC

Status, vloga, pomen in poslanstvo Slovanske knjižnice so vse od njene ustanovitve leta 1946 dalje povzročali sporadične razprave med javnostjo, stroko in politiko. Diplomsko delo je v okviru študije primera osredotočeno na lani sprejeto javnopolitično odločitev o spojitvi Slovanske knjižnice kot samostojne specialne knjižnice, katere ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana, s petimi splošnimi ljubljanskimi knjižnicami v enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana. Z uporabo kombinacije dveh konceptualnih modelov za analizo javnih politik, procesualnega in institucionalnega, se prikaže potek procesa oblikovanja in izvajanja sprejete javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic ter identificira relevantne javnopolitične igralce. Na izid procesa reinstitucionalizacije, torej na novoustanovljeno institucijo Mestno knjižnico Ljubljana, ki je nadomestila pred združitvijo samostojne ljubljanske knjižnice, so se zaposleni v nekdanjih knjižnicah (sedaj enotah) odzvali tako z odobravanjem kot z nasprotovanjem. Prav s tem namenom se prek t. i. procesualno-institucionalnega modela razišče različnost interesov vpletenih javnopolitičnih igralcev, nadalje pa tudi vpliv institucionalnega inženirstva politične institucije (Mestne občine Ljubljana) na javnopolitično odločitev ter učinke sprejete javnopolitične odločitve na delovanje obravnavane knjižnice. Na podlagi ugotovitve, da je Mestna knjižnica Ljubljana v fazi sprejemanja bistvenih odločitev, ki bodo vplivale na nadaljnje delovanje Slovanske knjižnice, pa se navede možne scenarije o njeni prihodnosti.

Ključne besede: specialna knjižnica, javnopolitična odločitev, interes, institucionalno inženirstvo, reinstitucionalizacija

THE FATE OF SLAVIC LIBRARY: EVALUATION OF POLICY DECISION ABOUT UNITING LIBRARIES OF LJUBLJANA

The status, role, importance and mission of The Slavic Library have been causing sporadic discussions between the public, profession and politics since its establishment in 1946. This thesis, in the context of study case, it concentrates on the last year's accepted decision about the merger of The Slavic Library as independent special library, founded by the Municipality of Ljubljana, with five general libraries of Ljubljana in the united public institute Ljubljana Town Library. The usage of the combination of two conceptual models for policy analysis, process and institutional, shows progress of the policy-making process of adopted decision about merging libraries of Ljubljana and identifies relevant policy actors. A new constituted institution Ljubljana Town Library as the result of re-institutionalization has replaced libraries of Ljubljana, which had been independent before the merger. The staff in libraries responded to Ljubljana Town Library with both, approval and opposition. For this purpose, diverse interests of involved policy actors are explored through process-institutional model, furthermore institutional engineering influence of political institution (Municipality of Ljubljana) on policy decision and impacts of accepted policy decision on activity of library under consideration are also explored. It has been established that Ljubljana Town Library is at the stage of taking essential decisions, which will affect further activity of The Slavic library, possible scenarios about its future are indicated.

Keywords: special library, policy decision, interest, institutional engineering, re-institutionalization

KAZALO

KAZALO	5
1 UVOD	7
2 METODOLOŠKI NAČRT	8
3 PREDSTAVITEV JAVNOPOLITIČNEGA PROBLEMA	11
4 UMESTITEV OBRAVNAVANEGA JAVNOPOLITIČNEGA PROBLEMA V TEORIJO O ANALIZI POLITIK	12
4.1 PROCESUALNI MODEL	15
4.1.1 VREDNOTENJE	18
4.2 INSTITUCIONALNI MODEL	20
5 SLOVANSKA KNJIŽNICA	24
5.1 STATUS SPECIALNE KNJIŽNICE	24
5.2 ODZIV NA PROJEKT ZDRUŽEVANJA LJUBLJANSKIH KNJIŽNIC	25
6 UGOTAVLJANJE USODE SLOVANSKE KNJIŽNICE	27
6.1 INTERESI JAVNOPOLITIČNIH IGRALCEV	27
6.2 VPLIV INSTITUCIONALNEGA INŽENIRSTVA	28
6.3 UČINKI REINSTITUCIONALIZACIJE	30
7 SKLEP	35
8 LITERATURA	38
9 PRILOGE	42
Priloga A: Metode in tehnike	42
Priloga B: Razlogi za in proti združitvi Slovanske knjižnice v MKL	44
Priloga C: Intervju z g. Jankovičem	45
Priloga D: Intervju z g. Buinjacem	48
Priloga E: Intervju z mag. Gazvoda	55
Priloga F: Intervju z go. Komel Snoj	63
Priloga G: Intervju z g. Primožičem	69
Priloga H: Intervju z g. Lahom	76
Priloga I: Intervju z dr. Južničem	84

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 2.1: Metode in tehnike.....	42
Preglednica 4.1: Vpleteni javnopolitični igralci.....	14
Preglednica 5.1: Razlogi za in proti združitvi Slovenske knjižnice v MKL.....	44

KAZALO SLIK

Slika 4.1: Potek policy procesa in javnopolitični igralci obravnavane javnopolitične odločitve.....	18
Slika 4.2: Kombinacija procesualnega in institucionalnega modela za analizo javnih politik.....	23
Slika 6.1: Institucionalno inženirstvo Oddelka za kulturo MOL in interesi vpletenih igralcev.....	30

1 UVOD

„Znano vam je, da naša knjižnica ni kot druge...“

(Umberto Eco)

Kaj je kultura? Kultura je način življenja, način razmišljanja, predvsem pa nekaj, kar je človeku priučeno in kar ga vodi od otroštva do pozne starosti. Kultura je skupek norm in vrednot, ki povezuje določeno skupino ljudi. Kultura ne zajema le umetniškega vidika, ampak tudi druge npr. družbenega, političnega, intelektualnega. Kultura je večplastna, razgibana, izzivalna. S kulturo se posameznik zavestno ali nezavedno srečuje vsakodnevno. S kulturo se pravzaprav živi.

Kultura je predmet kulturne (javne) politike, ki jo v Sloveniji pravno-formalno ureja Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK) kot krovni zakon te javne politike. Temeljni strateški dokument slovenske kulturne politike je Nacionalni program za kulturo 2008–2011, ki opredeljuje njena načela, cilje, prioritete in ukrepe, hkrati pa jo deli na več področij (Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011). Knjižnična dejavnost kot ena izmed področij kulturne politike ima na Slovenskem bogato zgodovino. Knjižnice so namreč institucije, ki imajo večstoletno tradicijo in sodijo med najstarejše storitvene dejavnosti na področju kulture (Ministrstvo za kulturo 2009).

Tudi na lokalni ravni se zavedajo pomena kulture in knjižnične dejavnosti. S sprejetjem Strategije razvoja kulture v Mestni občini Ljubljana 2008–2011 je Mestna občina Ljubljana (2008a) opredelila splošne prioritete kulturne politike, med katere se uvršča tudi cilj zagotoviti vsem uporabnikom knjižničnih storitev enotne in kakovostnejše storitve v knjižnični mreži Mestne občine Ljubljana. Za doseg tega cilja je Mestna občina Ljubljana ustanovila enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana, v katerem se je združilo šest nekdanjih samostojnih ljubljanskih knjižnic.

Namen pričujočega dela je ugotoviti, kako je javnopolitična združitev ljubljanskih knjižnic vplivala na delovanje Slovenske knjižnice kot specialne knjižnice in kot najstarejše knjižnice na območju Mestne občine Ljubljana.

2 METODOLOŠKI NAČRT

Raziskovalni problem diplomskega dela se bo nanašal na preučevanje javnopolitičnega procesa, v katerem je bila sprejeta odločitev o združitvi Slovanske knjižnice kot specialne knjižnice z drugim tipom knjižnic v enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana (v nadaljevanju: MKL), ter na raziskovanje odnosa med politično institucijo (Mestna občina Ljubljana) in javno politiko (javnopolitična odločitev o združitvi ljubljanskih knjižnic).

Raziskovalni cilji diplomskega dela so:

1. ugotoviti, kakšni so (bili) interesi vpletenih javnopolitičnih igralcev (oblikovalcev, odločevalcev, izvajalcev in koristnikov) tako pri oblikovanju obravnavane javnopolitične odločitve in odločanju o (pre)oblikovanju institucije kot pri izvajanju sprejete javnopolitične odločitve;
2. raziskati morebiten vpliv institucionalnega inženirstva, izvedenega s strani vpletene politične institucije Mestne občine Ljubljana, v procesu javnopolitične institucionalizacije;
3. prek določenih institucionalnih indikatorjev preučiti učinke sprejete javnopolitične odločitve (o združitvi ljubljanskih knjižnic v enoten javni zavod MKL) na delovanje Slovanske knjižnice.

V pričujočem delu bo z umestitvijo izpostavljenega javnopolitičnega problema v teoretični okvir analize politik, ki bo vseboval opredelitve relevantnih pojmov, predstavljena možnost uporabe kombinacije dveh konceptualnih modelov za analizo javnih politik, procesualnega in institucionalnega. Na podlagi tega se bo v sklepnem delu prek doseženih (zgoraj navedenih) raziskovalnih ciljev lahko ugotovilo, kakšni so možni scenariji glede delovanja Slovanske knjižnice v prihodnosti.

V okviru raziskave bo izvedena posebna zvrst javnopolitične (*policy*) analize, tj. *študija vrednotenja* ali *evalvacijska študija*. S tovrstno analizo obravnavanega javnopolitičnega problema se bo pridobilo pomembne informacije za lažje razumevanje in hkrati tudi za morebitno spreminjanje javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic.

V diplomskem delu bodo preverjene naslednje hipoteze:

H₁: Zaradi različnih stališč o ureditvi položaja Slovanske knjižnice so bili interesi ključnih vpletenih javnopolitičnih igralcev v procesu javnopolitične institucionalizacije različni.

H₂: Na odločitev, da se v projekt združevanja ljubljanskih splošnih knjižnic in posledično v novoustanovljen zavod Mestna knjižnica Ljubljana vključi tudi Slovansko knjižnico, je vplivalo institucionalno inženirstvo Oddelka za kulturo Mestne občine Ljubljana kot oblikovalca obravnavane javne politike in Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana kot političnega odločevalca o tej javni politiki.

H₃: Učinki združitve specialne knjižnice s splošnimi knjižnicami v enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana bodo za Slovansko knjižnico negativni, saj bo proces reinstitucionalizacije povzročil vrsto sprememb, ki bodo posledično negativno vplivale na njeno nadaljnjo delovanje.

Raziskave bodo poskušale odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. kateri javnopolitični igralci (oblikovalci, odločevalci, izvajalci, koristniki) so (bili) vpleteni v proces oblikovanja in izvajanja sprejete javnopolitične odločitve o združitvi Slovanske knjižnice v zavod MKL;
2. kako je po posameznih fazah potekal javnopolitični proces sprejetja javnopolitične odločitve o ustanovitvi javnega zavoda MKL, ki združuje vseh šest ljubljanskih knjižnic;
3. kakšna so (bila) stališča in interesi vpletenih javnopolitičnih igralcev glede spojitve ljubljanskih knjižnic v MKL;
4. kako je na javnopolitično institucionalizacijo, v okviru katere se je oblikovala odločitev o združitvi ljubljanskih knjižnic in ustanovitvi nove institucije MKL, vplivala vpletena politična institucija;
5. kakšna bo nadaljnja usoda Slovanske knjižnice: ali bo zaradi procesa reinstitucionalizacije v okviru MKL ohranila svojo vlogo specialne knjižnice ali bo delno oziroma popolnoma spremenila svojo dejavnost, morda bila celo ukinjena.

Pri iskanju odgovora na zadnje zastavljeno raziskovalno vprašanje se bo analiziralo naslednje institucionalne indikatorje¹:

- (ne)samostojnost pravne osebe;

¹ Institucionalni indikatorji so določeni na podlagi analize pravnih aktov, ki formalno opredeljujejo Slovansko knjižnico kot specialno knjižnico (Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana 2008) in specialne knjižnice na splošno (Merila in standardi za organizacijo specialnih knjižnic 2000, Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe 2003, Zakon o knjižničarstvu 2001).

- dejavnosti oziroma storitve in funkcije specialne knjižnice;
- programske vsebine specialne knjižnice;
- ustrezen obseg knjižničnega gradiva (zbirka knjižničnega gradiva);
- ustrezne prostore in opremo;
- število ustrezno strokovno usposobljenih delavcev različnih profilov;
- notranjo organizacijo knjižnice;
- število in strukturo (aktivnih) uporabnikov;
- obratovalni čas knjižnice;
- finančna sredstva knjižnice;
- ocene vpletenih o tej javnopolitični odločitvi.

Za preverjanje postavljenih hipotez bo uporabljena kombinacija kvalitativnih in kvantitativnih metod in tehnik²:

- *študija primera,*
- *primarna analiza (dokumentov),*
- *sekundarna analiza (literature, znanstvenih člankov, raziskav, statističnih podatkov),*
- *spremljanje (monitoring),*
- *vrednotenje ali evalvacija (ex-post in ex-ante),*
- *časovna študija prej-potem,*
- *pisanje scenarija,*
- *družboslovni intervjuji z naslednjimi vpletenimi deležniki:*
 - g. Zoranom Jankovičem, županom Mestne občine Ljubljana;
 - g. Davorjem Buinjacem, višjim svetovalcem na Oddelku za kulturo MOL;
 - go. Jelko Gazvoda, direktorico Mestne knjižnice Ljubljana;
 - go. Matejo Komel Snój, nekdanjo strokovno vodjo Slovanske knjižnice;
 - g. Jurijem Primožičem, pristojnim za domoznansko dokumentacijo v Slovanski knjižnici;
 - g. Andrijanom Lahom, dolgoletnim uporabnikom Slovanske knjižnice;
 - g. Primožem Južničem, izrednim profesorjem na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

² Več o uporabljenih metodah in tehnikah glej Preglednico 2.1 v Prilogi A.

3 PREDSTAVITEV JAVNOPOLITIČNEGA PROBLEMA

Na območju Mestne občine Ljubljana je bilo v preteklosti ustanovljenih šest samostojnih in medsebojno nepovezanih knjižnic, zaradi česar je bilo njihovo delovanje različno uspešno in učinkovito. Prav zaradi njihove različne stopnje razvitosti se je Mestna občina Ljubljana odločila te knjižnice združiti ter s tem v lastni knjižnični mreži zagotoviti enotne in kakovostnejše storitve za uporabnike (Mestna občina Ljubljana 2008b, 2). Zamisel o združitvi ljubljanskih knjižnic se je pojavljala že v preteklosti, ko so se sprejemale nekatere pomembnejše odločitve: po sprejetju starega Zakona o knjižničarstvu leta 1982, ob združitvi ljubljanskih občin leta 1995 ter po sprejetju novega Zakona o knjižničarstvu leta 2001 (Mestna občina Ljubljana 2008c, 21).

Sprva se je nameravalo združiti (le) ljubljanske splošne knjižnice v osrednjo splošno knjižnico Ljubljana, vendar se je leta 2007 v Projekt združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana, vključilo tudi Slovansko knjižnico z namenom racionalizacije poslovanja in upravljanja knjižnične mreže v in zunaj območja Mestne občine Ljubljana (Mestna občina Ljubljana 2008c, 21, 27). Tako se je Slovanska knjižnica, ki je bila do junija leta 2008 edina specialna knjižnica, katere ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana, edina samostojna specialna knjižnica v Sloveniji in tretja največja specialna knjižnica na področju kulture po velikosti knjižnične zbirke pri nas (Slovanska knjižnica 2009), na podlagi Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana (2008) spojila s petimi splošnimi knjižnicami (Knjižnico Otona Župančiča, Knjižnico Bežigrad, Knjižnico Jožeta Mazovca, Knjižnico Šiška, Knjižnico Prežihov Voranc) v javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana, opredeljen kot osrednja območna splošna knjižnica.

Odločitev o združitvi vseh ljubljanskih knjižnic je naletela na odpor zaposlenih v teh knjižnicah, posebej odločno pa so tej odločitvi še pred njenim sprejetjem nasprotovali zaposleni v Slovanski knjižnici. Po njihovem mnenju se je namreč pri oblikovanju nove osrednje območne splošne knjižnice združilo dva tipa knjižnic, splošno in specialno, s čimer se je slednji odvzelo status samostojnosti in specialnosti, zaradi česar ne bo več delovala kot specialna knjižnica, poleg tega pa se bo, navkljub zagotovilom o ohranitvi njenih funkcij in programske vsebine, posegalo v njeno nadaljnjo delovanje.

4 UMESTITEV OBRAVNAVANEGA JAVNOPOLITIČNEGA PROBLEMA V TEORIJO O ANALIZI POLITIK

Analiza politik (*policy analysis*)³ je posebna politološka disciplina, ki omogoča pridobivanje relevantnih informacij, na podlagi katerih lahko politični odločevalci oblikujejo in sprejmejo strokovno podkrepljene odločitve. Gre za uporabno, družbeno relevantno, multidisciplinarno, integrativno in problemsko naravnano družboslovno disciplino (Hogwood in Gunn 1984, 3), ki ponuja znanje »o« javnih politikah ter »za« proces oblikovanja in izvajanja javnih politik (Fink Hafner 2007a, 10; Hogwood in Gunn 1984, 3; Lasswell v Dunn 1994, 1).

Javna politika (*public policy*) je dolga vrsta bolj ali manj povezanih izbir, vključno z odločitvami ne delovati, ki jih sprejmejo vladna telesa in uradniki⁴ (Dunn 1994, 85). Javna politika je torej premišljena namera (javnopolitičnega, op. T. H.) igralca ali niza igralcev rešiti določen (javnopolitični, op. T. H.) problem (Anderson 1997, 9), pri čemer pa mora biti (so)oblikovana oziroma vsaj avtorizirana ali potrjena s strani vladnih institucij (Dye 1995, 19; Hogwood in Gunn 1984, 23). Javne politike se med seboj razlikujejo po naslednjih kriterijih (Fink Hafner 2007a, 16–17):

- področje, na katerega posega javna politika (npr. kulturna, prometna, šolska, zdravstvena javna politika itd.);
- institucionalni okvir, v katerem se oblikuje javna politika – v določenih politično odločevalskih ustanovah in v okviru določene teritorialno politične enote (subnacionalna – lokalna in regionalna –, nacionalna ter nadnacionalna javna politika);
- učinki oziroma posledice javne politike (distributivna, redistributivna, regulativna in konstitutivna javna politika).

Javnopolitična odločitev o združitvi ljubljanskih knjižnic se glede na kriterij področja, na katerega posega javna politika oziroma ga poskuša urediti in razrešiti, uvršča v kulturno javno politiko. Ta nadalje obsega več podpodročij, pri čemer obravnavana javnopolitična odločitev sodi na področje knjižnične dejavnosti⁵. Glede na institucionalni okvir oziroma raven

³ Čeprav se pojem "*policy analysis*" v slovenščino pogosteje prevaja kot "policy analiza", lahko tudi "javnopolitična analiza", bo v diplomskem delu uporabljen poslovenjen izraz "analiza politik".

⁴ Pojem "vladna (*governmental*) telesa in uradniki" lahko razumemo širše, saj se ne nanaša le na izvršno, ampak tudi na zakonodajno in sodno oblast (Dunn 1984, 1), vključuje pa lahko tudi organe na lokalni ravni (Krašovec 2002, 6). Tudi v nadaljnjih primerih bo uporaba pojma "vlada" mišljena v širšem smislu oblasti.

⁵ Poleg knjižnične dejavnosti so podpodročja kulturne javne politike naslednja: slovenski jezik, področje knjige, likovne umetnosti, uprizoritvene umetnosti, avdiovizualna kultura, kulturna dediščina in arhivska dejavnost, razvoj in spodbujanje kulturne vzgoje, mednarodna izmenjava in promocija slovenske kulture po svetu,

oblikovanja in izvajanja se izpostavlja javnopolitična odločitev uvršča v lokalno (občinsko) kulturno javno politiko. Glede načina delovanja oziroma posledic gre za regulativno (urejevalno) javno politiko, ki določa pravila vedenja in nadzora, hkrati pa gre tudi za konstitutivno (ustanovno) javno politiko, saj vzpostavlja novo ustanovo (institucijo), tj. javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana. Kulturna politika pa sodi tudi v posebno skupino javnih politik, imenovanih prostočasne javne politike⁶. Država posega na področje prostočasnih dejavnosti zaradi časovno-prostorskih značilnosti, gospodarskega pomena, političnega in organizacijskega vidika prostega časa, pa tudi z namenom preprečiti negativne eksternalije (zunanje učinke), ki bi lahko vplivale na posameznikovo odločitev o preživljanju prostega časa (Bramham 1993, 2–4), vendarle pa se na tem področju pričakuje manj intenzivno poseganje države (Kustec Lipicer 2006, 184).

Javnopolitični igralci (*policy actors*) so posamezniki, skupine in/ali institucije, ki se na podlagi svojih formalnih pristojnosti, interesov in vrednot vključujejo v javnopolitično delovanje (Kustec Lipicer 2006, 18). Osnovni kriterij tipologizacije javnopolitičnih igralcev je formalna pristojnost sprejemanja odločitev (Pal v Kotar 2007, 70) oziroma status (ne)državnosti (Kustec Lipicer 2006, 18). Tako delimo javnopolitične igralce na (Kustec Lipicer 2006, 182; Pal v Kustec Lipicer 2006, 18; Howlett in Ramesh 1995, 51):

- državne igralce (zakonodajne, izvršilne in sodne institucije);
- civilnodružbene igralce (interesne skupine, informacijski sektor⁷, državljani posamezniki);
- igralce na mednarodni/nadnacionalni/transnacionalni/globalni ravni.

Podobno tipologijo (brez pod tretjo točko navedene skupine igralcev) je oblikoval Grdešić (1995, 69–78), ki v skupino civilnodružbenih igralcev dodaja tudi neparlamentarne politične stranke in v sklop informacijskega sektorja tudi analitike javnih politik, medtem ko množične medije uvršča v posebno, tretjo skupino igralcev. Slednji so namreč pomemben igralec zlasti v začetni fazi procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik, tj. fazi oblikovanja dnevnega reda (Dye 1995, 303–305; Grdešić 1995, 76–78; Howlett in Ramesh 1995, 59; McCombs in Shaw v Lajh in Kustec Lipicer 2007, 132–134).

narodni skupnosti, romska skupnost, različne manjšinske etnične skupine, priseljenci in ranljive skupine ter ljubiteljske dejavnosti (Rezolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011, 4. tč.).

⁶ Kot prostočasna dejavnost so poleg kulture opredeljeni tudi šport, rekreacija, turizem in mediji (Bramham in drugi 1993, 6).

⁷ V informacijski sektor se uvrščajo množični mediji, posamezni uveljavljeni strokovnjaki in raziskovalci, inštituti ter univerze (Fink Hafner 2007a, 18).

Preglednica 4.1: Vpleteni javnopolitični igralci

Lokalni državni igralci	Civilnodružbeni igralci
<ul style="list-style-type: none"> – župan MOL – Mestni svet MOL – Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost MS MOL – Oddelek za kulturo MU MOL – projektna skupina – zaposleni v MKL 	<ul style="list-style-type: none"> – uporabniki MKL – državljani posamezniki⁸ – množični mediji

Oddelek za kulturo Mestne uprave Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju: Oddelek za kulturo) v obravnavanem javnopolitičnem problemu nastopa kot oblikovalec projekta združevanja knjižnic. Za strokovno podporo temu oddelku je bila ustanovljena Projektna skupina za pripravo strokovnih podlag za izvedbo Projekta združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana⁹ (v nadaljevanju: projektna skupina), ki se jo lahko opredeli kot *ad hoc* organizacijo za analizo javnih politik. Župan Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju: župan) ima vlogo predlagatelja, ki Mestnemu svetu Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju: Mestni svet) predlaga v sprejem predlog o združitvi ljubljanskih knjižnic. Zaradi nasprotovanja predlogu, da se Slovansko knjižnico priključi sklopu petih splošnih knjižnic, nastopijo tudi državljani posamezniki, ki svoje nestrinjanje izrazijo s podpisom peticije o ohranitvi samostojnosti Slovanske knjižnice. Po obravnavi predloga, ki jo opravi Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju: Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost), Mestni svet odloča o tem predlogu, torej ima vlogo političnega odločevalca. Sprejeto javnopolitično odločitev o spojitvi knjižnic v novoustanovljeni javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana izvajajo zaposleni v MKL (prej v samostojnih knjižnicah), uporabniki MKL kot predstavniki civilnodružbenih igralcev sprejeto javnopolitično odločitev koristijo, množični mediji pa zastopajo vlogo poročevalcev (informativcev) o javnopolitični spremembi na področju knjižničarstva v Mestni občini Ljubljana.

Pričakovati je bilo, da se bo v vprašanje združitve Slovanske knjižnice z ostalimi ljubljanskimi knjižnicami vpletla tudi Sekcija za specialne knjižnice kot strokovno telo Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (Zveza bibliotekarskih društev Slovenije 2009), vendar se med vpletene javnopolitične igralce ni uvrstila. Po mnenju nekdanje vodje Slovanske knjižnice ge. Komel Snaj (2009) je razlog, da je ta sekcija bolj usmerjena v specialne

⁸ Podpisniki peticije o ohranitvi samostojnosti Slovanske knjižnice so uporabniki MKL, vendar so med podpisniki lahko tudi neuporabniki, zato so vsi podpisniki te peticije opredeljeni kot državljani posamezniki.

⁹ Projektna skupina je bila imenovana 20. aprila 2007 z mandatom do leta 2010, njene naloge pa so predvsem strokovna pomoč pri projektu združitve knjižnic (Mestna občina Ljubljana 2007).

knjižnice znotraj javne uprave (v vladni in drug tip specialne knjižnice), strokovnjak s področja specialnega knjižničarstva dr. Južnič (2009) pa meni, da kaj takega ni pričakovati, saj nihče iz Slovenske knjižnice ni aktiven v tej sekciji.

Proces oblikovanja in izvajanja javnih politik ali **javnopolitični proces** (*policy process*)¹⁰ so upravne, organizacijske ter politične dejavnosti in vedênja, s katerimi se javnopolitični vložki (*inputs*) preoblikujejo v javnopolitične rezultate (*outputs*) in učinke (*impacts*) (Dunn 1994, 396). Za lažje razumevanje (obravnavanega) procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik se uporabljajo različni konceptualni modeli (teoretski pristopi)¹¹ (Fink Hafner 2007a, 19; Fink Hafner 2007b, 34), ki se lahko medsebojno dopolnjujejo (Fink Hafner 2007b, 47; John v Krašovec 2002, 16).

4.1 PROCESUALNI MODEL

Zelo pomemben model za razumevanje in razvoj analize politik je procesualni model (Howlett in Ramesh 1995, 14), ki temelji na razumevanju **procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik** ali **javnopolitičnega procesa** kot zaporedja petih časovno ločenih in vsebinsko različnih faz (Fink Hafner 2007a, 19):

1. faza: oblikovanje dnevnega reda;
2. faza: oblikovanje alternativnih rešitev;
3. faza: uzakonitev (legalizacija) izbrane javnopolitične rešitve;
4. faza: izvajanje (implementacija) javne politike;
5. faza: vrednotenje (evalvacija) učinkov javne politike (glej Sliko 4.1).

Predpogoj za začetek procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik je zaznava družbenega problema. Začetna in hkrati ključna faza procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik je **proces oblikovanja dnevnega reda**, v katerem se po postopku selekcioniranja predhodno identificiranih tematik na institucionalni dnevni red (dnevni red političnih institucij) uvrsti javnopolitični problem, ki je s strani političnih institucij zaznan kot pomemben in potreben reševanja¹² (Grdešić 1995, 66, 80–89; Lajh in Kustec Lipicer 2007, 126–138). V tej fazi med ključne igralce poleg že omenjenih množičnih medijev sodijo tudi predstavniki zakonodajne veje oblasti (na lokalni ravni so to občinski svetniki) in nosilec izvršilne veje oblasti (na

¹⁰ Pojem "*policy process*" se v slovenščino pogosto prevaja kot "policy proces".

¹¹ Dye (1995, 18) izpostavi naslednje modele: institucionalni, procesualni, interesno skupinski, elitistični, racionalni, inkrementalni, sistemski model ter model na podlagi teorije iger.

¹² Če določen problem ne uspe priti na dnevni red odločanja, govorimo o neodločanju (Dye 1995, 302; Grdešić 1995, 86).

lokalni ravni je to župan) (Lajh in Kustec Lipicer 2007, 131). Sočasno z opozarjanjem na družbene probleme se po navadi razmišlja tudi o načinu reševanja javno prepoznanih problemov. V *fazi oblikovanja alternativnih rešitev*, ki se torej prepleta s fazo oblikovanja dnevnega reda, nastopajo kot zelo pomembni igralci javni uradniki (na lokalni ravni občinska uprava), ki posedujejo ogromno strokovnega znanja, pa tudi znanstveniki in strokovnjaki (zlasti analitiki javnih politik), ki pripravljajo analize o možnih alternativnih rešitvah in njihovih učinkih (Fink Hafner 2007c, 151; Grdešić 1995, 70; Krašovec 2002, 83).

Prva zamisel o združitvi (petih splošnih) ljubljanskih knjižnic je nastala že v 80-ih letih 20. stoletja, vendar vrsto let ni uspela pridobiti politične podpore. Šele s podporo sedanjega župana se je alternativni rešitvi – združitvi vseh šestih ljubljanskih knjižnic – v lanskem letu uspelo uvrstiti na dnevni red Mestnega sveta (Buinjac 2009). Tako so v fazi oblikovanja alternativnih rešitev, ki je potekala sočasno s fazo oblikovanja dnevnega reda v januarju in februarju leta 2008, projekt združevanja knjižnic intenzivno pripravljali zaposleni na Oddelku za kulturo (kot državni uradniki) skupaj s projektno skupino strokovnjakov s področja knjižničarstva (kot analitiki javnih politik) (Mestna občina Ljubljana 2008b; Mestna občina Ljubljana 2008c). Množični mediji se v obravnavanem primeru niso izkazali kot pomemben javnopolitični igralec, saj so bile ponavljajoče se informacije o združitvi ljubljanskih knjižnic redke in skope (pregled člankov v tiskanih in internetnih virih), kar je v pogovoru potrdila tudi direktorica MKL mag. Gazvoda (2009). Informiranje uporabnikov o novostih, ki jih je prinesla spojitve ljubljanskih knjižnic v MKL, so tako prevzeli zaposleni v MKL, zlasti knjižničarji (Gazvoda 2009; Lah 2009).

Izključno in monopolno pravico odločanja o tem, katera alternativna rešitev bo uzakonjena, imajo politični odločevalci (Fink Hafner 2007a, 20), ki tako v *fazi uzakonitve* uporabijo svojo legitimno moč (Grdešić 1995, 103).

Marca leta 2008 so člani Odbora za kulturo in raziskovalno dejavnost soglasno podprli Predlog Sklepa o spojitvi javnih zavodov Knjižnice Bežigrad, Knjižnice Jožeta Mazovca, Knjižnice Otona Župančiča, Knjižnice Prežihov Voranc Ljubljana – Vič, Knjižnice Šiška, Ljubljana in Slovanske knjižnice ter Predlog Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana, mestni svetniki pa so na 14. seji Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana izglasovali oba predloga (Mestna občina Ljubljana 2008d).

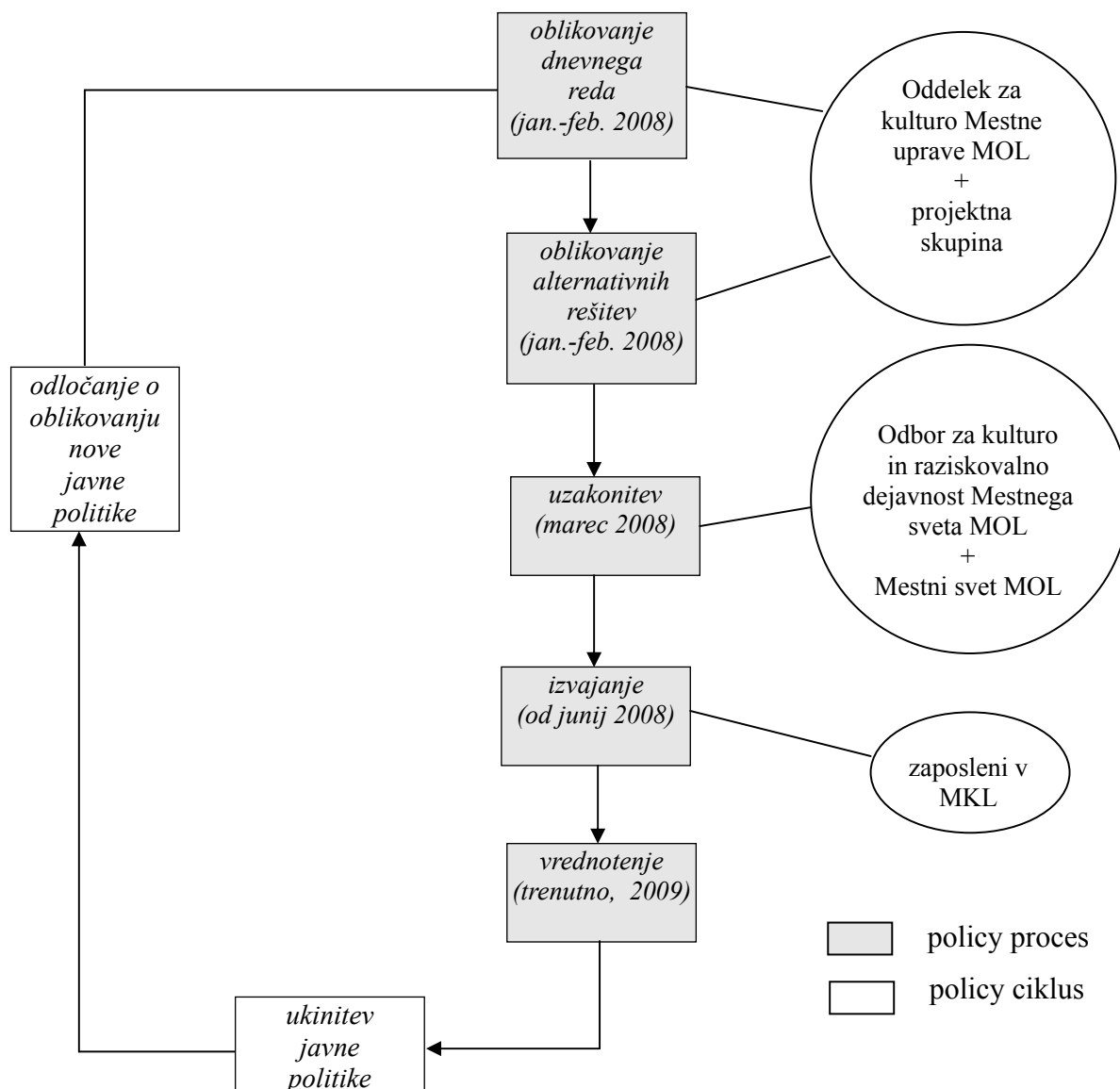
Sprejetju javnopolitične odločitve sledi niz tehničnih, objektivnih in apolitičnih dejavnosti, s katerimi se vložek (*input*) pretvori v proizvod (*output*) oziroma javnopolitični cilji prevajajo v konkretne učinke (*impacts*) delovanja sprejete javne politike (Lajh 2007, 158–159). Za optimalno **izvajanje (implementacije) javne politike**¹³ so potrebni javnopolitični igralci, ki imajo primerne kadre (po številu in usposobljenosti) ter zadostna finančna sredstva, poleg omenjenih dveh virov je potreben tudi čas, učinkovita komunikacija in koordinacija, minimalno število odnosov odvisnosti med javnopolitičnimi igralci, ki izvajajo javno politiko, odsotnost negativnih zunanjih dejavnikov, tudi razumevanje in soglasje glede ciljev (Grdešić 1995, 106–108; Hogwood in Gunn 1995, 198–206). Ključni izvajalci sprejete javne politike so javni uradniki (Kustec Lipicer 2006, 43).

S sprejetjem Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana se je ustanovil eden največjih javnih zavodov s področja kulture in največji javni zavod s področja knjižničarstva (Mestna občina Ljubljana 2008d). Sprejeto javnopolitično odločitev o spojitvi ljubljanskih knjižnic v enoten javni zavod MKL izvajajo zaposleni v MKL (kot javni uslužbenci), in sicer zaposleni v osrednji knjižnici (uprava in strokovne skupne službe) ter v knjižnični mreži (zaposleni za delo z uporabniki) (Mestna knjižnica Ljubljana 2009a; Mestna knjižnica Ljubljana 2009b). V juniju 2009 je bilo v MKL zasedenih 210 delovnih mest (Mestna knjižnica Ljubljana 2009b), kar posledično pomeni, da je potrebno več časa za usklajevanje. Poleg tega neposredna komunikacija z direktorico MKL in ostalim vodstvom ni možna, zato so bili uvedeni notranji sistemi komuniciranja, recimo notranja spletna stran (intranet) za medsebojno obveščanje (Radio Slovenija, tretji program ARS 2009). Čeprav se zdi število zaposlenih v MKL visoko, pa kadrovska zasedba številčno ni zadostna zaradi omejenih finančnih sredstev. Navkljub nezadovoljstvu nad novoustanovljeno MKL, ki so ga nekateri zaposleni odkrito izražali in to počnejo še zdaj, pa je skupni cilj vseh zaposlenih v MKL čim večje zadovoljstvo uporabnikov (Mestna knjižnica Ljubljana 2009b).

Zadnja faza, tj. **faza vrednotenja (evalvacije)**, ima skorajda odločilno mesto v procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik, saj evalvacijske ugotovitve (pozitivno ali negativno) vplivajo na nadaljnjo usodo javne politike (Kustec Lipicer 2007a, 176–177). Obravnavana javnopolitična odločitev o spojitvi ljubljanskih knjižnic v javni zavod MKL je v tej fazi.

¹³ Popolno (tj. brez napak) izvajanje javne politike ni mogoče (Hogwood in Gunn 1995, 198–206; Lajh 2007, 159).

Slika 4.1: Potek policy procesa in javnopolitični igralci obravnavane javnopolitične odločitve

Vir: prirejeno po Fink Hafner (2007, 21).

4.1.1 VREDNOTENJE

Pojem **vrednotenje** ali **evalvacija** (*evaluation*) lahko na eni strani razumemo kot posebno fazo javnopolitičnega procesa, na drugi strani pa kot javnopolitični analitični postopek, ki proizvaja informacije o vrednotah ali vrednosti že izvedenih in/ali v prihodnosti načrtovanih aktivnosti, s katerimi se rešuje oziroma se bo reševalo (javnopolitični, op. T. H.) problem (Dunn 1994, 14–17, 84). Kot dodaja Dunn (1994, 403–404), se z vrednotenjem odgovarja na vprašanje, kakšno razliko naredi izvajanje javne politike. Vrednotenje je torej proces, ki vodi

do presoje in odločitve o (javnih, op. T. H.) programih ali politikah (Schalock 2001, 6), saj sistematično ocenjuje upravljanje, rezultate in dosežke vladnih posegov oziroma dejavnost in/ali rezultate oziroma učinke¹⁴ (javnega, op. T. H.) programa ali politike z namenom doseči izboljšave le-teh (Vedung 2005, 3; Weiss 1998, 4).

Z vrednotenjem učinkov (*impact evaluation*) se ugotavlja, kakšne spremembe so nastale zaradi sprejetja javne politike oziroma programa v primerjavi z nesprejetjem javne politike/programa oziroma sprejetjem druge alternativne rešitve (Shalock 2001, 66). Tako se bo v okviru evalvacijske študije ugotavljalo, do kakšnih razlik je prišlo v delovanju Slovenske knjižnice zaradi sprejete javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic.

Glede na to, da se vrednotenje lahko izvede pred in/ali po sprejetju javne politike¹⁵, je pravzaprav prisotno v vseh fazah procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik (Kustec Lipicer 2007b, 54; Patton in Sawicki v Kustec Lipicer 2006, 101). Pri predhodnem vrednotenju alternativnih rešitev in njihovih potencialnih učinkih (ne)ugodni rezultati vrednotenja vplivajo na (ne)sprejetje javne politike (Kustec Lipicer 2007b, 32). Pri naknadnem vrednotenju učinkov izvedene javne politike pa je (Hogwood in Peters v Kustec Lipicer 2007b, 33–34):

- javnopolitično nadaljevanje (*maintainance*) posledica ugodnega rezultata vrednotenja → izvajanje javne politike v nespremenjeni ali delno korigirani obliki;
- javnopolitično nasledstvo (*succession*) posledica ugodnega in deloma neugodnega vrednotenja → temeljiti popravki in hkrati nadaljevanje obstoječe javne politike;
- javnopolitična terminacija (*termination*) posledica neugodnega rezultata vrednotenja → opustitev (ukinitev) javne politike¹⁶.

¹⁴ Izložki (*outputs*), ki se pojavijo že v fazi izvajanja, so povezani z neko storitvijo ali viri, ki so jih deležne ciljne skupine, na katere je usmerjeno določeno delovanje (Dunn 1994, 396; Dunn v Kustec Lipicer 2007a, 31–32). Za razliko od izložkov (*outputs*) so rezultati (*outcomes*) opazovane posledice delovanja in jih je možno prepoznati šele v zadnjem delu faze izvajanja oziroma ko se izvajanje že zaključi (Dunn 1994, 85; Dunn v Kustec Lipicer 2007a, 31–32; Schalock 2001, 7; Vedung 2005, 20; Weiss 1998, 8). Kljub jasni razliki med obravnavanima pojmom pa se tako za izložke kot za rezultate v slovenskem jeziku uporablja tudi pojem učinki (v ang. tudi *impact, effect*), kar lahko povzroči nemalo težav pri razumevanju literature, v kateri avtor(ica) oziroma prevajalec(ka) uporabi izraz učinek, pri tem pa ne navede eksplicitno, katerega od navedenih pojmov ima dejansko v mislih.

¹⁵ Gre za predhodno (*ex-ante*) oziroma naknadno (*ex-post*) vrednotenje (glej Prilogo A).

¹⁶ Proces, v katerem se konec stare politike izteče v proces odločanja o novi politiki, se imenuje javnopolitični ciklus ali policy ciklus (*policy cycle*) (Fink Hafner 2007a, 21–22).

4.2 INSTITUCIONALNI MODEL

Za raziskovanje procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik, torej za razumevanje procesov in rezultatov političnega odločanja, je relevantna analiza političnih ustanov, njihovega delovanja ter njihovega vplivanja na vsebino, oblikovanje in izvajanje javnih politik. Sodobni pristop, ki se ukvarja z raziskovanjem povezanosti med političnimi ustanovami in javnimi politikami, se imenuje *novi institucionalizem* ali *neoinstitucionalizem* (*neoinstitutionalism*) (Fink Hafner 2007b, 37). Za obravnavani pristop je značilno, da priznava ključno vlogo institucij v političnem življenju (Howlett in Ramesh 1995, 26), se osredotoča na formalno in dejansko delovanje institucije ali več institucij (Kustec Lipicer 2006, 68), obravnava politične institucije kot sooblikovalce javnopolitičnih odločitev (Fink Hafner 2007, 35b), poudarja avtonomen status političnih institucij v razmerju do družbenih, kulturnih in političnih sil, ki je očitno pri delovanju teh institucij in učinkih njihovih odločitev (Fink Hafner 2005, 27; Fink Hafner 2007b, 35; Lecours 2005, 8; March and Olsen v Howlett in Ramesh 1995, 27), ter izpostavlja pravila, norme in simbole, ki urejajo politično vedénje (March and Olsen v Howlett in Ramesh 1995, 27).

Ključni element novega institucionalizma je torej *institucija* ali *ustanova*, opredeljena kot stalen in povezan niz formalnih ali neformalnih ureditev, ki na podlagi že uveljavljenih pravil in postopkov predpisujejo pravila vedenja, omejujejo dejavnosti, s katerimi naj bi se reševalo javnopolitične probleme, in oblikujejo pričakovanja (Fink Hafner 2005, 27; Fink Hafner 2007b, 36; Keohane v Howlett in Ramesh 1995, 26; Underdal v Olsen 2007, 168). V okvir institucij sodijo tudi *politične institucije*, ki so formalno po navadi tudi zakonsko urejene (Fink Hafner 2007b, 36). Čeprav se jih pogosto razume le v organizacijskem smislu (politične institucije kot organizacijske enote, npr. parlament, politične stranke itd.), pojem politične institucije vsebuje tudi pravila, norme in strategije (Ostrom v Fink Hafner 2007b, 36). Politične institucije so tesno povezane z javnimi politikami, saj vplivajo na njihovo vsebino ter jim podeljujejo legitimnost in univerzalnost, poleg tega pa imajo monopol nad uporabo prisile v primeru kršitev pri izvajanju javnih politik (Dye 1995, 19; Fink Hafner 2007b, 37).

Politična institucija, ki je oblikovala sprejeto javnopolitično odločitev (združenje ljubljanskih knjižnic in ustanovitev javnega zavoda MKL) ter ji hkrati podelila legitimnost in univerzalnost, je Mestna občina Ljubljana s svojimi pravili, normami in strategijami. Znotraj le-te deluje Oddelek za kulturo kot oblikovalec javnih politik in Mestni svet kot odločevalec o

javnih politikah, pri čemer pa ima posebno vlogo tudi župan, ki s svojo predlagalno funkcijo izbrano alternativno rešitev uvrsti na institucionalni dnevni red.

Politične institucije so orodja v rokah političnih odločevalcev (Fink Hafner 2005, 28), ki lahko kot preudarni voditelji z jasno zastavljenimi cilji razvijejo javne politike in nato oblikujejo ali preoblikujejo (reformirajo) institucije kot racionalne organizacijske instrumente za izvajanje sprejetih javnih politik (Olsen 2007, 169). Opisani proces se imenuje **institucionalno inženirstvo**, ki ga lahko opredelimo tudi kot zavestno manipuliranje odločevalskih struktur z institucionalnimi pravili (Fink Hafner 2005, 28). Vzrok za prilagajanje institucij so spremembe in signali iz okolja (Fink Hafner 2005, 38; Kustec Lipicer 2006, 67), prilagajanje pa se lahko sprevrže v pretirano institucionalno inženirstvo (»normativni idealizem«), ko se namesto spreminjanja vsebine javnih politik nenehno preoblikujejo že obstoječe institucije (ustanove) ali pa se namesto le-teh ustanovijo nove institucije (Fink Hafner 2007b, 38).

Pri izbiri institucionalnih rešitev se politični odločevalci lahko ozirajo tudi po učinkovitih oziroma uspešnih tujih preteklih izkušnjah. Pri **učenju od drugih** (*lesson-drawing*) morajo upoštevati, da ni mogoče kar slepo prenašati javnopolitičnih programov med različnimi okolji in pri tem pričakovati enake učinke, temveč je pri preoblikovanju nezadovoljivega domačega stanja (modela) potrebna kreativnost, ki bo pri institucionalni rešitvi upoštevala sprejemljive tuje modele glede na družbene okoliščine, zgodovino, kulturo in institucije lastne države (Fink Hafner 2007c, 148).

Institucionalno inženirstvo vpliva na **institucionalizacijo**, opredeljeno kot nikoli končan proces, s katerim družbena ureditev ali vzorec dejavnosti postane normativno urejen oziroma pridobi status (institucionalnega, op. T. H.) pravila tako v miselnosti kot dejanjih družbe (DiMaggio v Jenness in Broad 1997, 11; Meyer v Drori 2005, 187; Meyer in Rowan v Jenness in Broad 1997, 11). Glede na to, da se izraz javnopolitičen (*policy*) uporablja za opisovanje javnih zadev vlade (Dunn v Kustec Lipicer 2006, 16), se lahko **javnopolitično institucionalizacijo** opredeli kot proces, v katerem politične institucije postavijo institucionalna pravila, s katerimi se pri oblikovanju javne politike določijo dejavnosti in cilji aktualnega področja, hkrati pa izbirajo in določijo primerne (že obstoječe ali pa v ta namen ustanovljene) institucije za izvajanje sprejete javne politike. Pri odločanju o (pre)oblikovanju institucij se pogosto izvede proces **reinstitutionalizacije**, ki se ga razume kot nadomestitev starih institucij z novimi (Jepperson v Russell in drugi 2000, 2).

Institucionalizacija kulture je proces javnopolitične institucionalizacije, ki se nanaša na kulturne dejavnosti (Drori 2005, 188). V procesu javnopolitične institucionalizacije kulture se je oblikoval in sprejel Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana, na podlagi katerega se je ustanovila nova institucija Mestna knjižnica Ljubljana, ki je pravzaprav nadomestila pred združitvijo samostojne ljubljanske knjižnice, in sicer tako, da sedaj le-te delujejo znotraj njenega institucionalnega okvira. Pri obravnavani javnopolitični odločitvi o združitvi ljubljanskih knjižnic gre torej za proces reinstitucionalizacije. Novoustanovljena institucija MKL je bila ustanovljena z namenom, da izvaja sprejeto javnopolitično odločitev tako, da uresničuje svoje poslanstvo in izvaja knjižnične dejavnosti na lokalni ravni, hkrati pa uresničuje interese tako Mestne občine Ljubljana in zaposlenih v MKL kot uporabnikov MKL.

V procesih oblikovanja javnih politik so vpleteni javnopolitični igralci, katerih *interesi* kot njihove potrebe, želje in pričakovanja se lahko skladajo ali razlikujejo, lahko si nasprotujejo ali pa so mimobežni (Howlett in Ramesh 1995, 13; Tavčar 2005, 148–149). Novi institucionalizem izpostavlja dejstvo, da so omenjeni procesi tako kompleksni, da se v njih pojavljajo različni interesi, ki so posledično tudi konfliktni (March in Olsen v Krašovec 2002, 15). Kot že omenjeno, pa je vendarle za uspešno izvajanje sprejetih javnih politik potrebna podpora, soglasje oziroma podobni interesi vseh vpletenih javnopolitičnih igralcev. Instrument za oblikovanje pričakovanj in uresničevanje interesov posameznikov, skupin, razredov in države, torej deležnikov (*stakeholders*)¹⁷, so institucije v kontekstu obstoječih formalnih organizacij, pravil in norm (Howlett in Ramesh 1995, 27; Tavčar 2005, 148), zato imajo vpleteni javnopolitični igralci interese tudi pri (pre)oblikovanju institucij.

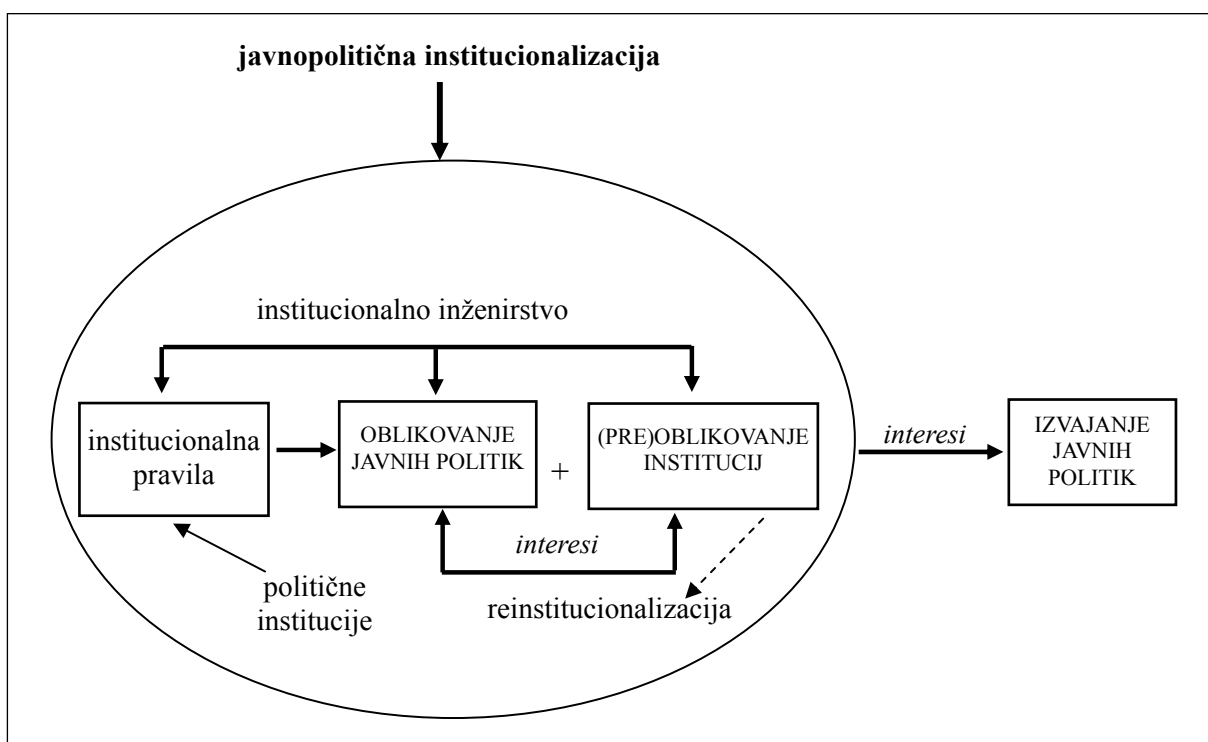
Interesi, ki jih zastopajo javnopolitični igralci, vplivajo na variiranje njihovih medsebojnih odnosov. Vpleteni javnopolitični igralci lahko namreč vzpostavljajo odnose kooperacije, sodelovanja in posvetovanj, v katerih naj bi se razreševalo konkreten problem, lahko pa se med njimi vzpostavijo tekmovalni, konfliktni in hierarhični odnosi (Kustec Lipicer 2000, 891). Razmerja med javnopolitičnimi igralci, ki sodelujejo v procesih oblikovanja in izvajanja javnih politik, se spoznava in preučuje s konceptom *javnopolitičnih omrežij* (*policy networks*)¹⁸ (Fink Hafner 1998, 817; Kustec Lipicer 2007c, 89).

¹⁷ Deležniki (*stakeholders*) so tisti posamezniki, skupine in (politične) institucije, ki sodelujejo v procesu oblikovanja javne politike ali pa se jih tiče rešitev javnega problema, saj so z rešitvijo prizadeti oziroma imajo od nje koristi (Majchrzak 1984, 28; March in Simon v Tavčar 2005, 148; Pal v Kotar 2007, 85).

¹⁸ Pojem "*policy networks*" se v slovenščino pogosto prevaja kot "policy omrežja".

Iz Slike 4.2, ki prikazuje kombinacijo procesualnega in institucionalnega modela za analizo javnih politik, je razvidno, kako politične institucije v okviru procesa institucionalizacije oblikujejo institucionalna pravila, na katera vpliva institucionalno inženirstvo, posledice tega pa so vidne pri oblikovanju javnih politik in odločanju o (pre)oblikovanju institucij. V primeru odločanja o tem, da se namesto starih institucij oblikujejo nove institucije, ki bodo izvajale sprejete javne politike, se pojavi proces reinstitucionalizacije. Na oblikovanje javnih politik in (pre)oblikovanje institucij pa vplivajo tudi interesi (državnih) javnopolitičnih igralcev, ki morajo biti pri izvajanju javnih politik usklajeni in harmonizirani, sicer izvajanje ni uspešno.

Slika 4.2: Kombinacija procesualnega in institucionalnega modela za analizo javnih politik

5 SLOVANSKA KNJIŽNICA

5.1 STATUS SPECIALNE KNJIŽNICE

Slovanska knjižnica je bila ustanovljena z Odredbo o ustanovitvi "Slovanske knjižnice" v Ljubljani leta 1946 kot *ljubljska okrožna študijska knjižnica* (Barbarič 1986, 7). Odločitev o imenu je bila politične narave zaradi takratne politične situacije in panslavizma (Lah 2009; Južnič 2009). Leta 1985 je zaradi potrebe po umestitvi v knjižnično-informacijski sistem s statutom skupščine mesta Ljubljane postala *samostojna specialna knjižnica družboslovno-humanistične smeri* (Barbarič 1986, 59–60), leta 1999 pa z novim ustanovitvenim Odlokom o ustanovitvi javnega zavoda Slovanska knjižnica Ljubljana *javni zavod na področju kulture in samostojna specialna knjižnica humanistične usmeritve* (Mestna knjižnica Ljubljana 2009a).

Specialna knjižnica je organizacija ali del organizacije, ki opravlja knjižnično, dokumentacijsko in informacijsko dejavnost, ki (Gazvoda 2009; Južnič 2009; Merila in standardi za organizacijo in delovanje specialnih knjižnic 2000, 4–5; Zakon o knjižničarstvu, 31. čl):

- lahko deluje kot organizacijska enota v okviru različnih organizacij ali pravnih oseb in državnih organov, lahko pa deluje tudi kot samostojna pravna oseba;
- podpira delovni in raziskovalni proces organizacije oziroma določene stroke;
- zadovoljuje potrebe uporabnikov iz matične organizacije oziroma stroke po knjižničnem gradivu in drugih informacijskih virih ter informacijah;
- usposablja in izobražuje uporabnike za uporabo različnih podatkovnih zbirk in računalniških mrež (t. i. informacijsko opismenjevanje);
- tvori različne podatkovne zbirke;
- poleg knjižničnih dejavnosti kot javne službe izvaja tudi dejavnosti, določene v 31. členu Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1).

Slovanska knjižnica je leta 1985 dobila status specialne knjižnice zaradi specifične programske zasnove (Barbarič 1986, 60), danes pa naj bi njeno specialnost utemeljevale naslednje značilnosti (Lah 2009; Primožič 2009):

- slovanskost in domoznanstvo;
- samostojnost;
- mestna lastnina;
- odrasli uporabniki (študentje, profesorji, raziskovalci, novinarji itd.);

- zaprt dostop do gradiva;
- označba gradiva po številkah in ne klasifikaciji UDK;
- nabava gradiva, ki se nanaša na področje humanistike in družboslovja;
- bogata zbirka starega, tudi redkega gradiva;
- poseben odnos med uporabniki in zaposlenimi v knjižnici.

Zbirka starejšega gradiva, domoznansko gradivo ter povezave s slovanskimi narodi so značilnosti, ki po mnenju dr. Južniča (2009) kažejo na specialnost Slovanske knjižnice, sicer pa kot strokovnjak za področje specialnega knjižničarstva te knjižnice ne uvršča v skupino specialnih knjižnic. Direktorica MKL in strokovnjakinja na področju knjižničnih dejavnosti mag. Gazvoda (2009) pa meni, da Slovanska knjižnica nikoli ni bila specialna, temveč mešanica splošne in visokošolske z elementi nacionalne knjižnice (*pall-mall*), in obrazloži, da si je status specialne knjižnice izborila v več desetletjih svojega delovanja, zato je v zakonu Slovanska knjižnica izenačena s specialnimi knjižnicami, vendar le pravno-formalno, dejansko po vsebini pa ne.

Sogovornika sta s svojimi stališči omajala predpostavko diplomskega dela, da je Slovanska knjižnica specialna. Kljub temu bo delo tudi v nadaljevanju izhajalo iz tega temelja, saj se upošteva dejstvo, da je imela obravnavana knjižnica več kot dvajset let formalno priznan status specialne knjižnice.

5.2 ODZIV NA PROJEKT ZDRUŽEVANJA LJUBLJANSKIH KNJIŽNIC

Prav zaradi specialnosti Slovanske knjižnice so zaposleni v tej knjižnici, strokovnjaki s področja knjižničnih dejavnosti, pa tudi nekateri mestni svetniki, nasprotovali Projektu združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana, na podlagi katerega se je Slovanska knjižnica spojila s splošnimi knjižnicami v MKL¹⁹. Na pobudo Oddelka za slavistiko na Filozofski fakulteti se je izvedla celo peticija o ohranitvi samostojnosti Slovanske knjižnice, pri čemer je zbiranje podpisov potekalo v sami knjižnici, na Filozofski in Pravni fakulteti, Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ter drugih lokacijah, vendar prizadevanja niso bila uspešna. Kljub 300 zbranim podpisom, ki so bili posredovani županu Mestne občine Ljubljana, odziva na peticijo ni bilo (Komel Snoj 2009; Primožič 2009).

¹⁹ Razloge za in proti združitvi Slovanske knjižnice v MKL glej Preglednico 5.1 v Prilogi B.

Pri integraciji knjižnic in spremembi v knjižnicah se sicer pogosto pojavi (negativen) odpor (Žaucer 2006, 11), čeprav so danes, paradoksalno, spremembe edina stalnica knjižničarstva, saj se morajo knjižnice spremeniti v strukturi in postopkih, če želijo ostati enake v poslanstvu in pomenu (Kohl v Žaucer 2006, 2). Še večji paradoks pa je, da ravno knjižničarji predstavljajo največjo oviro v razvoju knjižničarstva (Žaucer 2006, 2). Tudi Miller ml. (v Merila in standardi za organizacijo in delovanje specialnih knjižnic 2000, 4) izpostavlja izjemno pomembno vlogo t. i. *specialnih knjižničarjev*²⁰ pri delovanju in nadaljnjem razvoju posamezne specialne knjižnice, saj pravi, da ne glede na to, kako skrbno so sestavljeni standardi za delovanje specialne knjižnice, so toliko uspešni, kolikor jih takšne naredijo bibliotekarji oziroma strokovni delavci vseh profilov, zaposleni v specialni knjižnici.

Razlogi za odpor zaposlenih na spremembe v knjižnicah so lahko tradicionalnost in konservativnost v njihovi miselnosti, strah pred novim delom oziroma nečim novim, nepripravljenost na spremembe, pomanjkanje sposobnosti in znanja, neobveščenost o spremembah, lahko tudi njihove nezmožnosti itd. Večji odpor je pričakovati pri hitrih in transformacijskih spremembah, ki imajo dolgoročne učinke in vplivajo na usmeritev poslovanja knjižnice (Žaucer 2006, 4–5, 11), kakršna se je zgodila v primeru ustanovitve MKL. Nasprotovanje vključitvi Slovanske knjižnice v MKL se ni izrazilo le s peticijo. Nekdanja vodja Slovanske knjižnice si je s pripravo ugovora na predlog združitve ter opravljenimi številnimi pogovori s predstavniki Mestne občine Ljubljana močno prizadevala prepričati politične odločevalce, da Slovanska knjižnica nikakor ne sodi v sklop splošnih knjižnic. V Mestni občini Ljubljana so si odpor na združitev pojasnjevali kot strah pred nečim novim (Buinjac 2009; Janković 2009).

²⁰ Specialni knjižničarji so za razliko od knjižničarjev, zaposlenih v splošni knjižnici, ožje specializirani, saj morajo poznati strokovna oziroma znanstvena področja, ki jih pokriva specialna knjižnica, v kateri so zaposleni (Komel Snoj 2009).

6 UGOTAVLJANJE USODE SLOVANSKE KNJIŽNICE

6.1 INTERESI JAVNOPOLITIČNIH IGRALCEV

Stališča ključnih vpletenih javnopolitičnih igralcev (oblikovalcev, odločevalcev, izvajalcev in koristnikov) o ureditvi položaja Slovanske knjižnice so bila razdeljena na dva pola, nasprotovanje in podpiranje predloga o spojitvi ljubljanskih knjižnic v MKL, ki ga je pripravil Oddelek za kulturo. Podporniki so namreč menili, da tedanja (nenormalna) ureditev knjižnic na območju Mestne občine Ljubljana ni bila prijazna njenemu proračunu, še manj pa uporabnikom ljubljanskih knjižnic. Tudi za položaj Slovanske knjižnice so nekateri menili, da je že skrajni čas za odpravo anomalije, v kateri je občina ustanoviteljica specialne knjižnice, čeprav po Zakonu o knjižničarstvu (ZKnj-1) te pravice sploh nima (Buinjac 2009), oziroma čas za uresničevanje veljavne knjižnične zakonodaje, po kateri vsaka občina ustanovi eno samo splošno knjižnico (Gazvoda 2009). Nasprotniki pa so trdili, da je bil status Slovanske knjižnice kot specialne knjižnice urejen vse od leta 1985 dalje, vendar je bila dodatna specifičnost te knjižnice, tj. njena samostojnost, očitno preveč moteč element v sistemu (Komel Snoj 2009; Lah 2009; Primožič 2009).

Tako so si bili interesi teh javnopolitičnih igralcev glede ureditve položaja Slovanske knjižnice pri procesu oblikovanja javnopolitične odločitve in oblikovanja nove institucije nasprotujoči. Mestna občina Ljubljana (župan, večina mestnih svetnikov in Oddelek za kulturo) in nekateri zaposleni v takratnih splošnih knjižnicah (sedanjih enotah) (še vedno) zagovarjajo združitev Slovanske knjižnice s petimi splošnimi knjižnicami, saj naj bi novoustanovljeni zavod MKL s poenotenjem poslovanja knjižnic na dolgi rok dosegel racionalizacijo poslovanja in upravljanja knjižnične mreže, ponudil svojim uporabnikom cenejše in kakovostnejše storitve, s pomočjo Slovanske knjižnice pa se bo pričelo razvijati področje domoznanstva na ljubljanskem območju (Buinjac 2009; Gazvoda 2009; Janković 2009). Zaposleni v Slovanski knjižnici, s podporo svojih uporabnikov, pa so zagovarjali ohranitev položaja Slovanske knjižnice zunaj zavoda MKL, ker menijo, da Slovanska knjižnica v okviru osrednje območne splošne knjižnice MKL ne more delovati kot specialna knjižnica in ohraniti svoje programske vsebine (Komel Snoj 2009; Primožič 2009).

Pri izvajanju sprejete javnopolitične odločitve imajo sicer vpleteni javnopolitični igralci, tj. uprava in strokovne skupne službe MKL ter zaposleni v Slovanski knjižnici, željo, da Slovanska knjižnica deluje še naprej. Razlike pa se pojavljajo v njihovih idejah in

pričakovanih, kakšno naj bo nadaljnje delovanje knjižnice. Vodstvo želi Slovansko knjižnico preoblikovati v center za domoznanstvo in specialne humanistične študije (Gazvoda 2009; Mestna knjižnica Ljubljana 2009a), medtem ko zaposleni sicer podpirajo idejo o centru, vendar si hkrati želijo čim manj sprememb in čim bolj proste roke (Primožič 2009). Glede na to, da interesi vpletenih niso povsem usklajeni, je pričakovati nekaj težav pri izvajanju sprejete javnopolitične odločitve.

Interesi vpletenih javnopolitičnih igralcev vplivajo na njihove medsebojne odnose, vendar na vzpostavljeno javnopolitično omrežje, ki vključuje vodstvo MKL in zaposlene v Slovanski knjižnici, vpliva tudi informiranje in komuniciranje, motiviranje ter vključevanje zaposlenih v odločanje o Slovanski knjižnici, ki predstavljajo pomembne dejavnike premagovanja odpora do sprememb (Žaucer 2006, 6). Kot že omenjeno, neposredna komunikacija med direktorico MKL in zaposlenimi v Slovanski knjižnici zaradi velikosti in razpršenosti zavoda MKL ni možna (Radio Slovenija, tretji program ARS 2009), zato so zaposleni – kljub drugačnemu interesu – izključeni iz procesa sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na Slovansko knjižnico (Primožič 2009), kakor so bili tudi pri oblikovanju javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic²¹ (Komel Snoj 2009; Primožič 2009). Očitno se je zaprtost (nedostopnost za druge javnopolitične igralce) in hierarhičnost javnopolitičnega omrežja med Mestno občino Ljubljana in zaposlenimi v nekdanjih šestih samostojnih knjižnicah preneslo tudi na javnopolitično omrežje med osrednjo knjižnico (uprava in strokovne skupne službe) in knjižnično mrežo (območne enote knjižnic), pa tudi na omrežje znotraj osrednje knjižnice²².

6.2 VPLIV INSTITUCIONALNEGA INŽENIRSTVA

Čeprav so sprva ideje o združitvi knjižnic vključevale le spojitev petih splošnih knjižnic v za ta namen ustanovljeno institucijo, je danes v javnem zavodu MKL združenih vseh šest ljubljanskih knjižnic, vključno s specialno knjižnico. V procesu javnopolitične institucionalizacije, rezultat katerega je ustanovitev MKL, je kot politična institucija in hkrati tudi kot edini javnopolitični igralec²³ v tem procesu nastopila Mestna občina Ljubljana

²¹ Čeprav so imeli direktorji nekdanjih samostojnih knjižnic sestanke z županom in Oddelkom za kulturo Mestne občine Ljubljana, njihovi predlogi, mnenja, priporočila niso bili upoštevani in (u)slušani (Komel Snoj 2009; Primožič 2009).

²² Slovanska knjižnica ne sodi v knjižnično mrežo, temveč pod Službo za delo z uporabniki in posebne zbirke (Mestna knjižnica 2009a). Več o tem v podpoglavju 6.3.

²³ Zaposleni v knjižnicah v samo izdelavo projekta združevanja knjižnic niso bili vključeni, saj je bila v ta namen ustanovljena Projektna skupina za pripravo strokovnih podlag za izvedbo Projekta združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana (Komel Snoj 2009; Primožič 2009).

oziroma njeni javnopolitični igralci: Oddelek za kulturo kot oblikovalec, župan kot predlagatelj in Mestni svet kot odločevalec.

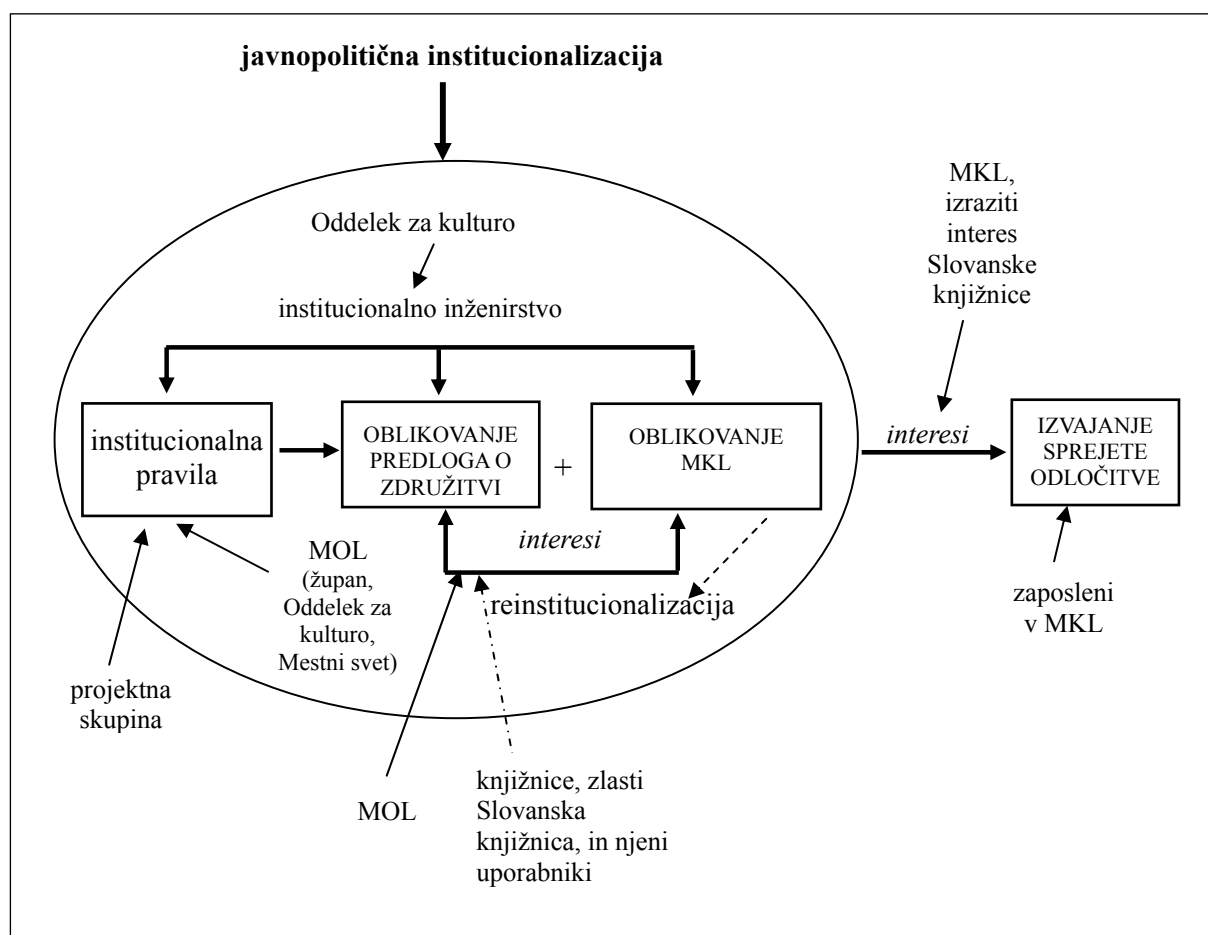
Delovno področje Oddelka za kulturo je med drugim tudi skrb za delovanje javnih zavodov in neprofitnih organizacij s področja kulture (Odlok o organizaciji in delovnem področju Mestne uprave mestne občine Ljubljana 2000). Tako je Oddelek za kulturo kot administrativni organ Mestne uprave Mestne občine Ljubljana začel pripravljati predlog o združitvi šestih ljubljanskih knjižnic, župan pa je imenoval projektno skupino za pripravo strokovnih podlag za izvedbo Projekta združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana kot podporni organ Oddelka za kulturo. Nekateri zaposleni v tedaj še samostojnih knjižnicah so bili zelo skeptični do te skupine strokovnjakov, saj so menili, da je bila projektna skupina ustanovljena le za formalno potrditev že oblikovanega in za sprejetje pripravljenega predloga o združitvi vseh ljubljanskih knjižnic (Primožič 2009). G. Buinjac (2009), višji svetovalec na Oddelku za kulturo, si je več let prizadeval za ureditev položaja knjižnic na območju Mestne občine Ljubljana, vendar se je prva priložnost za realizacijo idej o združitvi pokazala šele v mandatu sedanjega župana g. Jankovića. Tako so na Oddelku za kulturo izkoristili županovo podporo zamisli o združitvi ljubljanskih knjižnic in hkrati tudi dejstvo, da dobro polovico Mestnega sveta sestavljajo mestni svetniki z županove liste.

O položaju Slovanske knjižnice se je razpravljalo vrsto let, vendar do spremembe v njeni ureditvi ni prišlo. Ob vprašanju združevanja knjižnic je ta samostojna specialna knjižnica, ki jo je financirala ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana, ponovno prišla v ospredje. S projektom združitve knjižnic se je pokazala idealna priložnost za enostavno rešitev te t. i. anomalije in tako se je v predlog o združitvi knjižnic uvrstila tudi Slovanska knjižnica. Župan je predlog umestil na dnevni red seje Mestnega sveta, sicer pa v to področje oziroma stroko ni posegal (Janković 2009). Ko je Mestni svet na seji razpravljal o tej točki in jo tudi sprejel, se je izkazal glavni namen vključitve Slovanske knjižnice v zavod MKL, tj. opravljanje nalog za razvoj ljubljanskega domoznanstva (Mestna občina Ljubljana 2008d, 89).

Očitno je temeljno vlogo v procesu javnopolitične institucionalizacije, torej pri oblikovanju javnopolitične odločitve o združevanju knjižnic in oblikovanju javnega zavoda MKL, prevzel Oddelek za kulturo (glej Sliko 6.1). O javnopolitični odločitvi združitve ljubljanskih knjižnic, ki jo lahko nadalje razumemo kot odločitev, da se v projekt združevanja ljubljanskih knjižnic vključi tudi Slovansko knjižnico, so mnenja sogovornikov zelo raznolika. Medtem ko so predstavnika Slovanske knjižnice, nekdanja vodja in zaposleni v knjižnici, uporabnik te

knjižnice ter strokovnjak na področju knjižničnih dejavnosti prepričani, da je ta odločitev politična (Komel Snoj 2009; Južnič 2009; Lah 2009; Primožič 2009), predstavnika Mestne občine Ljubljana, župan in višji svetovalec na Oddelku za kulturo, menita, da je odločitev strokovna (Buinjac 2009; Janković 2009), direktorica novoustanovljene institucije pa je dejala, da je odločitev tako strokovna kot politična (Gazvoda 2009).

Slika 6.1: Institucionalno inženirstvo Oddelka za kulturo MOL in interesi vpletenih igralcev

6.3 UČINKI REINSTITUCIONALIZACIJE

V nadaljevanju sledi analiza institucionalnih indikatorjev, navedenih v metodološkem okviru, ter preučitev morebitnih sprememb, ki jih je ali jih morda še bo Slovanski knjižnici povzročila združitev v enoten javni zavod MKL.

(Ne)samostojnost pravne osebe

Na podlagi Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana (2008) je bil javni zavod Slovanska knjižnica izbrisan iz sodnega registra, saj ga je pravno nasledil enoten

javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana. Tako je Slovanska knjižnica izgubila status samostojnosti, saj je sprejemanje vseh odločitev sedaj v rokah vodstva Mestne knjižnice Ljubljana, kar je potrdila tudi nekdanja vodja knjižnice ga. Komel Snój (2009). Poleg samostojnosti pa je Slovanska knjižnica izgubila tudi status specialne knjižnice. To je razvidno tudi iz primerjave spletnih strani: medtem ko je bilo na spletni strani Slovenske knjižnice navedeno, da je Slovanska knjižnica specialna knjižnica humanistične usmeritve, pa besede "specialna" v opredelitvi Slovenske knjižnice na novih spletnih straneh MKL ni več (Mestna knjižnica Ljubljana 2009a; Slovanska knjižnica 2009). Trenutno je Slovanska knjižnica nekakšen nedefiniran oddelek, saj ni (samostojna) enota knjižnične mreže MKL, kot so nekdanje splošne knjižnice (Komel Snój 2009; Mestna knjižnica Ljubljana 2009a; Primožič 2009). S preoblikovanjem v Center za domoznastvo in specialne humanistične zbirke pa bo delovala v okviru ene od strokovnih skupnih služb, in sicer Službe za delo z uporabniki (Mestna knjižnica Ljubljana 2009a).

Dejavnosti oziroma storitve in funkcije specialne knjižnice

Knjižnične, dokumentacijske in informacijske dejavnosti Slovenske knjižnice, določene v Merilih in standardih za organizacijo in delovanje specialnih knjižnic ter Zakonu o knjižničarstvu, se zaenkrat še niso spremenile. Kot sta povedala ga. Komel Snój (2009) in g. Primožič (2009), trenutno knjižnica še vedno nabavlja in obdeluje gradivo, kar pa bo čez čas prešlo na skupno službo MKL, imenovano Sektor za nabavo in obdelavo knjižničnega gradiva Mestne knjižnice Ljubljana. Čeprav Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe določa, da v primeru združitve nobena od knjižnih funkcij prejšnjih knjižnic v združeni knjižnici ni okrnjena (Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, 3. čl.), se lahko pričakuje nekatere spremembe pri funkcijah Slovenske knjižnice.

Do morebitnih sprememb lahko pride zaradi preimenovanja knjižnice (ali bolje rečeno oddelka) v Slovanska knjižnica – Center za domoznastvo in humanistične zbirke (Buinjac 2009; Gazvoda 2009; Komel Snój 2009; Mestna knjižnica Ljubljana 2009a). Naloga zbiranja domoznanskega gradiva za Slovansko knjižnico pravzaprav ni nekaj novega, saj je bila utemeljena že ob njeni ustanovitvi leta 1946, vendar se pozneje zaradi pomanjkanja kadra in prostora ni izvajala (Barbarič 1986, 7; Lah 2009). Kljub vsemu je Slovanska knjižnica v naslednjih desetletjih svojega delovanja oblikovala obsežno zbirko domoznanskega gradiva (Komel Snój 2009; Slovanska knjižnica 2009), zato po mnenju g. Primožiča (2009) predstavlja idealen položaj za razvoj ljubljanskega domoznastva. Zaenkrat je center za

domoznanstvo in humanistične zbirke le predviden, saj načrti za realizacijo te ideje še niso pripravljene. Vendarle se tako direktorica MKL mag. Gazvoda (2009) kot g. Primožič (2009) strinjata, da ta koncept lahko pomeni nadaljnji razvoj Slovenske knjižnice.

Programske vsebine specialne knjižnice

Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana (2008) v 6. členu zagotavlja, da bo zavod MKL ohranjal programske vsebine, ki jih je Slovenska knjižnica razvijala do spojitve. Nekdanja vodja knjižnice ga. Komel Snoj (2009) je povedala, da Slovenska knjižnica še naprej izvaja programe in organizira obknjižnične kulturne dejavnosti. Tako na primer še vedno pripravlja pogovorne večere Philologos ter prireja tematske književne in likovne razstave.

Ustrezen obseg knjižničnega gradiva (zbirka knjižničnega gradiva)

Slovenska knjižnica ne kupuje raznovrstnega gradiva, temveč le tistega, ki se nanaša na področje humanistike in družboslovja. Poleg omenjenega gradiva pa ima Slovenska knjižnica obsežen "stari fond"²⁴, ki ga dopolnjuje velika zbirka slovenskih in tujejezičnih knjižnih redkosti, s katerimi se lahko pohvali samo nekaj podobnih (nearhivskih) ustanov v Sloveniji, ter obsežna domoznanska zbirka zlasti o Ljubljani in njeni okolici (Slovenska knjižnica 2009), ki se bo lahko še povečala zaradi domoznanske dejavnosti, ki naj bi jo Slovenska knjižnica v prihodnje intenzivno razvijala. Z vzpostavitvijo skupne strokovne službe za nabavo in obdelavo gradiva ter nove nabavne politike MKL se bo po mnenju direktorice MKL knjižnična zbirka Slovenske knjižnice še obogatila (Gazvoda 2009), nekoliko bolj skeptični do tega pa so zaposleni v Slovenski knjižnici, saj skupna nabavna politika MKL še ni sprejeta, zato se ne ve, po katerih kriterijih bo potekala nabava gradiva (predvsem gre za vprašanje, kdo in kako bo odločal) (Komel Snoj 2009; Primožič 2009).

Ustrezni prostori in oprema

Velikost prostorov se od preselitve na novo lokacijo za Bežigradom leta 2000 ni spremenila, prav tako tudi oprema ne (Komel Snoj 2009; Slovenska knjižnica 2009).

Število ustrezno strokovno usposobljenih delavcev različnih profilov

Že v preteklosti je imela knjižnica težave s pomanjkanjem ustrezno strokovno usposobljenega kadra (Barbarič 1986, 4, 67; Lah 2009), z združitvijo pa je pomanjkanje kadra še bolj izrazilo,

²⁴ "Stari fond" je dragoceno in redko gradivo, ki ga Slovenska knjižnica hrani v posebno varovanem prostoru v kleti (Slovenska knjižnica 2009).

saj so zaposleni zaradi dodatnega dela v strokovnih skupinah MKL še bolj obremenjeni (Komel Snoj 2009).

Notranja organizacija knjižnice

Z združitvijo se je v notranji organizaciji knjižnice zgodila le ena pravno-formalna sprememba. Z dnem vpisa zavoda MKL v sodni register je na podlagi 41. člena Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana (2008) prenehal mandat direktorici Slovanske knjižnice, ki je sedaj strokovna vodja knjižnice.

Število in struktura (aktivnih) uporabnikov

Slovanska knjižnica je namenjena odraslim uporabnikom (Zgodovina Slovanske knjižnice 1946–2006 2006, 6). Tako so njeni člani oziroma uporabniki²⁵ predvsem študentje ljubljanskih in drugih fakultet, publicisti, novinarji, znanstveniki in strokovnjaki z različnih področij humanistike in družboslovja (Primožič 2009; Slovanska knjižnica 2009). V zadnjih letih se v Slovansko knjižnico vpisuje čedalje več srednješolcev, katerih število se je najbolj povečalo po združitvi. Razlog za povečanje števila srednješolcev med člani Slovanske knjižnice ga. Komel Snoj (2009) pripisuje enkratnemu plačilu članarine za vse enote MKL. Vodja knjižnice je še povedala, da se po združitvi knjižnic za njihove uporabnike ni zaenkrat še nič spremenilo, kar je iz lastnih izkušenj potrdil tudi g. Lah (2009).

Obratovalni čas knjižnice

Slovanska knjižnica je imela v primerjavi z ostalimi splošnimi knjižnicami najdaljši obratovalni čas (64 ur tedensko), ki ga tudi po združitvi ni spremenila (Komel Snoj 2009). Če se bo obratovalni čas vseh šestih enot MKL poenotil, se bo v primeru prevzema odprtosti katere od petih območnih enot MKL (nekdanjih splošnih knjižnic) obratovalni čas Slovanske knjižnice zmanjšal.

Finančna sredstva knjižnice

Po združitvi ni prišlo do sprememb pri finančnih sredstvih, namenjenih za gradivo, prišlo pa je do sprememb oziroma zmanjšanja finančnih sredstev za materialna sredstva, vendar je vprašanje, ali je razlog finančna kriza ali sama združitev (Komel Snoj 2009).

²⁵ Uporabnik knjižnice je fizična oseba, ki uporablja gradivo, storitve, prostore in opremo knjižnice, član knjižnice pa je uporabnik, ki se včlani v knjižnico (Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, 4. in 5. čl.).

Ocene vpletenih o izbrani javnopolitični odločitvi

Sogovorniki različno ocenjujejo izbrano javnopolitično odločitev združevanja ljubljanskih knjižnic. Županu g. Jankoviću (2009) se zdi odločitev dobra, višji svetovalec na Oddelku za kulturo g. Buinjac (2009) meni, da je bila združitev knjižnic nujna, direktorica MKL mag. Gazvoda (2009) ocenjuje, da je bila zelo dobra in edina pametna varianta za Slovansko knjižnico, nekdanja vodja Slovanske knjižnice ga. Komel Snoj (2009) ocenjuje to odločitev kot slabo, zlasti z vidika Slovanske knjižnice, ki v okviru splošne knjižnice ne more obstajati, zaposleni v Slovanski knjižnici g. Primožič (2009) meni, da ni dobra, saj Slovanska knjižnica v okviru MKL ni popolnoma enakopravna z ostalimi knjižnicami (enotami), uporabnik Slovanske knjižnice g. Lah (2009) ugotavlja, da reorganizacija z novim dežnikom (upravo MKL, op. T. H.) ni odrešilna, profesor na Filozofski fakulteti v Ljubljani in strokovnjak na področju knjižničnih dejavnosti g. Južnič (2009) pa meni, da gre za težko vprašanje, ker analize uspešnosti še ni.

7 SKLEP

Zamisel o združitvi ljubljanskih knjižnic je povzročila precej polemik, zlasti glede vključitve Slovanske knjižnice v sklop skupaj s petimi splošnimi knjižnicami. V proces oblikovanja in izvajanja sprejete javnopolitične odločitve o združitvi ljubljanskih knjižnic v enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana so (bili) vpleteni različni javnopolitični igralci: Oddelek za kulturo kot oblikovalec, župan kot predlagatelj, Mestni svet kot odločevalec, zaposleni v MKL kot izvajalci, uporabniki MKL kot koristniki in projektna skupina za pripravo projekta združitve knjižnic kot organizacija za analizo javnih politik.

Pri oblikovanju projekta združitve ljubljanskih knjižnic se Oddelek za kulturo ni oziral na uspešne pretekle izkušnje iz tujine (t. i. učenje od drugih), ampak se je le zgledoval po načelu ureditve knjižnic v evropskih prestolnicah – eno mesto, ena knjižnica. Župan slovenske prestolnice, sicer vpliven javnopolitični igralec, v obravnavanem primeru ni posegal v stroko. Kljub temu je imel pri tem projektu temeljno javnopolitično vlogo, saj je s svojo (politično) podporo omogočil težko pričakovano uvrstitev izbrane alternativne rešitve (projekta združitve šestih ljubljanskih knjižnic) na institucionalni dnevni red. Županova podpora in posledično tudi podpora mestnih svetnikov je kljub različnim stališčem vpletenih javnopolitičnih igralcev omogočila nemoten proces oblikovanja in izvajanja javnopolitične odločitve o združitvi. Mestni svetniki kot odločevalci so z večino sprejeli predlog, s katerim se ni le oblikovala javnopolitična odločitev, ampak tudi ustanovila nova institucija, Mestna knjižnica Ljubljana, ki sedaj opravlja vlogo izvajalca javnopolitične odločitve. V sklop igralcev so vključeni tudi koristniki te odločitve, to so uporabniki MKL, ki so za novoustanovljeno institucijo pravzaprav ključnega pomena – cilj delovanja MKL je namreč zadovoljstvo uporabnikov.

Ministrstvo za kulturo RS je več let opozarjalo na sistemsko neurejen položaj Slovanske knjižnice, vendar ob dejanskem združevanju ljubljanskih knjižnic ni bilo zainteresirano, da bi omenjeno knjižnico sprejelo pod svoje okrilje. Čeprav ministrstvo pri projektu združevanja ni imelo nobene vloge, je po mojem mnenju s svojim preteklim delom pripomoglo k dosegu današnje situacije, tj. združenosti ljubljanskih knjižnic. Z Zakonom o knjižničarstvu iz leta 2001 je namreč samostojni Slovanski knjižnici potrdilo status specialne knjižnice, hkrati pa je s členom, da vsaka občina ustanovi eno knjižnico, pripravilo pravno podlago za projekt združitve ljubljanskih knjižnic.

Stališča in interesi vpletenih javnopolitičnih igralcev so bili v fazi oblikovanja predloga o združitvi ljubljanskih knjižnic različni, razlikujejo pa se še v fazi izvajanja sprejete javnopolitične odločitve. Zaposleni v Slovanski knjižnici so pred združitvijo močno nasprotovali spojitvi Slovanske knjižnice z ostalimi petimi splošnimi knjižnicami, saj so želeli ohraniti njeno samostojnost in specialnost. Sedaj si želijo, da bi osrednja knjižnica MKL (uprava in skupne strokovne službe) čim manj posegala v delovanje Slovanske knjižnice, s čimer bi se ohranila neformalna specialnost knjižnice. Zanimivo, da je svoje interese spremenilo tudi vodstvo MKL, katerega prvotni načrti (npr. spojitev Slovanske knjižnice s Knjižnico Bežigrad, sprememba dostopa do gradiva iz zaprtega v odprti tip itd.) so bili povsem drugačni od sedaj načrtovanega preimenovanja Slovanske knjižnice v Slovanska knjižnica – center za domoznanstvo in humanistične zbirke, s čimer se načeloma strinjajo tudi zaposleni v Slovanski knjižnici. Interesi pa vplivajo na odnose med vpletenimi. Pri oblikovanju predloga o združitvi ljubljanskih knjižnic so bili odnosi med Mestno občino Ljubljana (zlasti Oddelkom za kulturo) in ljubljanskimi knjižnicami hierarhični, prav takšni pa so tudi pri izvajanju sprejete javnopolitične odločitve med osrednjo knjižnico MKL in Slovansko knjižnico kot nenatančno definiranim oddelkom. Tako lahko potrdim hipotezo, da so bili zaradi različnih stališč o ureditvi položaja Slovanske knjižnice interesi ključnih vpletenih javnopolitičnih igralcev v procesu javnopolitične institucionalizacije različni.

Raziskava je pokazala tesno povezanost med političnimi institucijami in javnimi politikami. Institucionalno inženirstvo Mestne občine Ljubljana je imelo namreč močan vpliv na proces javnopolitične institucionalizacije projekta o združitvi ljubljanskih knjižnic. Poleg tega pa je bilo ugotovljeno, da je za javnopolitično institucionalizacijo potrebna tako politična kot uradniška podpora. To potrjuje dejstvo, da je imel pri institucionalnem inženirstvu temeljno vlogo Oddelek za kulturo, ki je izkoristil institucionalna pravila ob prvi priložnosti za realizacijo ideje o združitvi ljubljanskih knjižnic. Hkrati pa je izkoristil tudi možnost rešitve, po njihovem mnenju neurejenega, položaja Slovanske knjižnice, ki je kljub statusu specialne knjižnice izstopala iz knjižničnega sistema in bibliotekarske teorije, ter tako Slovansko knjižnico vključil v projekt združevanja ljubljanskih knjižnic. Tako lahko z gotovostjo potrdim hipotezo, da je na odločitve, da se v projekt združevanja ljubljanskih splošnih knjižnic in posledično v novoustanovljen zavod Mestna knjižnica Ljubljana vključi tudi Slovansko knjižnico, vplivalo institucionalno inženirstvo Oddelka za kulturo Mestne občine Ljubljana kot oblikovalca obravnavane javne politike in Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana kot političnega odločevalca o tej javni politiki.

Na podlagi analize institucionalnih indikatorjev lahko potrdim tudi hipotezo, da bodo učinki združitve specialne knjižnice s splošnimi knjižnicami v enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana negativni, saj bo proces reinstitucionalizacije povzročil vrsto sprememb, ki bodo posledično negativno vplivale na njeno nadaljnjo delovanje. Posledica reinstitucionalizacije je namreč, da Slovanska knjižnica formalno sploh ne obstaja več, ampak je v tem trenutku le nekakšen nedefiniran oddelek s tem imenom. Hipotezo pa potrjujem z zadržkom, saj bosta vsaj dve pomembni odločitvi, v prihodnosti sprejeti s strani vodstva MKL, lahko pomembno vplivali na dilemo, ali je ukinitvev Slovanske knjižnice kot posledica njene združitve v MKL slaba ali dobra odločitev. Možna sta namreč dva scenarija. Če bo vodstvo MKL oblikovalo in izvajalo nabavno politiko, s katero se bo obogatila zbirka Slovanske knjižnice, ter namesto Slovanske knjižnice oblikovalo center za domoznanstvo in humanistične zbirke, v okviru katerega se bo (končno) pričelo razvijati domoznanstvo na območju Ljubljane, se bo odločitev o spojitvi Slovanske knjižnice s splošnimi knjižnicami v MKL izkazala kot dobra. V nasprotnem primeru pa ostane le še nostalgichen spomin na knjižnico, ki je bila med svojimi uporabniki priljubljena zaradi bogate zbirke starega gradiva ter pristnega odnosa z ustrežljivimi in prijaznimi zaposlenimi.

Trenutno so razlike med dejanskim in formalnim delovanjem MKL – potrebno je poenotenje baze članov in baze knjižničnega gradiva, uvedba uporabe enotne članske izkaznice, vzpostavitev enotnega informacijskega sistema, poenotenje nabave in bibliografske obdelave gradiva – tako velike, da z izsledki naknadnega vrednotenja učinkov izvedene javnopolitične odločitve ni mogoče ugotoviti, do kakšne spremembe je prišlo (javnopolitično nadaljevanje, nasledstvo ali terminacija). Izvedba same analize pa je bila omejena tudi zaradi neobstoja statističnih podatkov o MKL. Najprimernejša oziroma idealna priložnost za ponovno študijo vrednotenja bo ob (skoraj popolni) izenačitvi dejanskega in formalnega delovanja MKL ter nekoliko daljšem obdobju delovanja MKL.

Naj zaključim z mislijo iz uvoda. Slovanska knjižnica res ni bila kot druge, vendar je ravno s svojo posebnostjo tako izstopala, da so njeno ukinitvev ali vsaj prestrukturiranje prvič omenjali že nekaj let po njeni ustanovitvi, kar je potem trajalo vse do njene združitve s splošnimi knjižnicami v enoten javni zavod Mestna knjižnica Ljubljana.

8 LITERATURA

- Anderson, James E.. 1997. *Public Policymaking: an introduction, 3rd edition*. Boston, New York: Houghton Mifflin.
- Barbarič, Štefan, ur. 1986. *Štirideset let Slovanske knjižnice*. Ljubljana: Slovanska knjižnica.
- Bramham, Peter, Ian Henry, Hans Mommaas in Hugo van der Poel. 1993. Leisure Policies in Europe: an Introduction. V *Leisure Policies in Europe*, ur. Peter Bramham, 1–11. Wallingford: CAB International.
- Buinjac, Davor. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 20. april.
- Drori, Gili S.. 2005. United Nations' Dedications: A World Culture in the Making?. *International Sociology* 20 (2). Dostopno prek: <http://iss.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/reprint/20/2/175> (25. julij 2009).
- Dunn, William N.. 1994. *Public Policy Analysis: an introduction, 2nd edition*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Dye, Thomas R.. 1995. *Understanding Public Policy, 8th edition*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Fink Hafner, Danica. 1998. Raziskovanje policy omrežij. *Teorija in praksa* 35 (5): 816–829.
- 2005. Institucionalno inženirstvo in prehodi v demokracijo. V *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*, ur. Danica Fink Hafner, Damjan Lajh in Alenka Krašovec, 27–43. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007a. Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 9–30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007b. Modeli za analizo javnih politik. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 33–48. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007c. Oblikovanje in izbor alternativnih rešitev. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 143–154. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Gazvoda, Jelka. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. september.
- Grdešić, Ivan. 1995. *Političko odlučivanje*. Zagreb: Alinea.
- 2006. *Osnove analize javnih politika: Policy-analiza*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Hogwood, Brian W. in Lewis A. Gunn. 1984. *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.
- Howlett, Michael in M. Ramesh. 1995. *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Toronto, New York, Oxford: Oxford University Press.
- Janković, Zoran. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. julij.

- Jenness, Valerie in Kendal Broad. 1997. *Hate Crimes: New Social Movements and the Politics of Violence*. Dostopno prek: http://www.google.com/books?id=PSyMW1AhfX4C&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs__navlinks_s#v=onepage&q=&f=false (25. julij 2009).
- Južnič, Primož. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 31. avgust.
- Komel Snoj, Mateja. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 22. april.
- Kotar, Mirjam. 2007. Država kot javnopolitični igralec. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 69–86. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Krašovec, Alenka. 2002. *Oblikovanje javnih politik: primer kulturnih politik v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kustec Lipicer, Simona. 2000. Spremembe policy omrežja in njihov vpliv na politike. *Teorija in praksa* 37 (5): 884–902.
- 2006. *Poseganje države v civilno družbo: javnopolitična perspektiva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007a. Vrednotenje javnih politik. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 175–190. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007b. *Cena uspeha: evalvacijska analiza javne politike boja proti dopingu v vrhunskem športu v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2007c. Javnopolitična omrežja. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 87–101. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lah, Andrijan. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 21. avgust.
- Lajh, Damjan. 2007. Izvajanje javnih politik. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 155–174. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lajh, Damjan in Simona Kustec Lipicer. 2007. Proces oblikovanja dnevnega reda. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 125–141. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lecours, André. 2005. New Institutionalism: Issues and Questions. V *New Institutionalism: Theory and Practice*, ur. André Lecours, 3–25. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press.
- Majchrzak, Ann. 1984. *Methods for Policy Research*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.
- Merila in standardi za organizacijo in delovanje specialnih knjižnic*. 2000. Dostopno prek: http://home.izum.si/izum/knjiznica/pravilniki_zakoni.htm (23. marec 2009).
- Mestna knjižnica Ljubljana*. 2009a. Dostopno prek: <http://www.mklj.si/index.php> (25. april 2009).

- Mestna knjižnica Ljubljana. 2009b. *Polletno poročilo MKL za obdobje januar–junij 2009*. Dostopno prek: <http://www.mklj.si/index.php/o-knjiznici/kijs> (27. avgust 2009).
- Mestna občina Ljubljana. 2007. *Projektne skupine MOL - Projektna skupina za pripravo strokovnih podlag za izvedbo Projekta združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je MOL*. Dostopno prek: http://www.ljubljana.si/si/mol/projektne_skupine/74992/podrobno.html (23. marec 2009).
- Mestna občina Ljubljana. 2008a. *Strategija razvoja kulture v Mestni občini Ljubljana 2008–2011*. Dostopno prek: http://www.ljubljana.si/si/mol/mestna_uprava/okrd/strategija/default.html (25. april 2009).
- Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost. 2008b. *Predlog Sklepa o spojitvi javnih zavodov Knjižnice Bežigrad, Knjižnice Jožeta Mazovca, Knjižnice Otona Župančiča, Knjižnice Prežihov Voranc Ljubljana-Vič, Knjižnice Šiška, Ljubljana in Slovenske knjižnice*. Dostopno prek: http://www.ljubljana.si/si/mol/mestni_svet/seje/arhiv/75830/detail.html (20. marec 2009).
- Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost. 2008c. *Predlog Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana*. Dostopno prek: http://www.ljubljana.si/si/mol/mestni_svet/seje/arhiv/75830/detail.html (20. marec 2009).
- 2008d. *Magnetogramski zapis 14. seje Mestnega sveta MOL*. Dostopno prek: http://www.ljubljana.si/si/mol/mestni_svet/seje/75830/detail.html (13. maj 2009).
- Ministrstvo za kulturo. 2009. *Knjižničarstvo*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/umetnost/knjiznicarstvo/ (23. marec 2009).
- Odlok o organizaciji in delovnem področju Mestne uprave mestne občine Ljubljana*. Ur. l. RS 56/2000. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=26274> (27. avgust 2009).
- Olsen, Johan P.. 2007. *Europe in Search of Political Order : an institutional perspective on unity/diversity, citizens/their helpers, democratic design/historical drift and the co-existence of orders*. Oxford: Oxford University Press.
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe*. Ur. l. RS 73/2003. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=44471> (23. marec 2009).
- Primožič, Jurij. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. september.
- Radio Slovenija, tretji program ARS. 2009. *Arsov forum*. Ljubljana, 2. september.
- Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 (ReNPK0811)*. Ur. l. RS 35/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200835&stevilka=1428> (20. marec 2009).

- Russell, Raymond, Robert Hanneman in Shlomo Getz. 2000. *Processes of Deinstitutionalization and Reinstitutionalization Among Israeli Kibbutzim, 1990–1998*. Dostopno prek: <http://research.haifa.ac.il/~kibbutz/pdf/rusty2000.pdf> (25. april 2009).
- Schalock, Robert L.. 2001. *Outcome-Based Evaluation, 2nd edition*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana*. Ur. l. RS 30/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=85593> (20. marec 2009).
- Slovanska knjižnica*. Dostopno prek: <http://www.slovanskaknjiznica.si/zgodovinaslk.htm> (20. marec 2009).
- Tavčar, Mitja I.. 2005. *Strateški management nepridobitnih organizacij*. Koper: Fakulteta za management.
- Uredba o osnovnih storitvah knjižnic*. Ur. l. RS 29/2003. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200329&stevilka=1129> (25. april 2009).
- Vedung, Evert. 2005. *Public Policy and Program Evaluation. 3rd paper printing*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
- Weiss, Carol H. 1998. *Evaluation: methods for studying programs and policies. 2nd edition*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1)*. Ur. l. RS 87/2001. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200187&stevilka=4446> (20. marec 2009).
- Zgodovina Slovanske knjižnice 1946–2006*. 2006. Dostopno prek: <http://www.slovanskaknjiznica.si/slkzg.pdf> (23. marec 2009).
- Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. 2009. *Sekcija za specialne knjižnice ZBDS*. Dostopno prek: http://www.zbds-zveza.si/specialne_poslanstvo.asp (25. april 2009).
- Žaucer, Matjaž. 2006. *Izroček 8 za predmet sodobna organiziranost bibliotekarstva: Upravljanje sprememb v knjižnicah*. Dostopno prek: <http://www.ctl.uni-lj.si/Users/Zaucer/izrocek8-2.pdf> (27. avgust 2009).

9 PRILOGE

Priloga A: Metode in tehnike

Preglednica 2.1: Metode in tehnike, uporabljene v evalvacijski študiji

študija primera	osredotočenost na partikularno sprejeto javnopolitično odločitev (Hogwood in Gunn 1984, 15), torej na združitev Slovenske knjižnice s petimi splošnimi knjižnicami v javni zavod MKL
primarna analiza dokumentov	analiziranje zakonov, regulacij, poročil itd. za iskanje odgovorov in tudi preverjanje informacij, pridobljenih v intervjujih (Weiss 1998, 260) glede delovanja Slovenske knjižnice
sekundarna analiza obstoječih virov	analiza že obstoječih informacij (Majchrzak 1984, 60): strokovne literature in znanstvenih člankov, ki se nanašajo na analizo politik in področje knjižničarstva, ter že opravljenih raziskav in statističnih podatkov, ki se navezujejo na Slovensko knjižnico kot specialno knjižnico
monitoring ali spremljanje	postopek, s katerim se oblikujejo informacije o posledicah izvajanja sprejete javnopolitične odločitve (Dunn 1994, 19, 335; Grdešić 2006, 33–34) in ki predstavlja predpogoj za izvedbo evalvacijske študije (Hogwood in Gunn 1984, 220) z vprašanji kaj, kako in zakaj se je nekaj zgodilo v primeru združitve Slovenske knjižnice v javni zavod MKL
vrednotenje ali evalvacija: - ex-ante - ex-post	vrednotenje javnopolitične odločitve o združitvi Slovenske knjižnice v javni zavod MKL: <ul style="list-style-type: none">- predhodna analiza pričakovanih izidov izvajane javne politike,- naknadna analiza dejanskih učinkov sprejete odločitve (javne politike) oziroma doseganja javnopolitičnih ciljev (Parsons v Kustec Lipicer 2007b, 31; Patton in Sawicki v Kustec Lipicer 2006, 101)

<p>časovna študija prej–potem</p>	<p>primerjava podatkov (rezultatov) v dveh časovnih točkah, pred in po izvajanju sprejete javnopolitične odločitve (javne politike) (Dye 1995, 326; Kustec Lipicer 2007b, 40–41): morebitne spremembe delovanja Slovanske knjižnice v okviru javnega zavoda MKL</p>
<p>pisanje scenarija</p>	<p>pregled hipotetičnih prihodnjih dogodkov, ki lahko spremenijo neko problemsko situacijo (Dunn 1994, 174) kot je recimo prihodnje delovanje Slovanske knjižnice</p>
<p>polstrukturirani družboslovni intervjuji</p>	<p>pridobivanje informacij, ki jih ni mogoče dobiti v literaturi, pravnih dokumentih, spletnih straneh itd. (Grdešić 2006, 64), pri čemer spraševalec vnaprej pripravi nabor vprašanj, nato pa po potrebi postavlja še podvprašanja, ki niso vnaprej pripravljena (Kustec Lipicer 2007b, 45); informacije podajo v primer združevanja ljubljanskih knjižnic vpleteni deležniki</p>

Priloga B: Razlogi za in proti združitvi Slovanske knjižnice v MKL

Preglednica 5.1: Razlogi za in proti združitvi Slovanske knjižnice v MKL

Razlogi za združitve:	Razlogi proti združitvi:
<ul style="list-style-type: none">- ustanoviteljica Slovanske knjižnice je Mestna občina Ljubljana;- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v 3. členu določa, da v primeru združevanja nobena knjižnična funkcija prejšnjih knjižnic v združeni knjižnici ni okrnjena, tudi Predlog Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana (kot tudi sprejet Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana) v 6. členu zagotavlja ohranitev programske vsebine Slovanske knjižnice;- Slovanska knjižnica kot samostojna specialna knjižnica je imela podrejen status v razmerju do ostalih knjižnic zaradi slabše zakonodaje na področju specialnih knjižnic in zaradi izključnega financiranja s strani Mestne občine Ljubljana, ne pa tudi s strani Ministrstva za kulturo (Ministrstvo za kulturo RS je splošnim knjižnicam financiralo približno 40% sredstev za nabavo knjižničnega gradiva, Slovanski knjižnici pa ne);- neuspešnost Slovanske knjižnice, ugotovljena glede na nabavljeno število enot knjižničnega gradiva na leto;- potreba po razvijanju domoznanske dejavnosti, kar je do tedaj Slovanska knjižnica že uspešno opravljala;- enoten razvoj knjižničarske dejavnosti v prestolnici;- racionalizacija (dolgoročno znižanje stroškov in učinkovitejše delovanje);- uspešnejše in učinkovitejše zadovoljevanje potreb uporabnikov (med drugim z enotno člansko izkaznico in enkratnim vpisom);- fizična povezanost s Knjižnico Bežigrad.	<ul style="list-style-type: none">- pri tem projektu gre za združitev dveh različnih tipov knjižnic²⁶ (specialno knjižnico ter splošne knjižnice, ki se združijo v javni zavod opredeljen kot splošna knjižnica);- Slovanska knjižnica se v sklopu MKL spremeni v nekakšen nedefiniran oddelek;- Slovanska knjižnica izgubi samostojnost;- nabavi gradiva Slovanske knjižnice (in ostalih knjižnic) odloča skupna služba MKL za nabavo gradiva in ne več zaposleni v Slovanski knjižnici, ki so poznavalci različnih področij v humanistiki in družboslovju;- večja obremenjenost zaposlenih v Slovanski knjižnici;- obstajajo druge možnosti ureditve položaja Slovanske knjižnice;- vprašanje dejanskega zmanjšanja stroškov (racionalizacije).

Vir: Buinjac (2009); Gazvoda (2009); Komel Snoj (2009); Mestna občina Ljubljana (2008a); Mestna občina Ljubljana (2008c); Mestna občina Ljubljana (2008d).

²⁶ Zakon o knjižničarstvu razlikuje glede na prevladujoči krog uporabnic in uporabnikov naslednje vrste knjižnic: splošne, šolske, visokošolske, specialne in nacionalne (Zakon o knjižničarstvu, 7. čl.).

Priloga C: Intervju z g. Jankovičem

INTERVJU z g. ZORANOM JANKOVIČEM, županom Mestne občine Ljubljana

Kdaj se je začelo govoriti o ideji združitve ljubljanskih knjižnic?

Pred dvema letoma.

Kateri dogodek oziroma aktivnost je bila prelomna za realizacijo te ideje?

Nasploh ugotavljanje, da s tem, ko združujemo posamezne knjižnice, omogočimo prvič za Ljubljančane boljše pogoje, ker bodo končno lahko vrnili knjige v vsaki knjižnici ne glede na to, kje so si jih izposodili, imeli bodo eno kartico in eno pristojbino, druga stvar pa je glede zaposlenih, ki se bodo bolj ukvarjali s svojim delom, ne pa z delom direktorja. Namesto šestih direktorjev imamo sedaj enega, ki usklajuje delo zavoda. Imeli smo tudi korekten sestanek z bivšimi direktorji in so mirno sprejeli, da se bodo po novem bolj ukvarjali s stroko. Poleg tega pa znižujemo dolgoročne stroške, ker je zdaj en sam zavod. Smisel je v tem, da je v prvi fazi to dražje, ker je treba vse pripraviti, premestiti, pa na novo kupiti, na dolgi rok pa je vse to cenejše. Torej sta dva razloga: kvaliteta za uporabnike in cenejša storitev ter omogočanje zaposlenim, da se bodo ukvarjali s svojo stroko.

Ali ste vi osebno imeli kakršnekoli pomisleke?

Nobenih, ker se v stroko nisem vtikal. Trdim pa, da je vsaka manjša ustanova stroškovno dodatno obremenjena po nepotrebnem. To je ključno. Mene kot uporabnika zelo veseli, da si lahko knjigo nekje izposodim in jo drugje vrnem, pa da lahko uporabim eno izkaznico za vse knjižnice, ker tako nisem vezan samo recimo na Knjižnico Otona Župančiča, ki je največja. S stroškovne plati pa kot sem že povedal. Nobenih pomislekov ni bilo.

Poleg formalno zapisanih nalog in pristojnosti, ki jih imate kot župan, kakšne konkretno so bile vaše aktivnosti pri tem projektu?

Povedali smo, kakšna so izhodišča in kaj je namen tega projekta, nato pa smo stroki pustili, da so ga pripravili. Potem pa smo sprejeli tudi ustrezne ukrepe na Mestnem svetu.

Na kakšen način ste pri pripravi projekta vključili vpletene skupine?

To je naloga matičnega oddelka, tj. Oddelek za kulturo. Oni so pripravili strokovna gradiva skupaj s knjižnicami. Sam sem opravil pogovore z direktorji knjižnic. Z uporabniki nisem imel stika, dobili pa smo njihov "feedback". Če smo, kje kaj naredili, smo ravno na tem področju veliko novega naredili. V tem mandatu smo dobili novo Knjižnico Otona Župančiča na Kersnikovi ulici, ki je izjemno velika, kar 6.000 m², pa tudi Knjižnico Šiška smo preselili v nove, večje prostore. Tukaj uporabniki nimajo kaj reči, ker so dobili dodatno storitev. Ko bomo dobili enotno kartico, pa bo vse skupaj za uporabnike definitivno en velik plus.

Se pravi, da ste s strani uporabnikov že dobili odzive, predvsem pozitivne?

Seveda, oni zdaj to hvalijo in komaj čakajo novo kartico. Izkaznica je sedaj sicer enotna, ampak knjig se pa še ne da vračati v katerikoli knjižnici, temveč samo v tisti, kjer si si knjigo izposodil. Tudi to bo v končnem programu, ki se bo letos sprejel.

Ali je bila oblika sodelovanja recimo z nekdanjimi direktoricami uspešna in zadovoljiva?

Absolutno, sodelovanje je bilo izjemno uspešno in zadovoljivo.

Navkljub njihovemu nasprotovanju?

Saj niso nasprotovale. Naprej je bilo nasprotovanje iz strahu, kaj se bo zgodilo. Potem smo jim zadevo razložili in sem jih vprašal, če bi kdo od njih hotel biti direktor zavoda. Pa se noben ni odločil za to in potem smo izbrali gospo Jelko Gazvoda, ki je najboljši strokovni kader, in ni bilo nobenih nasprotovanj. Celo obratno, zdaj se vsaj s svojo stroko ukvarjajo, prej so se morali pa tudi recimo z računovodstvom. Kaj se jim je pa spremenilo? Samo naziv.

V obrazložitvi Predloga Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda MKL je zapisano, da sprejetje tega predloga ne bo zmanjšalo ali povečalo prejemke ali izdatke proračuna MOL. Tako ni bilo predvidenih dodatnih finančnih sredstev za t. i. zagonske stroške.

Seveda so imeli sredstva. Saj je direktorica povedala, da so porabili do 500.000 € več. Od kje jih je pa dobila?

Iz pozitivnega delovanja nekdanjih knjižnic v letu pred ustanovitvijo MKL.

Ja, na podlagi česa so pa delovali? To zglada približno takole: dajte nam prostore, uredite in opremite jih, potem nas pa pustite delovati. Čigava pa so ta sredstva? To so njihova sredstva, če jim jih pa zmanjka, naj jih da pa Mestna občina Ljubljana. Pa saj je to vse iz proračuna občine!

Kako v današnjih razmerah ocenjujete finančne pogoje za delovanje zavoda Mestna knjižnica Ljubljana?

Kot izjemno ugodne, saj bo ravno to smisel združevanja. Tudi, če bodo zdaj nekaj prihranili, bodo lahko pa nakupili recimo več novih knjig.

V sklop združenih ljubljanskih knjižnic sodi tudi Slovanska knjižnica. Zaradi njenega statusa specialne knjižnice so nekdanja direktorica in zaposleni nasprotovali združitvi omenjene knjižnice v MKL.

Ne, direktorica ni nasprotovala. Ona je imela pomisleke, da je Slovanska knjižnica precej različna od drugih. Kaj pa se je spremenilo za to knjižnico? Saj se ni nihče vtaknil v stroko. Ali zdaj ni več Slovanska knjižnica?

Prej je bila Slovanska knjižnica samostojna knjižnica, zdaj je pa samo še ena od enot splošne oziroma osrednje območne knjižnice.

Kakšna pa je razlika v vsebini?

Morebitne razlike se bodo recimo lahko začele kazati, ko bo skupna nabavna služba.

Pa saj ne bodo kar naenkrat začeli nabavljati samo še pravljice bratov Grimm. Ne zdaj ugotavljati, kaj se jim bo spremenilo. Če je ona prava vodja te enote, bo povedala, kaj rabi. Slovanska knjižnica je ostala. Vodja naj mi kar pove, kje se je kaj spremenilo, ne pa kaj nekdo sumi, da se bo spremenilo. Do zdaj so bili zaprti in je mislila, da vse zna. Zdaj jih je pa šest in še direktor, s katerimi se mora pogovarjati na kolegijih. Saj lahko pove, kaj rabi, to je tudi ves vic. Ona ni nasprotovala tej združitvi, celo ona ni bila proti. Ona je samo izpostavila, da ima pomisleke. Jaz nisem rekel, kaj morajo oni kupiti, to naj se kar med sabo zmenijo, saj so stroka. Dejstvo pa je, da na koncu le en odloči. Pa še en plus združitve je, da ni več podvajanja. Zdaj ne bo vsaka knjižnica kupovala po 30 istih knjig, ampak bodo kupili skupaj 100 knjig in jih pametno razporedili. Ne vem, če se bo kaj spremenilo v Slovanski knjižnici. Če se pa bo, je pa kar sama kriva, ker to pomeni, da ne zna zagovarjati stroke. Ona je zadolžena za stroko in tudi strokovno odgovarja za to enoto, zdaj se pa pač mora pogovarjati z nekom v kolegiju, ki je tako kot ona. Zdaj ne gre več tako, da pride ona sem k županu, ki se na to stroko ne spozna, pa reče, da ne bodo mogli delovati, če ne dobijo toliko in toliko denarja. Kar naj se zmeni z ostalimi. Ravno to je "catch" te zgodbe. Zdaj je glavna stroka, v katero se nihče ni vtaknil. Jaz ji niti z besedo nisem rekel, kaj mora delati.

Pa so vam bili predstavljeni argumenti, zakaj naj se Slovanska knjižnica ne bi združila z ostalimi knjižnicami?

Ona je povedala samo eno, in sicer, da se boji, da je Slovanska knjižnica posebna knjižnica in da bi bila ta razlika v korist drugih. Ta pomislek je ostal, ampak naj ga zdaj pokaže v delovanju. Ko bo prišla sem in povedala, da se zdaj kupujejo samo pravljice, potem se bomo pogovarjali. Ampak zaenkrat še ni prišla. Od tistega sestanka ni bila več tukaj. Očitno zadeve dobro funkcionirajo. Zanimivo bi bilo povprašati tudi vodje drugih knjižnic, recimo v Šiški, kaj zdaj za njihovo knjižnico pomeni, ker ni več samostojna.

Saj nihče ne oporeka odločitvi o združitvi petih splošnih knjižnic. Tudi uporabniki že opažamo razliko v delovanju knjižnic.

Do razlik bo šele prišlo. Jaz vidim končni cilj, en korak naprej, kaj bodo uporabniki še dobili. Mene prva in vmesna faza ne zanimata, me pa res zanima, kaj bo stroka rekla. Logično je, da je njo strah. Lahko je strokovno podrejena in so drugi močnejši, lahko da je občutljiva pozicija knjižnice, ki jo vodi. Ampak ona se recimo ni javila oziroma izkazala interes, da bi bila direktorica vseh združenih knjižnic. Če je tako prepričana, da je dobra, potem pa naj se vse vodje posameznih enot zarotirajo za en krog. Tista iz Šiške naj gre za Bežigrad, tista iz Bežigrada na Vič itd. Potem se bo pa videlo, če so še vedno dobre, ali so dobre zaradi pozicije knjižnice. Kdor je najboljši, ga je treba dati na najslabšo lokacijo, da se tam izkaže s tem, da popravi stanje.

Priloga D: Intervju z g. Buinjcem

INTERVJU z g. DAVORJEM BUINJCEM, višjim svetovalcem na Oddelku za kulturo Mestne uprave Mestne občine Ljubljana

Že leta 2002 so bila napisana Izhodišča za izvedbo projekta Združevanje petih ljubljanskih splošnih knjižnic v osrednjo splošno knjižnico Ljubljana. Sprva je bilo torej mišljeno, da se bo združilo le splošne knjižnice. Kaj je bil razlog za vključitev Slovanske knjižnice kot specialne knjižnice v sklop petih splošnih knjižnic?

Oddelek za kulturo Mestne občine Ljubljana je sprožil združevanje šestih ljubljanskih knjižnic v enotno knjižnico. Zdaj je to že združeno. Mislim, da je to stopilo v veljavo lani aprila in od takrat imamo knjižnice združene na formalni ravni. Potrebno je razlikovati med združitvijo na formalni ravni in v stvarnosti. V stvarnosti je to še vedno razdruženo in bo trajalo še nekaj časa. Zakaj je prišlo do tega združevanja in zakaj je tukaj tudi Slovanska knjižnica? Ne samo na področju kulture, ampak tudi na drugih področjih obstajajo sistemske ureditve in zakoni, ki naj bi sistemsko urejali. Na vsakem področju je t. i. krovni zakon, sistemski zakon. Zelo pogosto pa so znotraj teh sistemskih ureditev anomalije, ko praksa ni v skladu s sistemsko ureditvijo. Sistemski ureditev pravi, da so splošne knjižnice, ki so se do leta 2001 imenovale splošnoizobraževalne knjižnice... To je bila ena beseda še iz socialističnih časov. Leta 2001 je bilo z Zakonom o knjižničarstvu to spremenjeno in od tedaj naprej se to imenuje splošne knjižnice. Splošnih knjižnic ne ustanovi država, pač pa občine. Bistvo splošnih knjižnic je, da zagotavljajo neko široko knjižnično ponudbo, ki je zanimiva za neko lokalno prebivalstvo. Ljubljana je bila pred to združitvijo ustanoviteljica petih splošnih knjižnic in ene specialne knjižnice. Zdaj smo pa pri prej omenjeni anomaliji. To specialno knjižnico v resnici po tej sistemski ureditvi občina sploh nima pravice ustanavljati, ampak jo lahko ustanovi le država. In to je že anomalija. To, da je Slovanska knjižnica kot specialna knjižnica last Mestne občine Ljubljana, je dediščina iz preteklosti, ki se je vlekla in v resnici ni bilo nikoli sistemsko urejena, nikoli usklajena z zakonodajo. Vlekla se je zato, ker je politika ohranjala takšno stanje. Ministrstvo za kulturo, ki je zagovarjalo sistemsko ureditev, nikoli ni sprejemalo, da je Slovanska knjižnica tako urejena in je ves čas zahtevalo, da se jo drugače opredeli: ali da preide na državo ali pa da se iz te Slovanske knjižnice naredi neko drugo knjižnico, ker je v resnici prihajalo do podvajanja. Slovanska knjižnica je vključena v enotno knjižnico predvsem zato, ker je njena ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana. Iz tega formalnopravnega razloga je tudi vključena v enotno knjižnico. Pri tej združitvi je prišlo do tega, da je Mestna občina Ljubljana v svojih aktih zagotovila, da bo še naprej ohranjala to

specifiko Slovanske knjižnice. Se pravi, da iz nje ne bo naredila še eno splošno knjižnico. Njeno knjižnično gradivo – knjižnično gradivo je širši pojem kot knjižno gradivo, ki predstavlja samo knjige, knjižnično gradivo pa so tudi publikacije – bo ostalo takega programskega profila kot je sedaj. To je ob tej združitvi zagotovljeno. Združitev pomeni, da je iz šestih pravnih oseb z lastno pravno subjektiviteto narejena ena pravna oseba z eno pravno subjektiviteto na formalnopravni ravni, čeprav v stvarnosti te knjižnice še vedno funkcionirajo drugače.

Kako lahko govorimo o racionalizaciji poslovanja Mestne knjižnice Ljubljana kot zavoda, če pa so bila ustvarjena nova delovna mesta: direktorica, njeni pomočniki, administracija?

Racionalizacijo torej razumeš kot finančno zmanjševanje stroškov. Od združitve naprej ni bilo ustvarjeno nobeno novo delovno mesto. Se pravi, da se število delovnih mest od takrat ni povečalo, v resnici se je to število celo zmanjšalo, ker so nekateri dali odpoved. Prej je bilo pet splošnih knjižnic in ena specialna knjižnica. Vseh teh šest knjižnic je imelo svojo administracijo, kar pomeni, da so imeli šest finančnih služb. Nekateri niso imeli lastne, ampak so celo plačevali zunanjo, nekemu podjetju. Prej je bilo šest pravnih subjektov, ki so počeli, kar zdaj počne ena sama služba. V tem je smisel racionalizacije. Zdaj bo ena finančna služba. Ko recimo kupiš eno knjigo, jo moraš obdelati. Prej je to delalo nekaj ljudi zaprtih v kleti knjižnice, zdaj pa se to ne dela več na šestih mestih, ampak samo na enem. To se zaenkrat v praksi še ne dogaja, vendar je ravno to smisel racionalizacije. Če sta se do sedaj z obdelavo gradiva ukvarjala po dva človeka na šestih mestih, je to skupaj dvanajst ljudi, od sedaj naprej pa to lahko na enem mestu počnejo štirje, preostalih osem pa lahko počne nekaj drugega. Racionalizacija torej ne pomeni odpovedi, odpuščanja, ampak le premeščanje delavcev na druga delovna mesta. Se pravi, da racionalizacija ni mišljena le z vidika, da se bo privarčevalo, pač pa, da bo večja učinkovitost dela. Namesto šestih procesov, ki se ponavljajo, bo sedaj le en proces. Jaz združitev lahko zagovarjam tudi na osebni ravni, zato ker sem osebno porabil precej let za prepričevanje politikov. To je bilo skrajno nenormalno stanje, da ima Ljubljana toliko knjižnic. Zakaj smo imeli pet splošnih in eno specialno knjižnico? Ta ena je tista dediščina, ki se je vlekla iz preteklosti. Pet splošnih knjižnic pa imamo zato, ker je bila Ljubljana nekoč razdeljena na pet občin. Pred štirinajstimi leti, 1. januarja 1995, se je teh pet občin združilo. Potem pa se je v eni občini teh šest knjižnic ohranjalo. Glavni zagovorniki ohranjanja teh knjižnic so bile direktorice, razen ene. Upokojena direktorica Knjižnice Otona Župančiča Damjana Hainz je najbolj zaslužna za marsikateri premik v Ljubljani, tudi za to združitev. Ona je bila nosilka te ideje o združevanju s strani knjižničarjev. To dejstvo, da smo imeli po januarju 1995 pa vse do aprila 2008 pet knjižnic v Ljubljani, je tako nenormalno in popolnoma identično je temu kot da bi imeli pet ljubljanskih potniških prometov. Predstavljaj

si, da bi se prevažala iz Bežigrada do Centra, če pa hočeš priti do Viča, moraš na drug ljubljanski potniški promet. Pri temu pa ti ne veljajo isti žetoni, saj imajo drug sistem računalniške obdelave teh žetonov, ker je teh pet prometov v tem času razvilo pet popolnoma ločenih sistemov. Situacija s knjižnicami je bila nenormalna, jaz celo temu pravim patološka, največja kulturna sramota. To govorim na osebni ravni in bi tudi v primeru, če ne bi bil tukaj zaposlen. Jaz sem vrsto let opozarjal na to, ampak je politika ščitila, predvsem je ščitila to, kar zelo rada počne – da zagotavlja delovna mesta v javni upravi tistim svojim ritoliznikom. Zagotavljanje delovnih mest ritoliznikom je ena temeljnih nalog politike na vseh ravneh. Mimogrede, ritolizniki so strankarski ljudje in razni podrepaniki. V glavnem, to ohranjanje knjižnic je bila prava kulturna sramota tega mesta. Tako smo danes podedovali stanje, da so oni v tem času razbili pet popolnoma ločenih sistemov. To pomeni, da moramo, ko bomo na dejanski ravni združevanja, najprej popolnoma prečistiti tisto, kar imajo v računalniku, ker so zajemali drugačne podatke svojih članov. Sploh ne moremo združiti računalniške podatke članov ene knjižnice s podatki članov druge knjižnice kot bi pričakoval laik, saj so bile razlike do te mere. Poleg tega so imele knjižnice tudi različne cene članarin. Predstavlja si to nenormalno situacijo. Gre za eno mesto, ki daje tem knjižnicam denar. One živijo od mestnega, proračunskega denarja, ki ga daje Mestna občina Ljubljana za prebivalce tega mesta. Kakšna norost! Če se vrnem nazaj k racionalizaciji... Moj osnovni, osebni argument za združevanje je bil, da je popolnoma nenormalno, da se pet mestnih ustanov financira iz mestnega denarja, jaz kot uporabnik pa moram plačati pet članarin. To je tako nenormalno, tako bolno, tako nečloveško, tako idiotsko, da se ne da opisati z besedami to stanje. Pri tem združevanju so možni različni zorni koti. Če je v sklepu napisana racionalizacija, je z vidika notranjega zornega kota knjižnice o tem, kaj se bo dogajalo. Imaš neko javno ustanovo, v tem primeru knjižnico, in ljudi, ki prihajajo v to javno ustanovo. Poudarek pri racionalizaciji je, kaj se bo dogajalo v tej javni ustanovi. Jaz osebno pa pravim, in to je moj glavni argument, da me sploh ne zanima, kaj se bo dogajalo v knjižnici. Zanima me človek, ki pride k pultu v knjižnici in hoče eno knjigo. To sem tudi ves čas razlagal. Na nasprotni strani sem imel šest direktoric knjižnic, saj se je takrat Damjana Hainz že upokojila, ki so imele dobro politično zaledje. Rekel sem jim, naj mi povedo en dober razlog za to, da se mora en normalen človek, ki hoče postati član teh knjižnic, šestkrat vpisati. Kaj je zdaj tukaj poudarek? Odvisno je od zornega kota in moj zorni kot je bil vedno zorni kot uporabnika knjižnice. Uporabnik je širši pojem kot član knjižnice - lahko se včlanim v knjižnico, lahko pa le grem v knjižnico, se tam usedem, prelistam revije, preberem kakšno knjigo in v knjižnici kot nečlan preživim tudi deset ur, saj mi nihče tega ne bo prepovedal. Se pravi, da je mene zanimalo združevanje z vidika uporabnika in nisem videl nobenega niti približno normalnega protiargumenta, zakaj mora

član plačati šest članarin, če pa eno mesto daje denar tem ustanovam. Pri tem pa so bile še različne cene, pa ne samo članarin, ampak tudi zamudnin in drugih storitev. Prva posledica združitve na formalnopravni ravni je izenačenje cenika in ni več različnih cen. Prej je bilo pa tako... Predstavljal si Petrol, ki bi imel na svojih bencinskih črpalkah različne cene goriva, pa čeprav gre za eno in isto podjetje. V resnici pa je mesto tisto, ki financira Petrol, oni pa postavljajo različne cene. Zato se mi zdijo enake cene kot prva posledica združitve nekaj normalnega. Druga posledica je ta, da se člani ene knjižnice vpišejo v drugo knjižnico brezplačno. To sta torej dve neposredni posledici za člane, ki sta bili takoj vidni. Vse to je z vidika uporabnika, tukaj sploh ne gre za vidik racionalizacije, da se bo znotraj zavoda privarčevalo. Če nič drugega, je vsaj malo normalnosti. Na tem svetu je veliko nenormalnosti. Če je ne pripelješ do skrajnosti, ljudje sploh ne vidijo, kako je patološko nenormalno. In to je bilo točno tako. Tvoj intervjuvanec Davor Buinjac kot zaposleni v javni upravi poudarja, da gre za racionalizacijo, korist, ki jo bo imela ta javna institucija kot taka, s tem da bo imela enotno nabavno politiko, olajšano poslovanje, enotno člansko izkaznico itd. Kar se tiče osebno intervjuvanca, ki ve nekaj malega o kulturi, pa pravi, da je združitev pomembna samo z vidika uporabnika, tistega človeka, ki pride po knjigo. To je razlog za združevanje knjižnic, s čimer se je vzpostavila vsaj neka doza normalnosti.

Kdaj in kako se je oblikovala ideja o združitvi šestih knjižnic?

Jaz sem to začel zapisovati v nekatere akte že nekaj časa nazaj. Močno sem popenil recimo pri županji Danici Simšič, čeprav se je to vleklo že iz časa županovanja Vike Potočnik. Ampak, kot sem že rekel, politika je ohranjala nenormalno situacijo za vse člane in uporabnike teh knjižnic. Normalna situacija je, da se ti včlaniš v eno knjižnico, recimo bežigrasjsko, si sposodiš knjigo, potem pa želiš vrniti knjigo, vendar je blazna gneča na cesti, zato se ustaviš v knjižnici na Viču in tam vrneš knjige. To zaenkrat še ni mogoče, ker morajo najprej knjižnice povezati svoje sisteme. Zlasti nenormalna je še vedno situacija pri nabavni politiki, nakupovanju knjig. O tem odloča direktorica, pri čemer ni nekih sistemov, pravil igre. Zame racionalizacija združitve ni samo v tem smislu, da pri nakupu večjega števila knjig dobiš večje popuste, torej racionalizacija s finančnega vidika, ampak gre tudi za racionalizacijo skozi oči uporabnika. Če neka knjiga ni prav pogosto izposojena, potem je ne boš kupil v 20 izvodih, ampak boš rajši kupil neko drugo knjigo ali pa to knjigo porazdelil po teh enotah. To je racionalizacija zame, to je vsebinska racionalizacija, ki je v interesu uporabnika. Se pravi, da z enako vsoto denarja kupiš v enem tednu 15 knjig, ne pa le 10 izvodov, zato ker lahko večje število knjig razpršiš po knjižnicah.

Med razlogi za združitev je omenjena tudi primerljivost z drugimi državami. Ali ste rešitev iskali v kakšni podobno urejeni mreži knjižnic katere izmed evropskih prestolnic?

Takšen analitičen pristop ni ravno razširjen v upravi in tudi jaz tega nisem počel. Ni mi znano, da bi katerokoli tuje mesto imelo sistem, da bi bile različne knjižnice v enem mestu kot pravni subjekti, pač pa so enoten pravni subjekt. Kjerkoli sem bil, je bila v mestu enotna knjižnica. Najbližji primer je bil Zagreb, ki je prav tako imel nekoč, pred leti razpršene knjižnice po četrtnih skupnostih, ker je to neka socialistična tradicija. Potem pa so oni že pred leti to združili, ampak Zagreb ima še hujšo obliko kar se tiče nabavne politike. Enotna zagrebška knjižnica, to se imenuje Knjižnice grada Zagreba, je kot ena pravna oseba. Seveda pa ima vsaka četrtna skupnost v osnovi svojo knjižnico. Oni imajo to specifiko, ki je do neke mere vprašljiva, da mestna uprava pripravi seznam vseh knjig, ga pošlje knjižnicam in plača njihov nakup. To je ena skrajnost. Ljubljana pa ima drugo skrajnost, saj nakaže ves denar knjižnici, ki se samostojno odloča o nakupu. Z notranjega vidika urejenosti so razlike. Primerov iz tujine nisem gledal. Do Zagreba pa sem prišel, ker je imel v preteklosti prav tako razpršene knjižnice, ki so jih nato združili. Drugje pa gre za t. i. holdingizacijo, vendar nisem zagovornik te ideje. Za razliko od drugih kulturnih ustanov knjižnice opravljajo isti program, imajo enako storitev. Druge kulturne ustanove imajo neko svojo programsko politiko, ki imajo drugačno vsebino, nek umetniški profil. Ti ne greš najprej v Dramo in potem še v neko drugo gledališče, kjer gledaš točno tak tip predstave kot v Drami. Imaš en muzej za etnologijo, pa muzej, specializiran za drugo svetovno vojno itd. Njuna vsebina, to kar oni ponujajo, je povsem drugačna. Storitve knjižnice pa so standardizirane, poenotene. Zato je združevanje knjižnice povsem nekaj drugega kot je združevanje drugih kulturnih ustanov.

Kdo je sodeloval pri projektu združevanja knjižnic, katerih ustanoviteljica je MOL?

Zelo slabe volje so bile direktorice teh knjižnic, ki so morale biti vključene in ker z združitvijo niso več direktorji, marsikateri zaposlen pa je bil prestrašen, ker vsaka novost navdaja strah. No, glavni pri tem je administrativni organ Mestne uprave Ljubljana Oddelek za kulturo, ki je imel podporo politike, se pravi župana osebno in vsega vodstva.

Ali ste upoštevali (strokovna) mnenja, priporočila in opozorila zaposlenih v knjižnicah o morebitnih posledicah združitve?

Organizirana je bila okrogla miza v Knjižnici Otona Župančiča, ki je bila precej obiskana, približno sto ljudi, knjižničarjev, bili so tudi župan, podžupan, načelnik tega oddelka. Tam so si izmenjali mnenja. Mestna občina Ljubljana je obljubila, da ne bo odpuščanj oziroma zmanjševanja števila delovnih mest. Čeprav so knjižničarji imeli pomisleke glede posameznega delovnega mesta, jih je obljuba občine pomirila. Predvsem so imele te pomisleke direktorice, ki jim je šlo predvsem za direktorska mesta, ker je v Sloveniji, v tej mali državi ta naziv tak statusni simbol. Če se nekdo sklicuje na knjižničarsko stroko ali pa na kakršnokoli stroko, potem pogledaš v Cobiss bibliografske podatke. Če je nekdo

strokovnjak na svojem področju, mora imeti neko bibliografijo, sicer pa ni strokovnjak, ampak je samo diplomiral na tem področju. V tem primeru je ni imela nobena direktorica. Kaj hočem povedati je, da ta odpor ni prihajal s strani knjižnične stroke. V resnici, dr. Silva Novljan, ki je bila zaposlena v NUK-u (Narodni in univerzitetni knjižnici, op. T.H.) za področje splošnih knjižnic in je že upokojena, je skupaj s svojo ekipo strokovnjakov knjižničarjev naredila strokovno analizo, v kateri močno zagovarja združitev.

Knjižničarji so torej podprli združitev?

Knjižničarji je skupinski samostalnik. Zdaj ti govorim o skupini najbolj strokovno uveljavljenih knjižničarjev, ki imajo dr.-je in mag.-e in ki prihajajo recimo iz NUK-a in ki pokrivajo področje splošnih, občinskih knjižnic. Ti so pripravili gradivo, v katerem pravijo, da je te knjižnice nujno potrebno združiti. Drugo so pa knjižničarji, vključno z direktoricami, ki nimajo bibliografskih podatkov. To ne pomeni, da niso ta pravi knjižničarji, zdaj govorim z vidika strokovne analize, tukaj pa ima večjo težo nekdo z doktoratom s področja knjižnic.

Kakšna pa bo, po vašem mnenju, prihodnost Slovanske knjižnice kot specialne knjižnice?

Zdajšnja direktorica Mestne knjižnice Ljubljana je bila prej zaposlena na Ministrstvu za kulturo kot svetovalka. Tam so že pred sedmimi, osmimi leti opozarjali, da je Slovanska knjižnica anomalija znotraj nekega sistema, sploh v tem, da jo financira občina, zato so ves čas zagovarjali, da je to treba spremeniti. Obstaja nekaj, kar te splošne knjižnice niso razvijale pa bi morale, to je domoznanska dejavnost. To je ena naloga splošne knjižnice, da za območje, ki ga pokriva, zbira vse tekoče gradivo, ki izide. Tako kot ima NUK nalogo, da zbira obvezen izvod vsake knjige, publikacije. Te splošne knjižnice pa imajo nalogo, da zbirajo ne samo knjige, ampak tudi publikacije, tiskovine, časopise. To je domoznanska dejavnost, to je na nek način arhiviranje tiskanega materiala. Tega pa te knjižnice niso počele, zato bo to nalogo, arhivsko-muzejsko dejavnost, prevzela Slovanska knjižnica. V tej knjižnici se bo skoncentriralo to, da se bo za območje Ljubljane izvajala ta domoznanska dejavnost. Najbrž se bo Slovanska knjižnica ohranila v smislu knjižnične zbirke. To knjižno gradivo, ki ga imajo, se bo ohranilo. Ali bo to zdaj slovanski oddelek ali kakorkoli se bo imenoval, ne vem. V ustanovitvenem aktu je poudarjeno, da se Slovanska knjižnica še naprej programsko ohranja. Menim, da se bo ohranila, vendar bo razvijala še to dodatno dejavnost. Z mojega vidika je problem Slovanske knjižnice predvsem to, da ima zelo malo uporabnikov. Tam sem videl veliko študentov z bežigrajskega območja, ki sploh niso prišli zaradi knjig, pač pa zaradi lepih prostorov. Tja so prišli s svojim gradivom in se učili v čitalnici, ker imajo res lepe prostore. Slovanska knjižnica je namenjena študentom in tistim analitikom, ki se ukvarjajo s slovanskimi jeziki. Ko ti nekdo reče specialna knjižnica, to je nekaj fajn, si moraš v resnici sam ustvariti neko svoje mnenje, priti tja. Treba je vzpostaviti stik z realnostjo. Na papirju

piše, da je že zdavnaj tam nekje knjižnica, ki se ji reče NUK 2. To piše na papirju, ker je bil sprejet Zakon o NUK-u. Po tem, kar piše na papirju, je bila ta knjižnica zgrajena leta 1999. Ampak tam ni nič, no, je neka luknja. Zakon je napisan in ni razveljavljen. Eno je nekaj napisano na papirju, drugo pa je stvarnost. Stik s stvarnostjo vzpostaviš tako, da greš v knjižnico in vidiš, kakšne imajo prostore in katere knjige imajo. Tako dobiš nek vtis in stik s stvarnostjo. Ko prideš v Slovansko knjižnico, vidiš... vidiš to, kar vidiš. Vidiš, koliko knjig imajo in koliko polic je praznih. In potem se vprašaš, zakaj je polovica polic sploh tam, če pa nimajo toliko knjig. In potem greš dol v bežigrajsko knjižnico, kjer sploh nimajo praznih polic. Ja, zakaj pa Slovanska knjižnica ne odstopi nekaj svojega prostora bežigrajski knjižnici? Mladi ljudje mislijo, da so sistemi urejeni po neki normalnosti. Ne, ne, tisto, kar ureja javna uprava je veliko nenormalnega. Treba je uporabljat svojo glavo in si ustvarit neko svoje mnenje o stvarnosti, to je bistvo študija. Ne pa to, da znaš povedati, kaj je napisal Max Weber o birokratski organizaciji. Ko pa vprašam, katero knjigo si prebral, kateri film si videl, kdaj si bil nazadnje na gledališki predstavi, ali poznaš kakšnega tujega slikarja... Cela poanta je, da ustvariš stik z realnostjo. Se pravi, Slovanska knjižnica bo razvijala domoznansko dejavnost ob ohranitvi svoje programske politike.

Priloga E: Intervju z mag. Gazvoda

INTERVJU z mag. JELKO GAZVODA, direktorico Mestne knjižnice Ljubljana (MKL)

Kakšna se vam zdi odločitev o spojitvi ljubljanskih knjižnic v zavod MKL?

Meni se zdi ta odločitev zelo dobra in to iz več razlogov. Prvi razlog je zagotovo podlaga v veljavni knjižnični zakonodaji, kajti veljavni Zakon o knjižničarstvu določa, da ima vsaka občina knjižnico, ne pa, da ima eno ali več knjižnic. Pomen te določbe pa je po mojem mnenju ravno ta, da se na celem območju ene občine zagotavlja knjižnične storitve enakomerno, na istem nivoju za vse prebivalce. Ne pa, da ima pet različno razvitih knjižnic in so potem na Viču dobre storitve, drugje slabe, nekje srednje itd. in se mreža potem ne razvija enakomerno in posledično tudi prebivalci nimajo enakovrednih oziroma primerljivih storitev. To je eden glavnih razlogov zaradi katerega je treba tako odločitev podpreti. Skratka, izgradnja enotne in enako kvalitetne mreže. Drugi razlog pa je seveda racionalizacija stroškov. Popolnoma jasno je, da če imate šest direktorjev, šest računovodstev, vsako knjigo šestkrat naročite in obdelate itd., je neprimerljivo manj stroškov, če to naredite samo enkrat.

Je bila ta odločitev bolj strokovne ali bolj politične narave?

Oboje. To so bile knjižnice, ki so imele vsaka svojo tradicijo in zgodovino. Vsaka se je v svojem delu mesta približala ljudem, ljudje so se nanjo navadili, tako da je ta združitev mogoče za koga pomenila tudi "odvzem neke samostojnosti". Če razumete s tega vidika, je to politična odločitev. Skratka, odločitev, da nekaj združimo in delamo skupaj, ker je tudi Ljubljana enotno mesto, je zagotovo tudi politična. S strokovnega vidika je pa kot se vam že prej povedala. Na eni strani je strokovna odločitev zato, da se poenoti storitve, da se poenoti pravno poslovanje knjižnic, da nimate šest različnih vzdrževalcev in šest različnih dobaviteljev za vsako stvar itd., kar v končni fazi prinese tudi finančno racionalizacijo.

Zaradi različnih notranjih in zunanjih dejavnikov prihaja pri nekaterih bistvenih projektih MKL povezanih z združitvijo knjižnic in poenotenjem poslovanja do zamud. Kdaj bo dokončna združitev realizirana in temeljni cilji združitve lahko doseženi?

Veliko stvari je že bilo doseženih, vendar se ne vidijo navzven. Navzven se vidi samo neposredno poslovanje knjižnic z uporabniki in tukaj res nismo še vsega dokončali. Vse podporne službe, ki jih ima knjižnica, enotno računovodstvo, poenotenje nabave, čeprav to še ni tako kot bomo imeli v končni fazi, skratka, še mnogo drugih dejavnikov bo treba poenotiti. Predvsem nabavo stvari, ki sploh omogočajo naše delovanje. Recimo nabavo pisarniških materialov, nakup računalniške opreme, potrebno je tudi poenotenje servisiranja računalnikov, klima naprav, tiskalnikov, fotokopirnih strojev, dvigal in podobnega. Pri vsem tem smo že šli v poenotenje izvajalcev. Mi smo recimo samo pri tem, ko smo izbrali novega izvajalca

računalniškega vzdrževanja, prihranili vsaj 40.000 € letno. Prej je imela vsaka knjižnica svojega vzdrževalca, zdaj pa imamo enega za vse naše knjižnice in to prinese zelo velik prihranek finančnih sredstev. Poenotili smo recimo logistiko po knjižnicah, se pravi, da smo uvedli enotno prevozno-dostavno službo med knjižnicami, ki prevažata dokumente in druge stvari, ki so potrebne za komunikacijo. Kasneje, ko bo nabava tukaj na enem mestu, bo tudi prevažala gradivo sem in tja po knjižnicah. Teh podpornih aktivnostih, ki smo jih že poenotili, je zelo veliko. Ostaja pa projekt izkaznica, čeprav smo takoj ob združitvi poenotili cenik, se pravi, da smo izenačili vse cene med knjižnicami, poenotili smo roke izposoje za vse vrste gradiva, ki so bili prej zelo različni, uvedli smo skupno poletno odprtost, zato da smo ljudem omogočili koriščenje dopustov in da bomo v jeseni in čez leto normalno delali, poenotili smo plačilo, se pravi, da uporabnik samo enkrat plača članarino in gre potem lahko v katerokoli od naših 30 in več enot. Sedaj moramo poenotiti bazo članov, ker imamo zdaj zasilno, vmesno obliko, po kateri se naši izposojevalci ravnaajo, ko vpišejo novega člana, in po kateri lahko preverijo, ali je član že kje vpisan ali ne. To v resnici še ni poenotena baza, ampak je samo en tak priročnik zato, da se izognemo podvajanju vpisovanja. To bazo članov imamo zdajle v končnem testiranju, saj popravljamo še zadnje napake kot so zatipkana imena, priimki in podobno. Mislim, da imamo okrog 15. septembra napovedano testno bazo Cobiss, torej našo bazo knjižničnega gradiva. Tukaj ni samo naša krivda, da je to tako pozno, ampak je bil sodelavec, ki se s tem ukvarja v IZUM-u, kar nekaj časa odsoten. Mi smo medtem imeli ves čas aktivno posebno delovno skupino za združitev obdelave in nabave, ki je zato toliko bolj natančno pripravila vse postopke, med drugim zamenjala razne postavitvene šifrate, tako da se po vseh knjižnicah izvajajo popravki v razvrstitvi gradiva za odrasle, pripravljamo pa tudi za gradivo za otroke. Skratka, cel kup aktivnosti, ki se nikjer ne vidijo, potekajo pa ves čas s ciljem, da bo na koncu nastala enotna baza podatkov.

Bo to še v tem letu?

Jaz upam, da bo. Mi smo sicer to napovedali najprej za april, nato za maj, potem smo videli, da tako hitro ne gre, pa še med poletjem je zelo težko nove stvari uvajati, ker ni ljudi.

V obrazložitvi Predloga Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda MKL je zapisano, da sprejetje tega predloga ne bo zmanjšalo ali povečalo prejemke ali izdatke proračuna MOL. Tako ni bilo predvidenih dodatnih finančnih sredstev za t. i. zagonske stroške.

Na žalost res ne.

Kako v današnjih razmerah ocenjujete finančne pogoje za delovanje zavoda Mestna knjižnica Ljubljana?

Lahko bi bili boljši, zlasti v tem letu. Proračun Mestne občine Ljubljana za leto 2009 v prejšnjih letih ni bil rebalansiran. Ta proračun je nastal v letu 2007 in je še danes takšen kot je

bil oziroma je bil do danes le en rebalans, na začetku pa je bil nespremenjen. Leta 2007, ko se je ta proračun pripravljala in sprejemala, se še ni vedelo, da se bodo knjižnice združile niti da bo prišlo do novega plačnega sistema, ki je stroške za plače povečal najmanj za 15 odstotkov. Tako je jasno, da nam letos manjka nekaj sredstev. Po drugi strani pa moram reči, da so zagonski stroški kar veliki, ampak smo imeli nekaj sreče, da so knjižnice že pred združitvijo prihranile nekaj sredstev, tako da smo imeli za prve stroške, ki so nastali, že od prejšnjih knjižnic po teh vmesnih bilancah, ki so bile narejene pred in takoj po združitvi. Poleg tega pa smo tudi potem v drugi polovici leta 2008, ko smo že delovali, prihranili okrog 130.000 €. To so ravno tiste številke, ki nam omogočajo, da nekako peljemo te zadeve naprej. Zdaj bomo na primer za vključitev v sistem mestne kartice Urbana morali plačati nekje od 30, 40.000 € in to iz teh sredstev, ki smo jih že prihranili na račun združitve. Določeni projekti pa so zelo zahtevni. Eden od takih je enotni informacijski sistem. Glede na to, da smo tako razpršeni že po sami Ljubljani, pa tudi izven ljubljanske občine, je nujno, da imamo enotni informacijski sistem, ki mora biti sodoben in zelo hiter, potrebujemo optične povezave, velike hitrosti in veliko zmogljivost, to pa je izdatek, ki gre v nekaj sto tisoč evrov, tega pa seveda sami ne zmoremo. Dokler ne bomo dobili dodatnih sredstev, tega ne bomo mogli realizirati oziroma smo se odločili, da bomo to opremo kupovali postopoma, vendar to pomeni, da bo ob začetku delovanja sistema čez dve, tri leta oprema lahko že zastarela. To je pač en rizik. V tej situaciji, ko občina nima denarja, mi pa tudi ne, drugače ne moremo.

S strani koga in kakšne odzive na združitev knjižnic ste prejeli?

Običajno se ljudje odzivajo tako, da če je nekaj dobro, niti ne rečejo, če pa je nekaj slabo, se pa zelo hitro pritožijo. Dobili smo nekaj pritožb, ampak v resnici zelo malo. Nekaj je bilo okrog tega, zakaj gradiva še ni mogoče vračati v katerikoli knjižnici, kar ni možno dokler nimamo enotne baze. Malo so se pritoževali na odprtost v manjših enotah, dobili smo tri pritožbe na poletno odprtost. Nekaj se jih je pritožilo zaradi cen recimo zamudnine. Ampak to se mi ne zdi, da je povezano z združitvijo. No, bila pa je ena pritožba, ki pa je mogoče povezana z združitvijo, in sicer o dostopnosti podatkov o neknjižnem gradivu preko spletne strani. Ena od knjižnic je prej imela poseben seznam filmov in glasbe na CD-jih objavljen kar na spletni strani, tako da so si ljudje lahko že prej pogledali, kaj si bodo izposodili. Ko smo uvedli skupno novo spletno stran, tega ni več, kar pa ljudje pogrešajo. Sedaj smo že sklenili, da bomo glede teh stvari ponovno pogledali, kaj se sploh da narediti. Težko pa je pri knjižnici, ki obdeluje gradivo po bibliografskih pravilih, kjer se točno ve, kakšni podatki morajo biti ter kje in kako morajo biti razvrščeni, delati samo seznam z avtorjem in naslovom, kar je za knjižnico absolutno premalo. Ti sezname bodo verjetno morali biti malce drugačni, bolj strokovni in na ta način dosegljivi preko spletne strani.

Torej ste s tem dobili novo idejo.

Ja, nekakšna spodbuda. Tudi odgovorili smo točno v tem smislu, da se zahvaljujemo in da je to ideja.

Kako je potekalo seznanjanje uporabnikov knjižnic o ustanovitvi zavoda MKL? Nekateri uporabniki namreč še vedno ne vedo, da je prišlo do združitve in kaj to sploh pomeni za njih.

Te knjižnice so imele dolgo, več desetletno tradicijo. Mi jih tudi ne ukinjamo, saj so še vedno Knjižnica Jožeta Mazovca, pa Knjižnica Šiška itd. Mi smo jih samo organizacijsko povezali v Mestno knjižnico, drugače pa vsaka od teh enot še vedno funkcionira kot Knjižnica Šiška, kot Knjižnica Bežigrad itd. Nenazadnje niti ni potrebno, da uporabnik ve, da je to zdaj enotna knjižnica. Zanj niti ni toliko pomembno, kako smo mi organizirani. Važno je, da dobi uslugo, da gre lahko z eno kartico v katerokoli knjižnico, da ga lahko napotijo v drugo enoto, če sami nimajo neke knjige. Skratka, da se te storitve pokažejo in začnejo uveljavljati. Glede uporabnikov mene niti ne moti, če uporabnik reče, da gre v Knjižnico Prežihov Voranc, ker je to pač njegova knjižnica. Mi se kljub temu promoviramo kot Mestna knjižnica in tudi znotraj hiše izrazito uporabljamo ta pojem, skratka gradimo neko novo kulturo. To pa traja in se ne da v pol leta narediti. Tudi ljudje, ki so tukaj zaposleni 20, 30 let so navajeni na neke prejšnje razmere, odnose, rituale in podobne zadeve. To je proces, ki bo trajal nekaj let. Jaz tudi ne pričakujem, da bo to zelo hitro. Je pa ime že precej uveljavljeno med ljudmi, ki delajo za MKL kot skupno knjižnico in se ukvarjajo z dejavnostmi, ki so pomembne za celo knjižnico. Ti so že čisto "notri padli" in že razmišljajo v tem kontekstu.

Knjižničarji so torej tisti, ki uporabnike seznanjajo o združitvi in spremembah.

Ja, tako je. Sicer smo imeli tudi nekaj intervjujev po radiu in pa vprašanja posameznih novinarjev, ampak tega ni bilo tako veliko. Pač pa imamo ogromno prireditev in na vabilih uveljavljamo naš skupni znak, enotno grafično podobo. Z enotnimi tablami smo opremili tudi vse knjižnice, tako da se točno ve, da je to Mestna knjižnica, pa knjižnica ta in ta, pa enota ta in ta. Po drugi strani, ravno danes sem bila v Šentvidu, kjer je še vedno tabla Knjižnica Šiška. Zelo delikatno bi bilo od ljudi zahtevati, da odstranijo staro tablo, ker so nanjo navezani. Ne želimo nekaj na silo spremeniti, ampak želimo narediti mehek prehod, tako da bodo ljudje sami nekoč rekli, da naj odstranimo staro tablo. Želimo, da samo od sebe pride do tega, da stari znaki in imena nimajo več smisla. Nočemo pa siliti ljudi v nekaj, kar jim ta hip mogoče ne paše. Važno je, da je tam tudi nova tabla in da se točno ve, kaj kam paše.

Kakšne so vaše želje in pričakovanja za prihodnost MKL?

Knjižnica je tako razvejana dejavnost, da je težko reči, kaj si najbolj želimo. Jaz osebno si želim, da bi bila mreža knjižnice nekako enakomerno razporejena in da bi se še naprej

razvijala. To pomeni, da bi se zgradila še kakšna knjižnica, da bi se kakšna obstoječa prenovila, obnovila, zlasti v Mostah imamo precej slabe pogoje. Skratka, razvoj mreže se mi zdi zelo pomemben, da bi se v novih stanovanjskih soseskah, ki se bodo gradile, načrtovalo tudi prostor za knjižnico. Pogovarjamo se za obdobje pet do deset let naprej, ko se bo gradila mestna četrt Šmartinska, kjer je predvidena ena velika knjižnica, ki bo po vsej verjetnosti specializirana za področje glasbe in filma. In pa seveda, da bi šla v korak z novimi tehnologijami. Tukaj mislim predvsem na internet, nove načine branja, na digitalizacijo. Zdaj bomo začeli razvijati bolj kot doslej področje domoznastva ravno v Slovanski knjižnici, kjer bo tudi veliko priložnosti za digitalizacijo, za ustvarjanje e-vsebin, za potrebe izobraževanja, turizma, zabave itd. Potem so tu novi inštrumenti kot so bralniki in podobno, se pravi elektronske knjige. Skratka, da bi šli v smer, ko bodo v ospredju sodobne storitve, ki pa hkrati ne bodo zavrgele klasične zbirke. Želim si uravnotežen razvoj. Mislim pa, da so knjižnice v Sloveniji na splošno zelo razvite. V primerjavi z Evropo smo kar visoko in tukaj neke Amerike ne bomo odkrivali. Razvijali se bomo smiselno tudi s finančnega vidika v smereh kot je to zlasti v skandinavskih državah, saj so takšni tudi naši modeli.

Kako ocenjujete odločitev o združitvi Slovanske knjižnice s petimi splošnimi knjižnicami?

Tako se je odločil ustanovitelj in hkrati financer Slovanske knjižnice. Lokacijsko se nahaja skupaj z Knjižnico Bežigrad, tako da je ta fizična združenost obeh knjižnic tudi eden od razlogov. Nenazadnje, kaj pa naj bi počeli s Slovansko knjižnico? Slovanska knjižnica je po svojem konceptu tako nedorečena in nedefinirana, da enostavno niso vedeli, kaj bi z njo.

Zakaj po vašem mnenju Slovanska knjižnica nikoli ni bila specialna, temveč mešanica splošne in visokošolske z elementi nacionalne knjižnice?

Z drugimi besedami pall-mall. Sem ena od avtoric Zakona o knjižničarstvu, ker sem bila prej zaposlena na Ministrstvu za kulturo. Tam smo se precej ukvarjali s položajem dveh knjižnic, ki sta pogojno specialni, in sicer Centralna tehniška knjižnica ter Slovanska knjižnica. To sta dve knjižnici, ki sta si nekako izborili položaj specialne ali visokošolske ali ne vem kakšne knjižnice in ki nimata kaj dosti skupnega s tem, kar je po bibliotekarski teoriji specialna knjižnica. Specialna knjižnica je knjižnica znotraj neke institucije, podjetja, instituta, kot na primer Krka, Lek in podobna podjetja, ki s svojim gradivom in svojo dejavnostjo skrbi za tisto področje, s katerim se to podjetje ukvarja. Če gre za področje zdravil, je to specialna knjižnica z gradivom, ki se nanaša na to področje in je podpora razvoju, produkciji, promociji, prodaji itd., skratka, vse kar se veže na dejavnost te institucije. Če je to raziskovalni institut, je to knjižnica, ki podpira tiste dejavnosti, na področju katerih se raziskuje. Če je knjižnica na Ministrstvu za finance, je to knjižnica, ki ima gradivo s finančnega področja. Ta knjižnica ustvarja tudi zbirke člankov na to temo iz nekih publikacij, skratka, ustvarja neke lastne

informacijske vire, se pravi zbirke podatkov. In s temi podatkovnimi viri potem zalaga te uporabnike kot so inženirji, raziskovalci in drugi, ki to potrebujejo. Nič od tega ne dela ne ena ne druga omenjena knjižnica, torej nista specialni, to je zelo jasno. Poleg tega pa sta tudi samostojni javni zavod, čeprav po teoriji specialna knjižnica ne more biti javni zavod. Ampak, ker sta se v toliko desetletjih uveljavili kot taki knjižnici, smo jih v zakonu izenačili s specialnimi knjižnicami. In to je samo formalno in pravno izenačeno, dejansko po vsebini pa ne. Če gledate Slovansko knjižnico, je bil njen razvoj tak, da je nastala iz ene od mestnih starih knjižnic. Bolj je funkcionirala ali pa gravitirala v izobraževalni sistem, zlasti v sistem Filozofske fakultete in slovanskih kateder, ki so bile za slovanske jezike, in največ so jo prav ti tudi uporabljali. V resnici pa nikoli ni bilo financirana od Univerze, ampak vedno od Mesta. In tukaj je nastal en konflikt, nazadnje so se odločili, da ne bodo visokošolska, ampak specialna knjižnica in so kot taki nekje obviseli čisto izven sistema. Tako zdaj ministrstvo (za kulturo, op. T.H.) oziroma država ni bila zainteresirana za prevzem take knjižnice, ki nima neke posebne vsebine. Tistih starih slovanskih gradiv, ki jih imajo iz različnih slovanskih držav, ki so prihajala desetletja nazaj, recimo takoj po drugi svetovni vojni, sedaj pa so se njihove zamenjave zaustavile, nihče več tega ne potrebuje in si ne izposoja, to je nek mrtev fond. Poleg tega je Slovanska knjižnica kupovala tudi sloveniko (domoznansko gradivo oziroma dela v slovenskem jeziku in dela o slovenskem jeziku, književnosti, op. T.H.). Resda so se bolj omejevali na kvalitetna gradiva, skratka na humanistiko, filozofijo, književnost in podobno, tako da se ne da čisto primerjati s splošnimi knjižnicami, ampak vse to imajo tudi druge knjižnice. Imajo tudi eno zbirko starega časopisja, ampak vse to ima tudi NUK (Narodna in univerzitetna knjižnica, op. T.H.). Zato sem tudi rekla, da je mešanica vsega tega. Ne ve pa se, kaj bi z vsem tem, kaj je vrednost te zbirke starih gradiv. Nič drugega kot da lahko en časopis, star 50 ali več let, dobiš na mizo in ga listaš z rokami, dokler ne bo razpadel, v NUK-u pa tega ne smeš, ampak lahko gledaš samo mikrofilm. Zaradi tega pa ne moremo imeti knjižnic. Skratka, nekaj je bilo treba tukaj narediti in mislim, da je edina pametna varianta, da so to združili. Moramo reči, da nam je to povzročilo nekaj težav, ker je seveda nismo mogli spremeniti v splošno knjižnico, saj imamo na istem mestu že Knjižnico Bežigrad, na enem mestu pa ne moremo imeti dveh splošnih knjižnic. Razen, če bi jih združili skupaj v eno, kar pa tudi ni imelo smisla glede na tako velike razlike v vsebini in konceptu. Potem smo se odločili, da jo bomo razvijali kot informacijski center za domoznanstvo in humanistične zbirke. S tem se gradivo, ki ga imajo, ne bo nič spremenilo, tudi funkcionirali bodo tako kot so doslej, s tem, da se bo mogoče nekoliko specializirala nabava novega gradiva še bolj na področje humanistike in družbenih ved. Predvideli smo tudi, da bo tam en del obveznega izvoda, ki ga po novem dobivamo in ki spada v koncept humanistike ali

domoznanstva, razvijali pa bomo tudi domoznanstvo. Bivše ljubljanske knjižnice niso imele dobro razvitih domoznanskih zbirk, ker se je to začelo razvijati šele z novim zakonom iz leta 2001. Zdaj obstajajo v teh knjižnicah zametki domoznanskih zbirk, ki jih bomo verjetno tudi fizično združili v Slovanski knjižnici in ustvarili skupen center za domoznanstvo, kjer bomo zbirali vse publikacije, ki so na kakršenkoli način povezane z Ljubljano, ali gre za ljubljanskega avtorja, temo, izdajatelja, institucijo, ki izdaja neko publikacijo, skratka, vse kar je povezano s tem. Kar imamo pa zgodovinskega gradiva v tej knjižnici, ki ga je kar nekaj – moramo reči, da ta knjižnica vendarle hrani neke dragocene vsebine –, to bomo pa poskušali spraviti v digitalno obliko in s tem povečati dostopnost. Mislim, da je ta koncept za Slovansko knjižnico zelo dober in bo povzročil, da se bo lepo razvijala naprej in imela neke nove vsebine, ne pa ostala na nekem nivoju, na katerem je že toliko in toliko časa stagnirala.

Ali se bo zaradi oblikovanja skupne službe, ki bo odločala o nabavi gradiva, posledično spremenila knjižnična zbirka Slovanske knjižnice?

Bolj se bo profilirala, ker mislim, da je bila do sedaj preveč splošna. Po mojem mnenju je tam glede na ime "Slovanska" premalo tuje literature. Če bomo le imeli dovolj sredstev, se bomo morali ponovno obrniti bolj na slovansko področje in prinašati publikacije tudi od tam, predvsem pa tukaj mislim na področje bivše skupne države. V Ljubljani imamo veliko ljudi, ki prihajajo iz teh področij in težko pridejo do literature, zato bomo zelo verjetno dali velik poudarek hrvaški, srbski knjigi, tudi povezujemo se s temi društvi, ki tukaj delujejo. Verjetno bomo povečali dotok gradiva ravno na tem področju, zlasti slovanske književnosti, pa tudi humanistike. Pri sloveniki bomo pa predvsem gledali, da bomo tiste najbolj kvalitetne stvari, ki izhajajo iz področja družbenih ved in humanistike, skušali pokriti z obveznim izvodom, deloma pa tudi z nabavo, tako da ne bomo dosti spremenili njihove nabavne politike. Mislim, da jo bomo celo obogatili.

Boste pri Slovanski knjižnici bolj pozorni na to, kaj se bo nabavljalo?

Oni so do sedaj imeli neko nabavno politiko, mi bomo pa imeli nabavno komisijo, ki bo imela svoj koncept dela, v katerem bo upoštevala interese po nakupu gradiva s strani posameznih knjižnic. Vsaka knjižnica deluje v nekem okolju in mora kupovati gradivo glede na potrebe okolja. Če je eno območje, kjer živi starejša populacija ali pa gre za območje, kjer je več otrok in mladine, se mora to odražati tudi pri nakupu gradiva, saj različna populacija išče drugačno gradivo. Mi bomo fizično naročali in kupovali gradivo na enem mestu, kako bomo prišli do izbora tega gradiva, bomo pa dorekli z vzpostavitvijo neke nabavne politike, ki se bo realizirala skozi nek pravilnik, pa tudi skozi potrebe posameznih knjižnic, ki se bodo izražale prav preko te nabavne komisije.

Ministrstvo za kulturo RS je v preteklosti opozarjalo na potrebo po sistemski ureditvi Slovanske knjižnice. Zakaj se položaja Slovanske knjižnice ni uredilo že prej?

Puščal se je *status quo*. Mislim, da je bila to v veliki meri politična odločitev. Slovanska knjižnica ima namreč cel kup uporabnikov, ki so zelo zvesti uporabniki te knjižnice in so tudi ugledni člani naše družbe in imajo precej velik vpliv na ohranjanje tega statusa

Ali se je razmišljalo o kakšni drugi možni rešitvi za ureditev njenega položaja?

Osebnost nisem bila vpletena v postopke združevanja. Mislim, da drugih možnosti ni bilo. Edino, kar bi bilo smiselno, bi bilo, da bi jo prevzela Univerza. Ne vem pa, če so se sploh kdaj pogovarjali o tem. Mislim, da celo ne. Druga varianta bi bila, da bi se jo združilo z Nacionalno knjižnico, ampak mislim, da o tem pa sploh nikoli ni bilo govora. Tudi Nacionalna knjižnica nenazadnje ne more imeti kar štiri, pet izvodov gradiva. Veste, to je vse drago. Če se podvajajo izvodi istega naslova, se potrebuje toliko več prostora, prostor je pa najdražji v knjižnici. Tudi knjižnica na Oddelku za slovenistiko na Filozofski fakulteti ima približno isto gradivo kot Slovanska knjižnica, pa tega gradiva ni malo, ampak ogromno. V vsakem primeru bi prišlo do nekega podvajanja, ki bi se v končni fazi rezultiralo v nekem izločanju. Zato mislim, da je še najbolje tako kot je. S tem smo knjižnico ohranili, ker je bila popolnoma izven sistema, zato se ni vedelo ne kod ne kam. Sicer je bila zelo priljubljena knjižnica, tudi prostorsko dobra, pa dobra za študirati, poleg tega si tam vse dobil, ljudje so prijazni in pripravljeni uporabniku pomagati. To so vse te pozitivne stvari, preko katerih si je vendarle ustvarila nek imidž, ampak razvojno pa to ni šlo nikamor, saj ni bilo nobene pametne perspektive. Zdi se mi, da je to še najbolj taka rešitev, ki bo knjižnico peljala naprej v sprejemljivo smer.

Se pravi, da bo področje domoznanstva pomenilo napredek za Slovansko knjižnico.

To bo predvsem napredek za Ljubljano, ker sedaj tega nima. Recimo Maribor ima ogromno domoznansko zbirko v Univerzitetni knjižnici Maribor, Celje v Osrednji knjižnici Celje, pa tudi vse druge recimo Novo mesto in Koper, samo v Ljubljani tega nikoli ni bilo. Vedno se je računalo, da to domoznansko področje pokriva NUK s svojo nacionalno zbirko in zbirko slovenske bibliografije, vendarle pa to ni isto. Tako se v Ljubljani domoznanstvo nikoli niti ni začelo razvijati. Šele zadnji zakon (o knjižničarstvu, op. T.H.) je določil, da mora vsaka samostojna knjižnica imeti tudi domoznansko zbirko, zato se je šele zdaj to pričelo delati. Tukaj je treba postaviti cel nov koncept, kaj in kako se bo zbiralo, kako se bo obdelovalo, kako se bo prezentiralo itn. Tukaj smo zelo na začetku, imamo pa narejene idejne načrte, zato mislim, da bi to lahko v nekaj letih lepo zaživelo.

Kakšna bo po vašem mnenju prihodnost Slovanske knjižnice?

Upam, da bo uspešna.

Priloga F: Intervju z go. Komel Snoj

INTERVJU z go. MATEJO KOMEL SNOJ, (nekdanjo) strokovno vodjo Slovenske knjižnice²⁷

Kdaj je nastala ideja o združitvi knjižnic?

Ideja o združitvi knjižnic se je pojavila že v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja. Združilo naj bi se pet splošnih knjižnic, s čimer bi nastala največja knjižnica v Sloveniji. Obstajala je tudi ideja o združitvi Slovenske knjižnice s temi petimi knjižnicami, vendar so prevladali argumenti, povezani s tem, da je Slovenska knjižnica specialna knjižnica na področju kulture, torej drug tip knjižnice. Že v 60-ih letih pa je krožila ideja, da bi se Slovenska knjižnica priključila kakšni drugi ustanovi, morda Filozofski fakulteti, vendar se to ni zgodilo.

Sprva torej ni bilo mišljeno, da bo Slovenska knjižnica vključena v enoten javni zavod. Zakaj je prišlo do spremembe?

Dobro je poznati nekaj »predzgodovine«. Slovenska knjižnica je bila ustanovljena leta 1946 kot ljubljanska okrožna študijska knjižnica, kasneje pa je z zakonom postala specialna knjižnica na področju kulture s poudarkom na humanističnih vedah. Slovenska knjižnica je tako po knjižničnem fondu kot (nekdanjih) prostorih neposredna naslednica ljubljanske mestne knjižnice, ki jo je leta 1901 ustanovil tedanji župan Ivan Hribar. Leta 1999 je bila z novim ustanovitvenim aktom Slovenska knjižnica potrjena kot samostojni pravni subjekt in postala je edina samostojna specialna knjižnica v Sloveniji. Zakon o knjižničarstvu sicer dopušča, da je specialna knjižnica tudi samostojna, vendar velika večina specialnih knjižnic deluje v okviru drugih ustanov. Iz prevladujoče prakse pa je »štrlelo« tudi dejstvo, da je bila ustanoviteljica Slovenske knjižnice Mestna občina Ljubljana, ne pa denimo Ministrstvo za kulturo. Ker izjeme v sistemu nekatere očitno motijo, je bila knjižnica vključena v projekt združitve šestih knjižnic.

Ali ste se strinjali s projektom združevanja knjižnic, ki v zavod Mestna knjižnica Ljubljana (MKL) vključuje tudi Slovensko knjižnico? Zakaj da/ne?

Ne, z vključitvijo Slovenske knjižnice v enoten zavod Mestno knjižnico Ljubljana se zaposleni nismo strinjali. Najmočnejši argument je, da gre pri tem projektu za združitev dveh tipov knjižnic, specialna knjižnica pa brez spremembe programa ne more obstajati v okviru splošne knjižnice. Mestna občina Ljubljana je izdelala projekt združitve, v katerem položaj Slovenske knjižnice v sklopu novega javnega zavoda ni jasno razviden, pravzaprav kot

²⁷ V času, ko je bil opravljen intervju, je gospa Komel Snoj še opravljala funkcijo vodje enote Slovenske knjižnice.

»knjižnična enota« kar izgine oziroma se spremeni v nekakšen nedefiniran oddelek. Naša želja in zahteva, podprta s številnimi argumenti, je bila, da bi Slovanska knjižnica tudi v prihodnje delovala samostojno.

Ali in kako ste poskušali prepričati vključitev Slovanske knjižnice v MKL?

Pripravila sem ugovor na predlog združitve, ki je bil skoraj tako obsežen kot analiza oziroma strokovno priporočilo projekta. Poleg tega sem opravila pogovore z županom g. Zoranom Jankovičem, podžupanom g. Janijem Möderndorferjem, načelnikom Oddelka za kulturo Mestne uprave MOL g. Urošem Grilcem, tudi s predsednikom Odbora za kulturo in raziskovalno dejavnost Mestnega sveta MOL g. Petrom Božičem ter nekaterimi drugimi mestnimi svetniki.

Ste sodelovali pri projektu združitve?

V samo pripravo projekta združitve direktorji knjižnic nismo bili vključeni, čeprav zelo dobro poznamo svoje delovno okolje. Direktorica Slovanske knjižnice sem bila trinajst let in dobro vem, kakšne so sposobnosti zaposlenih in kako deluje naša knjižnica. Bivši direktorji smo med drugim opozorili na dejstvo, da ni bila izvedena finančna ocena celotnega projekta, čeprav naj bi bilo bistvo združitve zniževanje stroškov poslovanja, torej racionalizacija. Pri tem pa se postavlja vprašanje, če so se stroški dejansko zmanjšali. Z ustanovitvijo Mestne knjižnice Ljubljana je nastalo nekaj novih delovnih mest: direktor zavoda, trije pomočniki direktorja in zaposleni v skupnih službah zavoda. Šele nato pridemo do vseh, ki smo bili v knjižnicah zaposleni že pred združitvijo, torej do šestih vodij enot in naših sodelavcev.

Ali so odločevalci (Mestna občina Ljubljana) upoštevali vaša mnenja, priporočila, opozorila?

Ne, argumentov se ni upoštevalo, iz česar lahko sklepamo, da je sprejeta odločitev o združitvi knjižnic bolj politične kot strokovne narave. Sodelovanje med knjižnicami je nujno, vendar zaradi tega ni nujna tudi združitve, ki lahko povzroči škodo ali pa vsaj težave. V Slovanski knjižnici podpiramo enotno člansko izkaznico, vendar bi bila njena uvedba mogoča tudi brez združitve. V zvezi s tem smo oblikovali jasen predlog, vendar ni bilo izkazanega nobenega interesa. Poleg tega obstaja tudi druga možnost za ureditev položaja Slovanske knjižnice: namesto, da je Slovanska knjižnica združena s splošnimi knjižnicami, bi lahko bila priključena Mestni knjižnici Ljubljana, kot je na primer na Češkem Slovanska knjižnica priključena Národní knihovni (Narodni knjižnici Češke republike, op. T.H.), s čimer bi ohranila svojo avtonomnost. Lahko pa bi se zgledovali po dunajskem sistemu, v katerem so vse lokalne ustanove med seboj povezane v nekakšen holding. Tako imajo na primer skupen marketing, določanje cen in odprtosti, z vsebino pa se posamezna ustanova ukvarja sama.

Kakšna so (bila) mnenja strokovnjakov in uporabnikov vaše knjižnice o oblikovanju MKL ter vključitvi Slovanske knjižnice v enoten javni zavod?

S strani naših uporabnikov se je zbiralo podpise proti združitvi Slovanske knjižnice s petimi splošnimi knjižnicami. To zbiranje podpisov je potekalo v naši knjižnici, pa tudi na Filozofski fakulteti, SAZU-ju (Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, op. T.H.) in drugih lokacijah.

Ali ima Slovanska knjižnica pod okriljem MKL sploh še status specialne knjižnice?

Ne.

Pred združitvijo je bila Slovanska knjižnica edina samostojna specialna knjižnica. Ali v okviru MKL še lahko samostojno sprejemate kakšne odločitve?

Ne, sprejemanje odločitev je sedaj povsem v rokah vodstva Mestne knjižnice Ljubljana. Trenutno še vedno nakupujemo gradivo po svoji lastni presoji, drugih odločitev pa ne sprejemamo več, saj smo z združitvijo izgubili samostojnost.

Ali Slovanska knjižnica še vedno opravlja knjižnične dejavnosti oziroma storitve specialne knjižnice ali je morda kakšna od knjižničnih funkcij, ki ste jih izvajali pred združitvijo, sedaj okrnjena?

Zaenkrat se v Slovanski knjižnici izvajajo še vse funkcije, tudi nabava in obdelava gradiva, ki bo čez čas prešla na Sektor za nabavo in obdelavo knjižničnega gradiva Mestne knjižnice Ljubljana. Vendar pa pri tem nastane problem, kdo bo (vsebinsko) odločal o nabavi gradiva. Doslej smo se v knjižnici o nakupu gradiva odločali ne samo na podlagi akviziterske ponudbe, temveč predvsem na podlagi predlogov posameznih knjižničarjev in bibliotekarjev, ki so poznavalci različnih področij v humanistiki in družboslovju. Sicer pa se bo Slovanska knjižnica preimenovala v Slovanska knjižnica – Center za domoznanstvo in humanistične zbirke. Domoznanska dejavnost je naloga osrednje splošne knjižnice. Ker ljubljanske splošne knjižnice nimajo veliko domoznanskega gradiva, predvsem ne zgodovinskega, Slovanska knjižnica pa je že v preteklosti oblikovala obsežno domoznansko zbirko, bo še naprej razvijala domoznansko dejavnost in postala center za domoznansko dokumentacijo, ki se dotika Ljubljane.

V 6. členu Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda MKL je zapisano, da zavod ohranja programske vsebine, ki so jih knjižnice razvijale do spojitve, ter skrbi za njihov kvalitativni in trajnostni razvoj, še posebej pa skrbi za razvijanje vsebin, ki jih je do spojitve pokrivala Slovanska knjižnica. Ali je dejansko ohranjena raznolikost in bogastvo programov, ki jih je Slovanska knjižnica do tedaj samostojno in uspešno razvijala? Ali še vedno organizirate tudi t. i. obknjižnične (kulturne) dejavnosti?

Da, še vedno izvajamo programe, kot smo jih pred združitvijo, med drugim tudi obknjižnične dejavnosti. V preteklosti smo pogosto sodelovali s Knjižnico Bežigrad, ki se nahaja v isti

zgradbi kot Slovanska knjižnica. Knjižnica Bežigrad je organizirala prireditve za otroke, mladino in odrasle, naša knjižnica pa za zahtevnejše občinstvo, kot so strokovnjaki in znanstveniki pa tudi drugi zainteresirani za različna področja humanističnih ved. Tako smo pripravili več (mednarodnih) simpozijev, že četrto leto poteka precej odmeven cikel pogovornih (filozofskih) večerov Philologos ipd. Leta 2005 smo denimo organizirali prvo res množično prireditev, in sicer nepretrgano branje Cervantesovega Don Kihota. V 52 urah je približno 250 nastopajočih, med njimi so bili tudi tujci, bralo knjigo v izvorniku in slovenskem prevodu. Bili smo prijetno presenečeni nad odzivom tako nastopajočih kot drugih udeležencev prireditve. Poleg tega že vsa leta prirejamo tematske književne in likovne razstave. Upam, da se bomo takih in podobnih prireditev po svoji presoji in z lastnimi močmi lahko lotevali tudi v prihodnje.

Ali je prišlo do kakršnihkoli sprememb pri:

a) velikosti prostorov in opremi

Ne.

b) obsegu knjižničnega gradiva

Za zdaj ne. Če bodo tudi za Slovansko knjižnico veljala merila in standardi, ki veljajo za splošne knjižnice, se bo pojavil problem, saj knjižnica razpolaga z zelo obsežno zbirko historičnega gradiva, knjižnih redkosti itd.

c) številu zaposlenih

Za sedaj ostaja nespremenjeno, morda bosta dva sodelavca premeščena na drugo delovno mesto (skupne službe MKL).

d) notranji organizaciji zaposlenih

Ne.

e) času, ko je knjižnica na voljo uporabnikom

Ne, saj je imela Slovanska knjižnica najdaljšo odprtost že pred združitvijo.

f) številu in strukturi uporabnikov

Struktura uporabnikov je nespremenjena, med člani pa zaznavamo večje število srednješolcev, ki si v naši knjižnici izposojajo literaturo za domače branje.

g) finančnih sredstvih?

Pri finančnih sredstvih namenjenih za gradivo ni sprememb, prišlo pa je do sprememb oziroma zmanjšanja finančnih sredstvih za materialna sredstva. Postavlja se vprašanje, zakaj. Morda je razlog finančna kriza, lahko pa sama združitve.

Ali obstajajo kakšne razlike med t. i. specialnim knjižničarjem in knjižničarjem, zaposlenim v splošni knjižnici?

Knjižničar v specialni knjižnici mora biti predvsem dober poznavalec strokovnih oziroma znanstvenih področij, ki jih njegova knjižnica pokriva. Je v prvi vrsti informator in pomočnik pri iskanju ustreznega gradiva za uporabnika. Dobro mora obvladati veliko primarne in sekundarne literature, načine iskanja po sodobnih medijih (internet, CD-romi ...) in podobno. Marsikaj od tega verjetno drži tudi za knjižničarja v splošni knjižnici, vendar tam ozke specializacije verjetno ne pridejo v poštev.

Med izhodišči za postavitev modela mestne knjižnice je omenjeno tudi premalo sodelovanja med knjižnicami. Kako ocenjujete sodelovanje Slovanske knjižnice z ostalimi petimi knjižnicami pred in po združitvi?

Že v preteklosti smo sodelovali z ostalimi knjižnicami, predvsem v medknjižnični izposoji, zdaj pa bolj sodelujemo zaradi pogovorov o trenutno odprtih vprašanjih glede delovanja zavoda Mestne knjižnice Ljubljana.

Kakšno pa je bilo oziroma je sodelovanje Slovanske knjižnice z drugimi specialnimi knjižnicami?

Sodelujemo predvsem s specialnimi knjižnicami s področja kulture, na primer z Biblioteko SAZU, knjižnico Narodnega muzeja Slovenije, knjižnico Moderne galerije Ljubljana in drugimi. S Sekcijo za specialne knjižnice, ki deluje v okviru Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, pa niti ne sodelujemo toliko, kot bi morda pričakovali, saj je sekcija usmerjena bolj v specialne knjižnice znotraj javne uprave.

In mednarodno sodelovanje?

Tudi na mednarodni ravni sodelujemo s sorodnimi ustanovami. Sodelovanja s knjižnicami v državah nekdanje Jugoslavije je po razpadu oziroma osamosvojitvi manj. Dokler nismo vstopili v Evropsko unijo smo si s Češko, Poljsko, Slovaško, Bolgarijo, tudi Rusijo in še nekaterimi drugimi državami pogosto izmenjevali gradiva. Danes je izmenjave manj, saj knjižnice večino gradiva kupijo.

Kaj se bo po vašem mnenju zgodilo v prihodnosti s Slovansko knjižnico:

a) ohranila bo svoj status specialne knjižnice,

b) delovala bo kot splošna knjižnica,

c) združila se bo s Knjižnico Bežigrad, torej ne bo več obstajala?

Zagotovo je že in bo še prišlo do preoblikovanja Slovanske knjižnice. Glede na to, da je pred nekaj leti Mestna občina Ljubljana podelila Slovanski knjižnici nagrado (Slovanska knjižnica je dobila nagrado glavnega mesta Ljubljana leta 2001, op. T.H.) in da število obiskovalcev raste, ni razloga za njeno ukinitve, zato upam, da ne bo prišlo do tega, kar ste navedli pod zadnjo možnost.

Ste kdaj imeli občutek, da je Slovanska knjižnica v napoto MOL oziroma kot nekakšen privesek?

Da, takšen občutek je prisoten ves čas.

Projekt združitve še ni končan, saj je potrebno uvesti enotne članske izkaznice, poenotiti čas odprtosti knjižnic ter informacijske sisteme v knjižnični mreži itd. Koliko dela je še pred vami (Slovansko knjižnico in ostalimi petimi knjižnicami) za dokončno realizacijo združitve in dosego temeljnih ciljev le-te?

Marsikaj je še nedorečenega, zato nas čaka še veliko dela. Najbrž boste vi prej diplomirali.

Bi morda še vi izpostavili kakšno težavo ali dilemo kot posledico združitve na Slovansko knjižnico?

Trenutno se za naše uporabnike ni še nič bistvenega spremenilo in iz komunikacije z njimi razbiramo, da si kakšnih sprememb niti ne želijo. Zaposleni pa smo trenutno še bolj obremenjeni, saj poleg nalog, ki smo jih opravljali prej, sodelujemo še v raznih strokovnih skupinah Mestne knjižnice Ljubljana, ki pripravljajo podlage za spremembe oziroma poenotenje posameznih postopkov. Upam, da se to ne bo (negativno) poznalo pri storitvah za uporabnike.

Priloga G: Intervju z g. Primožičem

INTERVJU z g. JURIJEM PRIMOŽIČEM, pristojnim za domoznansko dokumentacijo v Slovanski knjižnici

Kako ocenjujete odločitev o spojitvi Slovenske knjižnice s splošnimi knjižnicami?

Kar nas je tukaj zaposlenih, se s tem nismo strinjali, ker se je združilo pet splošnih knjižnic in ena specialna knjižnica. Zdaj se izkazuje, da zakonodaja ne omogoča taki knjižnici, da bi imela specialno knjižnico, tako da smo sedaj postali le ena enota znotraj nekega sistema. Iz organigrama MKL (Mestna knjižnica Ljubljana, op. T.H.) je razvidno, da je sedaj pet prejšnjih splošnih knjižnic samostojnih enot, Slovanska knjižnica pa ni, saj sodi pod Službo za delo z uporabniki in posebne zbirke, kjer gre za sklop nekih dejavnosti, prej smo pa bili kot samostojna knjižnica.

Se vam zdi odločitev o združitvi bolj politične ali bolj strokovne narave?

Predstavljeni nam je bila kot strokovna, mislim pa, da je bolj politična. Vodstvo MKL oziroma gospa Gazvoda je uveljavila nek svoj koncept delovanja, do katerega ima pravico, nam pa se ne zdi dober. Mi menimo, da bi morala Slovanska knjižnica ostati popolnoma enakopravna, saj gre za najstarejšo mestno knjižnico.

Zakaj je po vašem mnenju projektna skupina za pripravo strokovnih podlag za izvedbo projekta združitve knjižnic zagovarjala vključitev Slovenske knjižnice v zavod MKL oziroma na podlagi česa je lahko zapisala, da bo Slovanska knjižnica v okviru MKL delovala enako kot pred samo združitvijo?

To vam lahko povsem enostavno razložim. Če pogledate recimo program šolstva. Ko se zamenja minister, ustanovi strokovno komisijo oziroma skupino strokovnjakov, ki pripravijo program in je zakon spremenjen. Ko se zamenja vlada, novi minister spet oblikuje skupino strokovnjakov, ki pripravijo popolnoma drugačen program. Jaz osebno sem do tega naziva strokovnjaki, ki so v omenjeni projektni skupini, zelo skeptičen. Predsednica komisije je gospa, ki ima svoje poglede na knjižničarstvo in jih poskuša uveljavljati. Veliko slovenskih knjižničarjev se z njo ne strinja, vendar nihče nič ne naredi ali reče, ker nima možnosti. Na žalost je tako. Mi smo pričakovali, da se bo pri odločanju o združitvi upoštevalo tudi naša mnenja, ker smo prepričani, da smo tudi mi strokovnjaki, pa tudi v drugih, splošnih knjižnicah niso bili upoštevani. Izkazalo se je, da so kolegice v splošnih knjižnicah, ki so bile nad projektom in projektno skupino navdušene, sedaj silno razočarane, ampak na žalost prepozno. Glede na politično situacijo verjetno tudi z drugače sestavljeno projektno skupino ne bi bilo bistvenih sprememb. To je bila formalno sestavljena skupina, ki je potrdila mnenje nekoga, ki

se na knjižničarstvo ne spozna. Mi smo sicer izražali pomisleke glede spojitve, naša nekdanja vodja (enote, op. T.H.) je kontaktirala z županom, pa z Odborom za kulturo Mestnega sveta MOL. Vsi so nam obljubljali, da je združitev samo stvar racionalizacije in da ne gre za vsebinsko poseganje, ampak na koncu se je izkazalo drugače.

Na podlagi katerih elementov je Slovanska knjižnica v preteklosti, natančneje leta 1985, dobila status specialne knjižnice? Nekateri namreč menijo, da Slovanska knjižnica sploh ni bila specialna knjižnica.

Kolikor je meni znano, se je takrat menjal Zakon o knjižničarstvu in vse nekdanje študijske knjižnice so postale specialne knjižnice. Ta prehod je bil popolnoma avtomatičen. Pomisleki seveda obstajajo. Nekaterim gre, po domače, v nos to, da je Slovanska knjižnica edina specialna knjižnica, ki je bila samostojna. V svetu to ni nič nenavadnega, ampak tu je pa gospe, ki so kreirale politiko in zakonodajo knjižničarstva, to motilo. Sploh v Ljubljani so si že desetletja na vsak način prizadevali, da bi Slovansko knjižnico pripojili neki splošni knjižnici in da bi to postala splošna knjižnica. Mislim, da vzrok temu ni strokovne narave, ampak da je Slovanska knjižnica imela nek status. Čeprav je bila majhna in splošni populaciji malo znana, je bila za strokovni krog zelo pomembna. V starejših časopisih lahko preberete intervjuje obiskovalcev, kako delajo razliko med Slovansko knjižnico in NUK-om (Narodno in univerzitetno knjižnic, op. T.H.). NUK je velik mastodont, kjer stvari potekajo počasi, medtem ko se v Slovanski knjižnici gradivo hitro pridobi in vladajo drugačni odnosi. Koliko jaz pomnim, so se tukaj med obiskovalci in zaposlenimi ustvarjale prijateljske vezi, skupine. Pri nas so celo študentje nekaj let organizirali poletni piknik. Študentje in drugi obiskovalci so z nami zelo povezani. To je najbrž redek pojav med knjižnicami.

Ravno to, da so vaši uporabniki predvsem študentje, je eden od očitkov, da niste specialna knjižnica.

Na ta očitek bi odgovoril, da si gospe, ki delijo tako mnenje, kljub velikemu zapravljanju denarja za ogled knjižnic v tujini, očitno specialnih knjižnic ne ogledujejo. Specialne knjižnice kot si jih one predstavljajo so v sodobnih industrijskih podjetjih. Če greste v knjižnico farmacevtskega podjetja Krka, imajo tam knjige samo za ogled, ker z njimi ne poslujejo. Tam boste le redko videli zaposlenega, ki bo prihajal v knjižnico študirat. Tam vse poteka preko interneta, intraneta itd. Te gospe mislijo, da samostojna specialna knjižnica ne more obstajati. To je njihov edini argument, čeprav so zakonodaje morale vključiti tudi to, da so lahko samostojne. Tako v Zakonu o knjižničarstvu piše, da so specialne knjižnice lahko samostojne. Ne razumem argumenta glede prihajanja študentov v našo knjižnico. Če smo mi specialna knjižnica za humanistiko in družboslovje, prihajajo študentje iz tega področja. Pa k nam ne prihajajo samo študentje, ampak tudi profesorji, raziskovalci in novinarji. Od splošnih

knjižnic se ločimo v tem, da k nam ne prihajajo otroci, ker imamo drugačno strukturo uporabnikov. Ločimo pa se tudi po sistemu dela, saj nimamo prostega dostopa gradiva ravno zaradi strukture obiskovalcev. Pri nas na izposoji je nekdo, ki dobro obvlada zalogo, ki jo imamo, in lahko svetuje obiskovalcem glede gradiva, ne le glede tistega, ki ga obiskovalec išče, ampak tudi glede dodatnega.

Kaj po vašem mnenju pomeni izguba samostojnosti in specialnosti za Slovansko knjižnico in za kulturno politiko na področju knjižničarstva?

Osebnostno menim, da niti mestna oblast niti stroka s tem nista ničesar pridobila, Mesto pa je gotovo nekaj izgubilo. Če bi se pametno pristopilo k temu, bi Mesto gotovo lahko pridobilo veliko koristnega, saj bi se lahko iz te knjižnice ustvarilo recimo paradnega konja na področju kulture. Na žalost do zdaj zaposleni na Oddelku za kulturo MOL tega niso sprevideli. V nobenem primeru ta odločitev ni dobra za Mesto. Prvič je to najstarejša knjižnica, že iz tega dejstva bi se dalo narediti nekaj posebnega, drugič pa smo imeli oziroma še imamo stike z Rusi, Čehi, Slovaki in drugimi, kar bi lahko uporabili v mednarodnih stikih. Tukaj se dogajajo razstave in prireditve s tako vsebino. Še pred osamosvojitvijo, ko so se že sporadično pojavljali predlogi, da bi se Slovanska knjižnica združila ali pa ukinila, je recimo Lev Kreft takrat kot predsednik kulturne skupnosti, ki je v Mestu odločala o kulturi... On, ki je bil eminenca, profesor in filozof pa še takega porekla, je enkrat na seji udaril po mizi in rekel, da ne bo več dovolil, da se taka pobuda sploh še kdaj da na mizo, ker ozko usmerjene mestne strukture ne vidijo pomembnosti v obstoju take knjižnice.

Slovanska knjižnica je bila anomalija in je "štrlela ven" v primerjavi z drugimi knjižnicami. Knjižnica je bila specialna, samostojna, ustanovljena s strani občine, kar je drugače od ostalih, "normalno" urejenih specialnih knjižnic. Zdi se, da mestna oblast ni vedela, kaj naj naredi s Slovansko knjižnico, zato jo je spojila z drugimi ljubljanskimi knjižnicami v MKL.

Na Mestu so delali bolj politično. Od stroke so potrebovali neko formalno potrditev, da je ta spojitev možna. Sprva se je mislilo, da bo Slovanska knjižnica ostala samostojna. Ta termin "štrli ven" mi je znan že desetletja in vedno prihaja iz istega kroga. Poglejva drugače. Metelkova štrli ven, subkultura štrli ven, ampak zdaj se je župan odločil, da bo to subkulturo institucionaliziral, pa ne štrli več ven. To vse je stvar, s katerega stališča, strani pogledate in kdo kaj organizira. Če bi Oddelek za kulturo pripravil tako, da bi Slovanska knjižnica ostala samostojna, ne bi štrlela nikamor. Po tej logiki vse specialne knjižnice štrlijo ven, pa v Ljubljani je še Nacionalna in univerzitetna knjižnica, ki štrli ven iz MKL. Zaenkrat je zadeva še tako na začetku, da ne vemo, ali nas bo pri nabavi in delovanju omejevalo ali ne. Še

prezgodaj je govoriti o tem, ali bodo uporabniki na slabšem ali ne. Mi se trudimo, da ne bi bili, in upamo, da bo tako tudi ostalo.

Ali obstaja možnost, da se bo zaradi oblikovanja skupne službe, ki bo odločala o nabavi gradiva, posledično spremenila knjižnična zbirka Slovanske knjižnice?

Možno je, čeprav smo se dogovarjali, da bi kljub vsemu prihranili precej samostojnosti pri tem, saj druge enote ne nabavljajo istega gradiva. Upam, da ne bo prišlo do prevelike spremembe glede tega. Slovanska knjižnica je sedaj dobila večji poudarek na domoznanstvu, čeprav je bilo to zapisano že v statutu ob njeni ustanovitvi, vendar o teh stvareh še ni dorečeno, kako se bo izvajalo, kakšno bo zbiranje gradiva in obdelava itd. Upam, da do večjih sprememb ne bo prišlo, ker niti ne more priti.

Zdi se, da bo sedaj v Slovanski knjižnici poudarek na domoznanstvu, medtem ko se bo humanistiko in družboslovje nekoliko zanemarilo.

Tak je načrt, čeprav mi vztrajamo pri ohranitvi humanistike. Občutek imam, da nas nova vodja (enote, op. T.H.) tudi podpira pri tem, vsaj znotraj hiše naj ne bi prihajalo do razhajanj. Mislim, da so se tisti prvi načrti o izničenju Slovanske knjižnice nekoliko obrusili. Upam, da je temu tako. Vsaj zaenkrat tako kaže, da so bili naši argumenti dovolj močni, da so jih prepričali.

Uprava MKL torej dopušča možnost, da bo Slovanska knjižnica imela nekaj več samostojnosti pri nabavi gradiva.

Tako smo se pogovarjali. Občutek imam, da je to za njih sprejemljivo, kako bo pa v praksi, je pa prezgodaj govoriti. Mogoče vam bom lahko več povedal čez eno leto, ko se bova zopet srečala, če boste nadgradili tole temo v magistrski nalogi. Zaenkrat je *status quo* kar se tiče nabave in uporabnikov. Od začetka so bile tudi take ideje, da bi morali začeti sprejemati tudi pionirske oddelke in Cicibane, pa celo, da bi se čitalnica ukinila in bi se postavile police za prosti pristop, skratka, da bi se čisto spremenili. Mi smo jim potem malo insistirali in opozorili na to, da je tudi načelnik (Oddelka za kulturo MOL, op. T.H.) Grilc zagotavljal, da se vsebina ne bo spreminjala in da je tudi v ustanovnem aktu (Mestne knjižnice Ljubljana, T.H.) to navedeno. To se je malo obrusilo, lahko se pa še marsikaj zgodi.

Ali je projekt oblikovanja domoznanskega centra sploh možno realizirati s trenutnimi viri (kadrovskimi, finančnimi itd.) kot je zamišljeno?

Ne vem, kaj je sploh zamišljeno s tem centrom. To je še stvar diskusije, potrebno je narediti okvirni načrt. Jaz imam svoje gledanje na to, drugi imajo drugačno. Upam, da bomo našli pametno rešitev za to. Mi smo idealna pozicija za domoznanstvo glede na to, da imamo arhivsko gradivo, ki ga druge knjižnice v Ljubljani nimajo. Mislim, da je potrebno razrešiti strokovni pristop, kaj se sploh razume pod besedo domoznanstvo.

Idejo o domoznanskem centru torej podpirate.

Idejo o tem centru načelno podpiram in se mi zdi pozitiven premik, vendar če bo način zbiranja tega gradiva sprejemljiv. Mi smo vsi usposobljeni za obdelavo domoznanskega gradiva, vendar je potrebno narediti program, kako bo to potekalo. To mora pripraviti naša nova vodja in mislim, da se bo tudi posvetovala z nami, tako da bomo prišli do neke skupne rešitve, ki bo dolgoročno ustrezala. V knjižnicah z bogato tradicijo domoznanstva na primer Celje, Koper, Novo mesto prihaja do novega koncepta domoznanstva, ki je bolj sodoben in zame tudi sprejemljiv, saj bazira na tem, da se domoznansko gradivo obravnava drugače tudi po vsebini in da se ga potem tudi prezentira s pomočjo digitalizacije, spletnih objav itn.

To je kar velik, zahteven projekt.

Vsekakor. Če bodo želeli izpeljati tak dolgoročen projekt, bodo potrebna velika finančna sredstva, ker digitalizacija ni poceni. V NUK-u najemajo zunanje izvajalce, ki so za to usposobljeni, strokovni delavci pa pripravijo osnove, se pravi vsebinsko obdelavo gradiva.

Slovanski knjižnici se je očitalo tudi podvajanje. Ali ne bo s tem, ko bo Slovanska knjižnica postala center za domoznanstvo, prišlo do podvajanja glede na to, da že NUK zbira domoznansko gradivo?

Ne, ker je tudi v NUK-u prisotno razmišljanje, da sami ne zmorejo vsega. Neka skupina deluje na področju celotne Slovenije in dogovor je, da naj bi vsaka knjižnica predlagala, katero gradivo bi se zbiralo, tako bi prišlo do usklajevanja, kaj bo zbiral NUK in kaj ostali. NUK se je osredotočil na temeljne naslove recimo periodike, pa portrete ima že zelo dobro obdelane, skratka, NUK ima najbolj kompletno zbirko tudi starejših periodik in zato je tudi pametno, da NUK to nadaljuje. Mi imamo pa veliko takega gradiva, ki ga tudi NUK nima. Tukaj prihaja do nekega usklajevanja, dogovarjanja, kar je zelo pozitivno, tako da ti čarovniški izreki o podvajanju spadajo v obdobje 20, 30 let nazaj.

Kaj trenutno delate v Slovanski knjižnici na področju domoznanstva?

Mi zbiramo domoznansko gradivo. Tako kot ostale knjižnice zbiramo primarno, sekundarno in terciarno gradivo, recimo leposlovje in periodiko. Mi imamo gradivo od leta 1901 naprej, ko je že Anton Aškerc sprožil pobudo, da se obvezni izvod časopisov pošilja v Mestno knjižnico. Takrat NUK-a namreč še ni bilo, ker je nastal šele kasneje s prevzemom Licejske knjižnice. Zbiramo lokalno gradivo o posameznih četrtnih skupnosti. Tega gradiva se je kar nabralo. Bistvo domoznanstva ni v tem, kako se gradivo pridobi, ampak, kje in kako se gradivo obdelava, in da se ga poveže v neko celoto, v računalniško zbirko z namenom, da se to gradivo prezentira, pripravijo razstave, naredijo bibliografije, katalogi itn. To bi morala biti osnova domoznanskega oddelka, ne pa da se zbere vse izrezane članke iz vseh knjižnic na tem mestu. Ampak to je moje osebno mnenje, projekt bodo pa pripravili odgovorni. Ne vem,

kakšen bo ta projekt, upam pa, da bodo upoštevali tudi moje predloge glede na izkušnje, ki jih imam.

Vključitvi Slovanske knjižnice v zavod MKL niste nasprotovali le zaposleni, temveč tudi uporabniki knjižnice. Svoje nasprotovanje so lahko izrazili s podpisom peticije za ohranitev samostojnosti Slovanske knjižnice. Kdo je bil pobudnik te peticije?

Pobudniki so bili zaposleni na Oddelku za slavistiko (na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, op. T.H.), ne pa zaposleni v Slovanski knjižnici. Mislim, da so jo podpisali vsi oddelki Filozofske fakultete, podpise se je zbiralo tudi na Pravni fakulteti, Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, podpisali so jo mnogi posamezniki, med njimi tudi naši obiskovalci. Zbralo se je približno 300 podpisov. Morda se sliši malo, ampak mi nismo stali na stojnici in zbirali podpise, ampak so to podpisovali kompetentni ljudje, ki poznajo problematiko, kot so profesorji, raziskovalci, študentje.

Komu je bila peticija izročena?

Zbrane podpise smo posredovali Mestni upravi in rezultat tega je bil, da je župan na več tiskovnih konferencah izjavil, da na združevanje knjižnic ni bilo nobenih pripomb. Takšen je bil efekt, na žalost.

Komu v Mestni upravi ste posredovali peticijo? Oddelku za kulturo MOL?

Tega ne vem natančno. Mislim, da je šlo v županov kabinet, ampak ne vem točno.

Odziva na podpise torej ni bilo.

Ne, odziva ni bilo. Že prej se je nekaj o tem pisalo v medijih, ampak neke odločne podpore ni bilo niti s strani drugih institucij.

Je morda razlog v tem, da ste bili premalo prisotni v javnosti, tudi v strokovni javnosti?

Možno, da smo bili premalo aktivni in bi lahko bili bolj.

Marsikdo sploh ne ve, da Slovanska knjižnica sploh obstaja.

To se strinjam in vam dam prav. Potrebno pa je upoštevati, da nas je v Slovanski knjižnici malo, le devet redno zaposlenih.

Kakšne so vaše želje in pričakovanja glede prihodnosti Slovanske knjižnice?

Moja osebna želja, če sem bolj radikalen, je, da bi Mesto dobilo oblast, ki bi imela več posluha za kulturne institucije, tudi Slovansko knjižnico. Menim, da se da vse narediti glede na to, da se je v preteklosti že marsikaj združevalo in razdruževalo, tako da je možna tudi varianta, da Slovanska knjižnica nekoč postane spet samostojna. V zatečenem stanju pa si želim, da bi normalno delovali naprej. Mnoge stvari se lahko izboljšajo tako kot povsod drugje, vendar je pri tem potrebno imeti čim bolj proste roke. Domoznanstvo se lahko čisto pametno okviri, razširi in da dobre rezultate, ki bodo koristni ne samo za ljubljansko regijo, ampak tudi širše. Nam se je večkrat zgodilo, da smo v Cobissu obdelali kakšno redko ali pa

dragoceno gradivo, pa so se nam začeli javljati iz tujine, če jim lahko posredujemo več podatkov o tem. Večji odmev v ožji in širši skupnosti pa pomeni samo dobro. Pričakujem, da bo čim manj pretresov v našem delu, vsak je pa vedno lahko še boljši kot je bil.

Priloga H: Intervju z g. Lahom

*INTERVJU z g. ANDRIJANOM LAHOM, dolgoletnim uporabnikom Slovanske knjižnice*²⁸

Kako dolgo ste (bili) član Slovanske knjižnice?

Član Slovanske knjižnice sem bil šest let ravno v 80-ih letih, ko so se dogajale določene spremembe na področju knjižničarstva in v Slovanski knjižnici. Uporabnik pa sem vse do danes.

Zakaj je bila Slovanska knjižnica „trn v peti“ tako predstavnikom Mestne občine Ljubljana kot tudi Ministrstvu za kulturo RS (takrat Komiteju za kulturo) že od 60-ih let dalje, zlasti pa od leta 1985, ko je pridobila status specialne knjižnice (obe instituciji sta se kasneje več let zavzemali za ureditev statusa Slovanske knjižnice, ki naj bi bila anomalija)?

To so birokratske in administrativne finte. Zadeva pa je naslednja: moti slovanskost in mestna lastnina. Slovanskost je neka širina, ki bi absolutno morala biti na državni ravni. Edina slovanska knjižnica poleg ljubljanske je še praška. Tam je stvar skombinirana tako, da je sicer samostojna enota, ampak v okviru njihove Narodne knjižnice. To je edina sestrška knjižnica s tem imenom. Stvar je impozantna in posebna, zato je jasno, da stvar izstopa, če pa sta le dve takšni knjižnici na svetu, no, morda se je zdaj še kakšna pojavila. To je problem mesto – država. Izhodiščna Mestna knjižnica je bila ustanovljena za časa najpomembnejšega ljubljanskega župana Ivana Hribarja, začetnik knjižničar pa je bil znani in vrhunski književnik Anton Aškerc. Seveda je bilo to na začetku mišljeno kot mestno. Ker sta bila Hribar in Aškerc slovanofila, tedaj pa so obstajale jugoslovanske, ruske, češke zveze itn., so poleg slovenskih knjig prihajale tudi knjige iz omenjenih držav. Tako je bil fond, ki je nastajal v naslednjih desetletjih vse do druge svetovne vojne, v veliki meri poleg slovenskega tudi slovanski. Ta slovanskost je pravzaprav prihajala hote in tako je rasel slovensko-slovanski fond. Že pred drugo svetovno vojno so imeli namen utemeljiti to slovanskost, in sicer tako, da bi knjižnico tudi tako imenovali. Nerodnost pa je mestna lastnina na eni strani in na drugi strani slovansko ime, ki presega mestne zadeve. To bi moralo biti ves čas v okviru države in to je bistveni problem uravnavanja. Najprej se je Mestna knjižnica skupaj z njenim arhivom selila iz Magistrata v stavbo, kjer se je nahajal tudi Mestni muzej. Po vojni pa se je zgodil bum – uradna sprememba imena iz Mestna knjižnica v Slovanska knjižnica. To je bilo čisto politično, ker je bil vzhodni blok slovanski, zraven pa je bila tudi Jugoslavija kot prilepek. Glede na fond je bilo to smiselno, ampak naziv knjižnice je bil pa takrat absolutno politično plasiran. Ironija usode pa se je zgodila leta 1948, ko je prišlo do razkola med Jugoslavijo in

²⁸ Gospod Lah je bil v letih 1980–1986 tudi zaposlen v Slovanski knjižnici.

Sovjetsko zvezo. Takrat pa nenadoma slovanskost ni bila več v prvem planu, ker je bila Jugoslavija skregana z vzhodnim blokom in nastajale so blokade, zato približno naslednjih deset bi bilo nobenih uradnih zvez s Poljaki, Čehi in drugimi, dokler se odnosi niso spet otoplili. Slovanskost je tako hodila v neko politično godljo. Po moje pa ime ne bi smel biti problem. Če bi bila dobra kulturna mestna oblast, ga že ne bi bilo. Ampak, če so pa v Mestu na oblasti samo ljudje, ki so menedžerji, pridobitniki, gospodarstveniki, se bodo pa spraševali, zakaj financirajo Slovansko knjižnico in kaj se to sploh Mesta tiče. To so možni vidiki in navsezadnje utemeljeni. Potrebno bi bilo uravnavati odnos Ljubljana oziroma mesto – država. Zapletlo pa se je takrat, ko se je ustvarjal nek knjižnični sistem, v katerem je na vrhu NUK (Narodna in univerzitetna knjižnica, op. T.H.), nato so univerzalne knjižnice in specialne knjižnice, spodaj pa so t. i. SIK – splošnoizobraževalne knjižnice. Zdaj sva pa pri letu 1985. Nenadoma se je pa postavilo vprašanje, kam zdaj spada Slovanska knjižnica. Motila je ustvarjanje sistema, bila je moteč element. Ni splošnoizobraževalna knjižnica, oznake specialna pa takrat še ni bilo. Tako smo se mi borili, da postane specialna knjižnica, saj že sam naslov pove, da je slovanskost ene vrste njena specialnost. To je sicer zelo širok pojem, ampak vemo, da se Slovanska knjižnica ukvarja s humanistiko, jezikoslovjem, zgodovino in literaturo, ne pa tudi s tehniko, medicino itn. Že takrat je bila podobna situacija kot je sedaj. Sredi 80-ih let je NUK vztrajala, da je treba položaj Slovanske knjižnice nekako urediti. Zdaj je pa tako: lastnik je mesto, tisti, ki ureja knjižnični sistem, je pa država oziroma takrat republika. Problem je bil torej uvrstitev te knjižnice v knjižnični sistem. Nam se je zdelo jasno, da je z dosego specialnosti Slovanske knjižnice zadeva urejena, ker je prišla v sistem. Še vedno pa je motilo to, da je mesto tisto, ki podpira specialno knjižnico. Verjetno je ta problem ostal do današnjih dni. Mesto je financiralo oziroma financira svoje izobraževalne knjižnice, postavljalo pa se je vprašanje, kaj storiti s to knjižnico. Že v 80-ih so jo želeli priključiti KOŽ-u (Knjižnica Otona Župančiča, op. T.H.), da bi bila kot en študijski oddelek. Zakaj pa ne? Ampak treba jo je pustiti v isti funkcionalni veljavi. Enako pa velja še danes, ker je ta knjižnica drugačna. Zelo banalno rečeno, ne moreš mešati jabolka in hruške, ker hočejo nekateri ljudje samo jabolka, drugi pa samo hruške. Slovanske knjižnice ne moreš kar tako preoblikovati, da bo od jutri naprej splošna knjižnica, ker ni pogojev za to. V tej knjižnici je recimo zaprt sistem oziroma dostop do gradiva in bi bilo potrebno ves sistem spremeniti. Sedaj je gradivo v Slovanski knjižnici označeno s številkami, treba pa bi ga bilo urediti po UDK sistemu. Zakaj bi se jo pa sploh spreminjalo? Ta knjižnica opravlja specialno vlogo. Pa še ena bistvena razlika. V splošno knjižnico prideš po novo knjigo, v Slovansko knjižnico kot specialno knjižnico pa prihajaš ne samo po novo, ampak predvsem po stare knjige, časopise, revije. Tega pa ne omogoča nobena splošna knjižnica, ker je to nemogoče. Ta knjižnica je

torej bogata ravno s starim izročilom, starimi knjigami, starimi tiski, starimi revijami in časopisi. To je ena delitev dela moderne družbe, ki bi morala biti gojena od mesta. Če tega ne zmore, pa naj jo prepusti državi. Obstajajo razne možnosti spreminjanja. Slovanska knjižnica bi lahko bila pod NUK-om, ampak potem bi drugače funkcionirala, lahko bi bila urejena tako kot na Češkem. Točno tako je kot ste ugotovili, da sta si tako mesto kot ministrstvo prizadevala za spremembe, pri čemer je imel vsak svoj vidik. Mesto je imelo lastništvo in denar, država pa pravne predpise in ureditev celotnega knjižničnega sistema v republiki. Eden je samo za denar, drugi pa samo za pravo. To je vprašanje leta 1985. Anomalija je bila ta, ker najprej ni bila knjižnica v nobenem sistemu. Po drugi strani pa, ko je bila sprejeta v skupino specialnih knjižnic, se nam je pa zdelo, da je v sistemu.

Kaj pravite na očitke, da je Slovanska knjižnica neka mešanica med splošnimi in visokošolskimi knjižnicami?

No, krasno, še to. Ves čas so bili ponavljajoči se očitki, da se Slovanska knjižnica podvaja s knjižnico na Filozofski fakulteti. Dejansko se fond približno ujema, ampak gre za čisto nekaj drugega. Na fakulteti je zgolj delovna knjižnica za študente slavistike, kjer ni prostora za študiranje in pridobivanje starih revij. Ampak tam je 30 študentov, ki sočasno rabijo eno knjigo, izvodov pa je premalo tako v Slovanski knjižnici kot v knjižnici na fakulteti, pa še v splošnoizobraževalnih knjižnicah. Ta očitek, da se podvaja en fond, je čisto odveč, saj imata obe knjižnici skupaj po dva izvoda neke knjige. Vse je mogoče očitati v utesnenih pogledih.

Kje oziroma na kakšen način ste se seznanili z združitvijo ljubljanskih knjižnic (v knjižnici, prek medijev, po pošti s prejetim obvestilom o združitvi)?

Glede na to, da sem stalno v tej knjižnici pa tudi v knjižnici v Mostah, so me kar zaposleni sproti obveščali o poteku združevanja. Dali so mi tudi gradivo, ki jim ga je posredoval Oddelek za kulturo, kjer je v administrativni latovščini vse sorta zapisano. Oni trdijo, da do zdaj ni bilo racionalizacije, zdaj bo pa racionalizacija in boljše poslovanje, ko bo vse pod eno streho. To je kot obljubljanje nebes na zemlji. Po drugi strani pa je sama združitev menda toliko stala, pa še nova birokracija bo ravno tako stala, drugo bo pa ostalo isto. Direktorice so po novem imenovane vodje enot, na vrhu pa bo nekdo, ki ga prej ni bilo. Mesto bo plačalo eno vrhovno administracijo, ki rabi veliko ljudi, povrh vsega pa je ta administracija tako odtujena, da baze sploh ne vidi. To je popolna laž, zlasti, ker je bilo rečeno, da bo ta sprememba izvršena pa naj stane kar hoče. To, da je nekaj treba reformirati in reorganizirati, so finte starega sistema, ki pa veliko stanejo in hkrati zahtevajo veliko dela in truda ljudi.

Ali se vam zdi združitev petih splošnih knjižnic smiselna?

Združene so bile tako ali tako pod okriljem Mesta, s tem, da je Šiška dobila svoj denar, Moste svoj del, pa Vič svojega itd. Zdaj gre pa ta denar na vrh in se nato porazdeli na Šiško, Moste,

Vič itd. Ne vem, če je to neka blazna sprememba. Prej je Mesto dalo denar vsaki posamezni knjižnici, zdaj pa ga daje vrhovnemu administrativnemu organu, ki ga nato razdeli med knjižnice. Tukaj pa ne moreš nič spremeniti, saj je knjižnica še vedno v Mostah, pa v Šiški, na Viču itd. Že prej so bili predlogi, da bi vsi imeli enotne izkaznice, zdaj bo to tudi uresničeno. Ampak redko kdo bo šel iz Most na Vič, ker mu je to od rok, saj je še vedno možnost medknjižnične izposoje. Same dvomljive zadeve so glede tega, da je boljše, če je vse pod eno streho. Vse je v redu, če je to res racionalno. Ali je to sploh mogoče? Prej je bilo pet, šest knjigovodij, zdaj pa naj bi bil samo eden. Dvomim, da bi bil nenadoma povsem dovolj en knjigovodja, ki opravlja delo namesto šestih knjigovodij. Skupne službe so vedno možne, ampak prihranki za eno delovno mesto bodo majhni, zato je to dvomljivo.

Kakšna pa se vam zdi združitev z vidika uporabnika?

Uvedena je ena članarina. Vi ste recimo članica Knjižnice Bežigrad, pa lahko pridete v Slovansko knjižnico po knjige. Pri tem nič ne plačate, ampak formalno se morate pa vseeno vpisati v to knjižnico. Skratka, ni še doseženo, da se ne bo več treba vpisovati v vsako enoto, ker gre to zelo počasi. Že eno leto je minilo od združitve, pa še niso uvedli enotne izkaznice. Stvar se je podrla v teh obljubah že na začetku tako kot številne politične obljube. Sama reorganizacija z novim dežnikom torej ni odrešilna.

Že prej ste omenili, da bi se položaj Slovanske knjižnice lahko drugače uredil, in sicer tudi tako, da bi se jo preneslo na Ministrstvo za kulturo.

Tukaj gre za vidik mesto ali država. Mesto bi lahko lastništvo predalo državi, ampak najbrž ne bodo nekaj šenkali državi. Kot veste, so vedno neki "spopadi" med mestom in državo, nekakšne denarne manipulacije in mahinacije, ki delajo probleme. Mesto mora priznati, da je Slovanska knjižnica mestna ustanova in to osnovna, ki je nastala že leta 1901, ne pa stranska. Mesto naj bo ponosno, da to sploh ima. Stvar drugih strokovnih ustanov pa je, da naloge Slovanske knjižnice uravnavajo in podpirajo. Začetna naloga Slovanske knjižnice je domoznanska, ki je bila utemeljena že leta 1946, šele nato je bila omenjena slovanskost. To domoznanstvo je bilo samo dano, s strani mesta ali države pa ni bilo striktno izpeljano, v smislu, da naj se v knjižnici ukvarjajo z domoznanstvom, če se lahko. Malo so se v knjižnici tudi ukvarjali s tem, ampak domoznanstvo je potrebno gojiti tako, da najmanj en zaposlen spremlja ves tisk in potem notira Ljubljano v vseh pogledih, tako prometu, zdravstvu, itd. kot recimo Maribor. Mi smo tukaj notirali kulturne zadeve, se pravi, predstavitve, prireditve, festivale, gledališča v Ljubljani. To pa ni bilo striktno izpeljano, ker ni bilo kadrovske podprto.

Kdo pa v Mariboru ureja domoznansko gradivo?

Univerzitetna knjižnica Maribor. V 80-ih letih smo samo z odprtimi usti gledali, kaj imajo. Tam je bil specialist dr. Kos kot vodja s svojimi uslužbenci, ki so se ukvarjali samo z mariborskim domoznanstvom. Tudi za ljubljansko domoznanstvo ne bi bil dovolj en zaposlen.

Zdaj bo nalogo zbiranja domoznanskega gradiva prevzela Slovanska knjižnica.

Stvar je čisto logična. Ne smete pozabiti, da je bila predhodnica Slovanske knjižnice Mestna knjižnica. Leta 1946 se je še vedno tako imenovala, njena naloga pa je bila tudi domoznanstvo. Nato se je zgodilo preimenovanje v Slovansko knjižnico, ki je bilo politične narave, naloge so pa ostale. Mesto je ostalo v osnovi, slovanskost pa je bila nadgradnja. Saj je logično, da je najprej mesto, potem pa slovanski svet.

Zakaj pa se je potem poudarek prenesel iz mesta oziroma domoznanstva na slovanskost?

To je posledica preimenovanja. Nenadoma je ime "Slovanska" potegnilo naprej slovanskost, domoznanstvo pa je leta 1946 ostalo samo še v načrtu dela.

Potem lahko rečemo, da je politika ustvarila vso to zmedo s Slovansko knjižnico.

Lahko bi tako rekli. Ampak navsezadnje so se oni oprli na faktor, da je bilo že tedaj toliko slovanskega gradiva. Kasneje pa je nastala ta zmeda pri uravnavanju med mestom in slovanskim svetom. Tako se že 60 let vrtimo okoli iste fige, pri čemer je ta združitev sedaj novost.

Leta 1946 je bila Slovanska knjižnica razdeljena na tri oddelke: javno čitalnico, slovanski oddelek ter zgodovinsko-komunalni oddelek. Ali lahko o slednjem dandanes govorimo kot o domoznanskem oddelku oziroma zbirki?

Ja, ampak to je lepo rečeno, saj to ni funkcioniralo, ker je bilo premalo zaposlenih. V 80-ih letih nas je bilo vsega skupaj sedem za osnovno poslovanje, devet pa v celotni zasedbi, kar se do danes ni kaj dosti spremenilo. To pomeni, da tudi zdaj ni to podprto, kar bi moralo biti že leta 1946. Če želijo imeti domoznanski oddelek, bodo morali pa namestiti več ljudi. Zaposleni pa se ne morejo poleg svojega tekočega dela ukvarjati še z domoznanstvom. Morda bi se lahko, ampak to ni način.

Slovanska knjižnica bo postala center za domoznanstvo in humanistične zbirke.

To je do neke mere realno, saj to že zdaj je in ni treba, da bo to postala. Potrebno je samo izpeljati tisto, kar je bilo že takrat načrtovano, torej domoznanstvo, in sicer z novimi delovnimi mesti. Vsi se pa zagotovo strinjamo, da je to potrebno. Humanistične zbirke kot druga usmeritev pa prav tako že obstajajo. Ta center torej ne bo nič novega. Druga zadeva je realna, prva pa nerealna dokler ne bo v knjižnici nameščen nekdo, da bo to delal.

Z zbiranjem domoznanskega gradiva bo Slovanska knjižnica pravzaprav prevzela nalogo splošnih knjižnic.

To je normalno. Mislim, da se splošne knjižnice z domoznanstvom niso pretirano ukvarjale. To je zanje dodatno delo, s katerim se mora nekdo ukvarjati. Lahko sva pa prepričana, da nobena od teh knjižnic nima dodatno zaposlenega prav za domoznanstvo. To, da bo Slovanska knjižnica prevzela domoznanstvo, je ostalim knjižnicam navsezadnje dobrodejno. To je tudi edino smiselno, saj se ne moreš z domoznanstvom ukvarjati po delih mesta kot recimo Moste za domoznanstvo območja Most, Šiška za svoj predel itd. Ljubljana je premajhna za to. Ampak čisto jasno je pa tudi, da bi Slovanska knjižnica to delala z ali brez združitve, samo zadostna finančna sredstva in kadri so potrebni. V bistvu se desetletja razvoja ne more kar tako spremeniti in je neumno reči, da bo pa zdaj vse drugače in da bo zdaj ta knjižnica taka kot druge. Saj ne more biti taka kot druge, če je pa že od začetka drugačna zaradi namena, smeri, gradiva itd. Zaradi mene je lahko sedaj samo ena uprava, ampak pustite to knjižnico, da opravlja svoje naloge, ki so nekoliko drugačne od drugih. Če bo še naprej poudarek na humanistiki in domoznanstvu, je to v glavnem pokrito. Torej to, kar se je do sedaj delalo in to, kar se do sedaj ni delalo, bilo pa je naznačeno. Že v 80-ih letih pa smo tudi predlagali, da bi bil na razvoj Slovanske knjižnice vezan institut za slovanske jezike, ki bi opravljal raziskovalno delo. Raziskovalec se namreč v knjižnici Oddelka za slavistiko na Filozofski fakulteti ne more usesti in raziskovati, ker ni prostora, zato bi to lahko počel v Slovanski knjižnici. Se pravi, da sedaj obstaja možnost, da se ustvari študijski slovanski center. Mednarodne zveze se bodo verjetno krepile, zlasti z Rusi zaradi gospodarstva, stiki s Čehi in Poljaki se bodo obnovili, prav tako z narodi iz bivše Jugoslavije. To pa predstavlja skoraj pol Evrope.

Ali ste tudi vi med podpisniki peticije za ohranitev samostojnosti Slovanske knjižnice?

Joj, prmejduš, tega pa ne vem. Če so mi dali za podpisat, sem zagotovo podpisal, če pa nisem bil pri roki, pa ne. Bi pa sigurno podpisal, če slučajno nisem.

Ali ste se o združitvi pogovarjali z drugimi člani oziroma uporabniki Slovanske knjižnice, zaposlenimi v knjižnici, morda tudi s kakšnimi strokovnjaki s področja knjižničarstva? Če da, kakšni so bili njihovi odzivi na združitev?

Z uporabniki se nisem pogovarjal, z zaposlenimi v knjižnici pa smo o tem debatirali ves čas. Tudi s strokovnjaki se nisem pogovarjal, saj so nam tako ali tako povedali, da je to zakuhal NUK. Že v 80-ih letih je šla NUK-u na živce Slovanska knjižnica kot en čuden stvor, ker ni šla v sistem, pa tudi potem, ko je postala specialna knjižnica, ni bilo v redu. Baje je bila močna podpora združitvi s strani NUK-ovskih visokih, učenih knjižničarskih žensk. Že takrat, ko sem bil zaposlen v Slovanski knjižnici, so se z vidika stroke vtikale v to knjižnico in vplivale na razmerje mesto – država, v katerem so ves čas trenja. Mesto kot financer, država kot vrhovni razsodnik na področju prava in stroke. Ampak lahko bi že nehali komplicirati po

nepotrebem. Še enkrat, ravno z vidika mešanja jabolk in hrušk... Ne bi se smelo mešati jabolk in hrušk, saj je nastalo mešano sadje. In kaj imamo sedaj od tega? Ta misel o mešanem sadju se mi je utrnila, ko sem izvedel, da se bo mešalo oziroma združilo dva različna tipa knjižnica.

Ali ste v zadnjem letu odkar Slovanska knjižnica deluje v okviru MKL kot uporabnik zaznali kakšne spremembe pri samem delovanju knjižnice?

Ne, nobenih sprememb. Še vedno lahko prideš sem, dobiš knjigo, se usedeš in delaš. Kar hočejo spremeniti, in to bi bilo res butasto, da bi se moral ves knjižnični fond urediti po UDK. To je normalno za ostale knjižnice, ker je prost dostop. V tej knjižnici je pa to čisto odveč, saj ti knjige ni potrebno iskati med policami, ampak ti jo izposojevalec prinese na pladnju. To bi bila pa res skrajna norost, ker bi bilo potrebno pregledati okrog 150.000 enot gradiva.

Kaj je po vašem mnenju Slovanska knjižnica pridobila oziroma izgubila z združitvijo?

Kot enota še vedno funkcionira, z drugimi knjižnicami pa kljub združitvi pravzaprav še vedno nima nobene zveze. Razlika je le v pokritosti z vrhovno administracijo, ki deli denar po enotah, prej je pa to počela Mestna uprava MOL. Ta kolač zdaj deli nekdo drug, to je pa tudi vse.

V čem je posebnost, čar Slovanske knjižnice, da jo še vedno obiskujete? Morda stare knjige, ki ste jih že prej omenili?

Točno to, saj tega nobena druga knjižnica v Ljubljani ne more dati. Spomnim se Delavske knjižnice, ki sem jo obiskoval še kot študent. Vsakih nekaj desetletij so oni stari fond črtali. Nekatere knjige so bile res oddelane, bile pa so tudi redke knjige. Te knjige je lahko kdo vzel, lahko so pristale v drugi knjižnici, lahko pa so šle v Vevče, kar je škoda. V Slovanski knjižnici pa se stare knjige ohranjajo, zato lahko tukaj dobite knjigo iz leta 1900. To je dopolnitev NUK-a, ampak vsi pa ne moremo tja hoditi. Veseli bodimo, da je še ena knjižnica, ki ima poleg NUK-a stare tiske. Preden v NUK-u prideš na vrsto traja, tukaj pa knjigo takoj dobiš, ker je pri roki. Ko smo bili v Mestnem muzeju, smo bili tako na tesnem, da smo imeli pol gradiva na drugih lokacijah, zaradi česar je uporabnik knjigo naročil danes, dobil pa jutri. Zdaj je vse v isti hiši, kar je velika prednost, ki je NUK nima.

Kaj pričakujete, da se bo zgodilo v prihodnosti s Slovansko knjižnico?

Nič posebnega. Nepredstavljivo je, da bi s tem fondom začela drugače delovati. Spodaj v pritličju je splošna Knjižnica Bežigrad, gor je pa specialna Slovanska knjižnica. Dol dobiš nove knjige, gor dobiš stare knjige. Saj tudi Slovanska knjižnica dobiva nove knjige, ampak bistvo so pa stare, pa ne le knjige, ampak tudi časopisje. To je izjemen fond, s katerim se v Ljubljani lahko primerja le še NUK.

In kakšne so vaše želje povezane s prihodnostjo Slovanske knjižnice?

Potrebno je podpreti in izpeljati oboje, humanistiko in domoznanstvo, ki sta bila zapisana že v letu 1946. Domoznanstvo je bilo že takrat uradno in sedaj je ponovno v planu, humanistične študije niso nič novega, ker so se že v preteklosti normalno razvijale, zato naj se ta razvoj sedaj samo še nadaljujejo. Želel pa bi si dodaten študijski center za slovanske jezike in literature, kjer bi se dogajalo raziskovalno delo. Tukaj so možnosti za takšen študij.

Priloga I: Intervju z dr. Južničem

INTERVJU z dr. PRIMOŽEM JUŽNIČEM, izrednim profesorjem na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani

Kakšna je vloga, poslanstvo in pomen specialnih knjižnic v Sloveniji?

Specialna knjižnica posreduje uporabnikom primarne dokumente ter druge strokovne in znanstvene informacijske vire z določenega ožjega ali širšega strokovnega ali znanstvenega področja. Temu dodamo še usposabljanje in izobraževanje uporabnikov za uporabo različnih podatkovnih zbirk in računalniških mrež, čemur danes rečemo informacijsko opismenjevanje, ter seveda tvorba različnih podatkovnih zbirk. Specialne knjižnice so praviloma nesamostojne, delujejo v okviru drugih ustanov, pogosto so manjše, v večini dela le en knjižničar (knjižnica enega knjižničarja – KEK). Specialne knjižnice se med seboj zelo razlikujejo glede na področje, ki ga pokrivajo, in glede na storitve, ki jih opravljajo. Specialne knjižnice so pogosto tesno povezane s knjižnicami, ki delujejo na področju visokega šolstva, ko gre za podporo raziskovanju, zato v anglosaksonskem in skandinavskem knjižničarstvu uporabljajo skupen izraz, knjižnice, ki podpirajo raziskovanje – "research libraries".

Ali imajo specialne knjižnice pomembno vlogo?

Ja, seveda, a le tam, kjer opravljajo svoje naloge in imajo zaposlene ustrezne strokovnjake. Nekatere med njimi so res vrhunske. Mogoče nekaj primerov: Krka, Onkološki inštitut, Inštitut Jožef Štefan, Banka Slovenije, Državni zbor RS, Ministrstvo za obrambo RS in Ministrstvo za notranje zadeve RS.

Kaj pa Slovanska knjižnica?

Slovanske knjižnice ne bi dal v to kategorijo. Mislim, da nekako ne najde svojega položaja. Tu je že dolgo problem. Specialne knjižnice so običajno del neke organizacije ali ustanove, tako lahko opredelimo tudi uporabnike. Kolikor vem je v Slovanski knjižnici veliko uporabnikov študentov, zato me je vedno čudilo, da je niso raje združili s kakšno visokošolsko knjižnico, recimo FDV (Fakulteto za družbene vede, op. T.H.) ali FF (Filozofska fakulteta, op. T.H.). Imajo lepo čitalnico, to tudi pritegne študente. In seveda, lahko bi je povezali tudi z NUK (Narodna in univerzitetna knjižnica, op. T.H.).

Bi torej vi kot strokovnjak za specialno knjižničarstvo opredelili Slovansko knjižnico kot specialno knjižnico?

Mislím, da se je že takrat videlo, da ne gre za specialno knjižnico, predvsem glede uporabnikov, zato bi težko rekel, da gre za specialno knjižnico. Četudi, kot ugotavljate, je imela takšen status.

Kako pa bi jo opredelili?

Težko bi rekel, ker ne poznam njenega dela v zadnjih letih, niti nabavne politike, graditve fonda. Tudi v strokovni javnosti se ne vodstvo in ne zaposleni niso pojavljali.

Nekateri menijo, da Slovanska knjižnica sploh nikoli ni bila specialna, temveč mešanica splošne in visokošolske z elementi nacionalne knjižnice.

S tem se strinjam, razen mogoče v začetkih. A je šlo za politično odločitev, povezano s panslavizmom.

Formalno je imela priznan status specialne knjižnice, vendar se mi na podlagi več opravljenih pogovorov sedaj postavlja vprašanje, kako je sploh lahko pridobila ta status. Ali je šlo v preteklosti morebiti bolj za politično kot za strokovno odločitev?

Ja, zelo verjetno. Poznate mogoče primer knjižnice Instituta za sociologijo in filozofijo?

Ne.

Ta se je v 80-ih letih priključila Osrednji družboslovni knjižnici Jožeta Goričarja zaradi podobnih težav kot jih je imela Slovanska knjižnica.

Kako ocenjujete odločitev o združitvi Slovanske knjižnice s petimi splošnimi knjižnicami? Je bilo to potrebno za samo ureditev položaja Slovanske knjižnice? Ali je šlo v tem primeru za strokovno ali politično odločitev?

Hm, težko vprašanje, saj kakšne analize uspešnosti tega združevanja nasploh še nimamo.

Bi jo bilo bolje povezati z NUK, FF, FDV ali se vam zdi ta odločitev – združitev v zavod MKL – povsem sprejemljiva?

Kot pravim se mi zdi bolj smiselno, da bi jo združili z NUK-om ali kakšno od visokošolskih knjižnic na Univerzo. Glede na gradivo in seveda uporabnike. Je pa problem, da so v isti stavbi kot Bežigradska knjižnica, torej je možno, da je bila ta odločitev pogojena tudi s tem. Novo Univerzitetno knjižnico gradimo že 20 let. Če bi jo imeli, bi stvari tekle drugače, saj kolikor vem, je bila takrat selitev Slovanske knjižnice planirana v prostore novega NUK-a.

Glavni kriterij je bil, da se združi vse knjižnice, katerih ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana.

Ustanovitelj Slovanske knjižnice je Mesto Ljubljana. Torej druge rešitve kot pridružitve ni bilo. Kot pravim, če bi novi NUK zgradili kot je bilo planirano, bi vse potekalo drugače.

Zanimivo.

Ni še nihče tega omenil?

Ne, tega mi nihče ni omenil.

Hm, verjetno so kje ohranjeni ti dokumenti. A gradnja novega NUK-a je seveda nacionalni škandal.

V Sklepu o ustanovitvi javnega zavoda Mestna knjižnica Ljubljana je napisano, da bo Slovanska knjižnica kot specialna knjižnica ohranila svoje funkcije in programske vsebine.

Ali je to sploh mogoče, če ta knjižnica deluje v okviru osrednje območne, splošne knjižnice?

Kolikor se spomnim, je bilo vodstvo Slovanske knjižnice vedno za svojo samostojnost. A premalo vem, kot pravim, nikoli se niso oglašali v strokovni javnosti. Torej ne bo šlo za ohranjanje funkcije specialne knjižnice, ker jih tudi doslej ni bilo veliko. Mogoče samo v smeri posebne zbirke, torej starejšega gradiva, in kakšne posebne povezave s slovanskimi narodi in literaturo za Mesto Ljubljana. Strokovno in znanstveno pa to področje tako ali tako pokriva Filozofska fakulteta v Ljubljani s svojimi lektorati.

Izguba samostojnosti, avtonomnosti torej ne bo usodna za Slovansko knjižnico?

Po moje ne. Že selitev v sedanje prostore je bila predpriprava za to. Poglejte malo, analizirajte njihovo nabavno politiko zadnjih deset let, kaj so sploh kupovali, iz katerih sredstev in kdo je o tem odločal.

Kolikor vem so o nabavi gradiva odločali zaposleni v knjižnici, sredstva pa so seveda prejeli iz proračuna Mestne občine Ljubljana.

Pomembno je tudi, koliko je bilo tega. Mislim, da že sedaj niso prav veliko nabavljali.

Kakšna pa bo po vašem mnenju njena prihodnost? Bo še naprej delovala tako kot do sedaj ali se lahko pričakujejo kakšne spremembe v smislu, da ne bo več poudarka na slovanski literaturi?

Če bo Mesto Ljubljana in seveda Slovenija videlo nek smisel v posebni povezavi s slovanskimi narodi, potem bo delovala tako kot do sedaj. A to je politična odločitev, vem, da so bili na nivojih Ministrstva za kulturo neke akcije pred leti v tem smislu.

Če se vrnem nekoliko nazaj: po katerih kriterijih (elementih) bi vi neki knjižnici določili status specialnosti?

Po tistih, ki sem vam jih navedel v uvodu: gradivo in informacijski viri, uporabniki in tvorba baz podatkov.

Kaj pa nesamostojnost?

No, možna je tudi samostojnost, v Sloveniji imamo primer CTK-ja (Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani, op. T.H.), ki pa je počasi prerasel iz specialne v univerzitetno knjižnico. Slovanski knjižnici to žal ni uspelo.

V primeru spojitve Slovanske knjižnice v MKL nisem nikjer zasledila, da bi se na to temo/dilemo oglasila Sekcija za specialne knjižnice Zveze bibliotekarskih društev Slovenije

(ZBDS). Kakšno in kako pomembno vlogo sploh ima ta sekcija na področju (specialnega) knjižničarstva?

Sekcija je prostovoljno združenje in kolikor vem nihče iz Slovanske knjižnice ni bil nikoli aktiven v njem. Sekcija je del ZBDS, torej združenja bibliotekarjev. Poglejte malo na spletno stran in mogoče zbornik zadnjega posvetovanja leta 2008, zagotovo ga imajo v vaši knjižnici, saj so kolegi iz ODK (Osrednja družboslovna knjižnica Jožeta Goričarja, op. T.H.) zelo aktivni v Sekciji za visokošolske knjižnice, ki je bila soorganizator posvetovanja.

O sekciji sem nekaj že prebrala na spletu, ste mi pa v prvem stavku navedli bistveno informacijo – nihče iz Slovanske knjižnice ni aktiven v tej sekciji, zatorej tudi ni pričakovati, da bi se sekcija vpletla v vprašanje združitve Slovanske knjižnice z ostalimi ljubljanskimi knjižnicami.

Točno tako.